

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

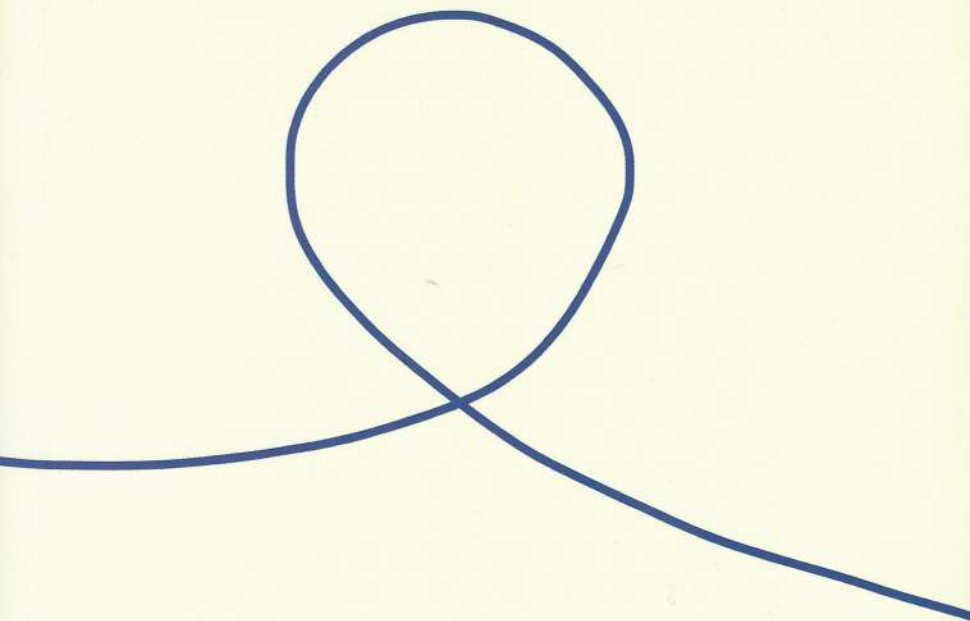
RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

DAVIDRUNCIMAN

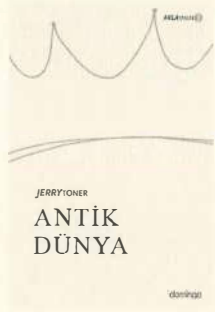
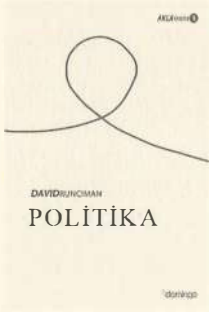
POLİTİKA

POLİTİKA

AKLAYAKIN SERİSİNİN DİĞER KİTAPLARI

Her Şeyin Teorisi - Frank Close

Antik Dünya - Jerry Toner

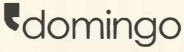

DAVID RUNCIMAN

ÇEVİRİ: ANIL CEREN ALTUNKANAT

 domingo

AKLAYAKIN SERİSİ 1

POLİTİKA

DAVID RUNCIMAN

Özgün ismi: Politics

© 2014 David Runciman

Özgün illüstrasyonlar © Cognitive Media Ltd. 2014

Türkçe yayın hakları:

© 2016 Bkz Yayıncılık Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.

Sertifika No: 12746

Domingo, Bkz Yayıncılık markasıdır.

Çeviri: Anıl Ceren Altunkanat

Editör: Volkan Atmaca

Kapak tasarımı: Yasin Çetin

Özgün tasarım: Jade Design

Sayfa uyarlama: Bahadır Erşık

ISBN: 978 605 198 078 2

I. Baskı: Mayıs 2016 (ISBN: 978 605 4729 63 0)

II. Baskı: Şubat 2019

Optimum Basım

Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1

34295 Küçükçekmece İstanbul

Tel: 0212 463 71 25 Sertifika No: 41707

Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın tümünün veya içeriğinin herhangi bir bölümünün yayıncının yazılı izni olmadan, fotokopi yöntemi dahil, elektronik ya da mekanik herhangi bir yolla çoğaltılması yasaktır.

Bkz Yayıncılık Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.

Şahkulu Mah. Büyük Hendek Cad. Brot Apt.

No: 4/10 Beyoğlu İstanbul

Tel: (212) 245 08 39

e-posta: domingo@domingo.com.tr

www.domingo.com.tr

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ: POLİTİKA ÖNEMLİDİR

1

1. BÖLÜM: ŞİDDET

<i>Uzlaşma ve Baskı</i>	11
<i>Devletin İcadı</i>	16
<i>Kirli Eller İkilemi</i>	33
<i>Barişın Riskleri</i>	48

2. BÖLÜM: TEKNOLOJİ

<i>Teknoloji Devrimi</i>	63
<i>Google Hükümete Karşı</i>	74
<i>Teknokrasi Demokrasiye Karşı</i>	85
<i>Yeni Aristokrasi</i>	100

3. BÖLÜM: ADALET

<i>Daha Kötüsü Olamaz</i>	111
<i>Tarihin Sonu Değil</i>	127
<i>Boğulan Çocuklar</i>	140
<i>Dünya Hükümeti</i>	148

SONSÖZ: FELAKET

<i>Kaynakça</i>	166
<i>Meraklısı İçin</i>	167

DANİMARKA 2014

ÇEVRE

OKULLAR

DÜNYANIN
KONUŞTUĞU
RESTORANLAR

KALİTELİ
YAPIMLAR

GİRİŞ

POLİTİKA

Politika önemlidir.

Bugün Suriye'de yaşıyor olsaydınız, bir cehenne-me tıklmış olurdunuz: yaşam korkutucu, şiddet ve yoksulluk dolu, öngörülemez ve Suriyelilerin he-men hepsi için kısa. Bunları yazdığım sırada Su-riye'deki iç savaşta ölenlerin sayısına ilişkin tah-minler 150.000 ile 250.000 arasında değişiyor. (Tahminler arasındaki bu uçurum işlerin ne kadar kötü olduğunu gösteriyor: ölümler bir bilinmezlik bulutunun içinde kaybolmuş.) Yaşam kalitesi düşen insanların sayısı mil-yonları buluyor. Şiddet yüzünden ülkedeki hemen herkes yoksullaşmış durumda (2014 itibariyle ülkedeki işsizlik oranı yüzde 60 olarak tahmin edilmektedir). Akli başında hiç kimse şu anda Suriye'de yaşamayı tercih etmez.

Eğer Danimarka'da yaşayacak kadar şanslıysanız, gelmiş geçmiş tüm stan-dartlara göre cennettesiniz demektir: yaşam konforlu, zenginlik dolu, güven-li ve medenidir – ayrıca uzun sürer. Dünya

Danimarka'nın fantastik restoranlarını, özgün tele-vizyon programlarını, seçkin tasarım kültürünü, cömert

AL
NLİK

TANELER

ULAŞIM
ALTYAPISI

SURİYE 2014

KÖTÜ

OLAN HER ŞEYDEN
POLİTİKA MI
SORUMLU?

ÖLDÜ
SURİY
15

DİNİ ve ETNİK
AYRIMI BİZ
İCAT ETMEDİK

sosyal güvenlik olanaklarını, çevreyle dost yaşam tarzını kıskanır. Danimarka, yapılan uluslararası karşılaştırmalarda yaşam kalitesi ve vatandaşların hoşnutluğu açısından hemen her zaman zirvede yer alır. Danimarkalılar mütemadiyen diğer insanlardan daha mutlu olduklarını bildirir. Yine de herkes Danimarka'da yaşamayı tercih etmez. Olumsuz yanından bakarsak, her cennet uyarlaması gibi burası da bir parça sıkıcı olabilir. Ama özel bir bağınız yoksa her zaman Danimarka'yı Suriye'ye tercih edersiniz.

Aradaki fark, Danimarkalıların Suriyelilerden daha iyi olması değil. Doğaları gereği daha nazik ya da akıllı değiller: Dünyanın her yerinde insan insandır. Danimarkalılar muhteşem doğal avantajlarla kutsanmış da değildir. Bilakis tam tersidir: Suriye, insan medeniyetinin beşiği olan bereketli hilalin bir parçasıdır. Danimarka ise kendine ait çok az doğal kaynağa sahip, kasvetli bir kuzey karakoludur. Danimarka'da birçok güzel şey vardır ama bunların büyük çoğunluğu topraktan gelmez. (Danimarka restoranlarının gastronomik ünü yerel ürünlere dayanır ama bu ürünleri modern

NDEN EDİLEN
ONLARCA
İYELİ

teknolojinin yardımıyla dönüştürürler; yoksa kimse Danimarka topraklarında yetişen ürünlere o kadar para vermez.)

Danimarka'yla Suriye arasındaki fark politikadır. Politika, Danimarka'nın Danimarka olmasını, Suriye'nin de Suriye olmasını sağlamıştır.

Farkı yaratanın politika olduğunu söylemek, bir yerde olan her iyi şeyden ya da başka bir yerde olan her kötü şeyden politikanın sorumlu olduğunu söylemek değildir. Danimarkalılar, politika onları mutlu kıldığı için mutlu değil; politikacılar Danimarkalıları da başka yerlerde yaşayan insanlar kadar sinirlendirip üzüyor. Danimarkalı politikacılar sosyal güvenlik ve ulaşım sistemleri açısından bir parça övünebilirler ama restoranların dünyanın bir numarası olmasını ya da tasarımın bu denli beğenilmesini sağladıklarını kesinlikle iddia edemezler. Benzer olarak, Suriye'nin şimdiki politikacıları ülkelerinde kol gezen sefalette önemli pay sahibidir (Moskova'dan Riyad'a kadar bunu körükleyen diğer politikacılar gibi) ama şiddetin büyük kısmına neden olan dini ve etnik ayrışmayı onlar icat etmedi. İç savaş Sünnileri Şiiilerle karşı karşıya getirmiş, derin kültürel ve tarihi farklılıklar bunu beslemiş, ekonomik durgunluğun ve kıtlığın etkileri ise tetikleyici olmuştur. Tüm insani arzu ve öfkeleri politika yaratmaz. Gerçekleşen her doğal felaketten ya da ekonomik gerilemeden de politika sorumlu değildir. Ama politika bunların etkilerini artırır ya da azaltır. Yarattığı fark budur.

Danimarka bugün politik istikrarın keyfini süren bir ülke gibi görünüyor çünkü halkının savaşmasını gerektirecek ciddi bir şey yok. Danimarkalılar birçok Avrupalı gibi göç konusunda huzursuz olabilir. Ama Suriye'yle kıyaslandığında bir iç savaşa neden olacak etnik ya da kültürel

çatlakların hiçbiri yoktur. Huzurlu ve zengin olmanın yanı sıra, Danimarka aynı zamanda laik bir toplumdur; din ara sıra toplumsal yaşama müdahale etse de gölge düşürmez. Ama Danimarka her zaman böyle değildi. Beş yüz yıl önce Suriye'yi bir hayli andırıyordu: Dini çatışma ve şiddetli anlaşmazlıklardan geçilmeyen, kırılğan, çalkantılı, çorak bir yerdi. On altıncı ve on yedinci yüzyıllar boyunca, Danimarka Avrupa'nın geri kalanı gibi kendini parçalara ayırırken, orada mı yoksa Suriye'de mi yaşamak daha iyi, emin olamayabilirdiniz. Yaşam her yerde değersizdi. Üstelik Danimarka, İskandinav komşularıyla arasındaki bitmez çatışmalar nedeniyle, gerçekten tehlikeli bir yerdi. Tarihinin büyük bir kısmında Avrupa'daki savaşların kesişim noktasındaydı. Bugün Suriye'nin sınırları, zafer kazanmış düşman güçler tarafından ülkeye dayatılan keyfi bir hattır. Ama Danimarka'nın kiler de öyle.

Buna rağmen Danimarka savaş halinden barışa, geçim ekonomisinden varsıl bir ekonomiye geçiş yapmıştır. Bunu, halkının kendi içinde ve komşularıyla huzur içinde bir arada yaşamasını sağlayacak toplumsal ve politik kurumlar inşa ederek başardı. Bunun nasıl gerçekleştiğini açıklamak kolay değil. İşin şaşırtıcı yanı, politikanın, değişimin hem belirtisi hem de nedeni olması. Politika Danimarka'da işe yarıyor çünkü Danimarkalıları daha hoşgörülü yapıyor. Ama aynı zamanda, Danimarkalılar politikaya hoşgörüyle bakmayı öğrendikleri için işe yarıyor. Bunlar her başarılı politik anlaşmanın iki yüzüdür. İstikrarlı kurumların ürettiği politika şudur: Her tartışma ve anlaşmazlık iş savaşa varmadan bir şekilde durur. İstikrarlı kurumlar üreten politika ise şudur: Her tartışma ve anlaşma bir şekilde savaşı

durdurur. Politika belli birtakım kurumlara indirgenemez. Onlardan önce gelir ve onlardan doğar.

Politik yaşamın bu iki yanının ortak noktası, her ikisinin de tercih ve kısıtlamayı birleştirmesidir. Politika, insan gruplarını belirli bir biçimde yaşamak üzere birbirine bağlayan ortak tercihlerle ilgilidir. Ayrıca insanlara nasıl yaşayacaklarına ilişkin gerçek bir seçenek sunan ortak bağlarla ilgilidir. Gerçek seçenekler olmadan politika olmaz. Eğer başarılı politik kurumlar belirli tarihsel koşulların otomatik sonucu olsaydı (bana uygun iklim, kültür, ekonomi, din ve nüfus verin, size demokrasi vereyim) hayat bir hayli kolaylaşırdı. Ama iş bu kadar kolay değil. Politik kurumlar hâlâ insanlar tarafından şekillendiriliyor ve insanlar bu işi ellerine yüzlerine bulaştırma yeteneklerini her zaman koruyorlar. Aynı şekilde, eğer doğru politik kurumlar tercih ihtiyacını ortadan kaldırsaydı (bana demokrasi verin, size barış, zenginlik, süslü restoranlar ve sessiz bir yaşam vereyim), hayat bir hayli basitleşir ve oldukça sıkıcılaşırdı. Ama Danimarka'da bile politik kurumların başarılı işleyişi insanların yaptığı tercihlere dayanır: politikacıların ve oy verenlerin tercihleri, nasıl yasaların yürürlükte olacağına ve onlara uyulup uyulmayacağına dair tercihler. Bu tercihlerin bazıları acı verici olabilir: Zengin, mutlu ülkelerde bile kimi politik kararlar ölüm kalım meselesidir. Politikada hiçbir şey otomatik olmaz. Her şey tercih ve kısıtlama arasındaki bağımlı etkileşime dayanır: tercih koşulları altında kısıtlama ve kısıtlama koşulları altında tercih.

O halde Suriye ve Danimarka arasındaki farkın basit olduğunu söyleyebiliriz: politika. Aynı zamanda Suriye ve Danimarka arasındaki farkın karmaşık olduğunu da

söyleyebiliriz: politika. Bu kısa kitapta üç büyük soruyu yanıtlayarak basitlik ve karmaşıklık arasındaki uçuruma bir köprü kurmaya çalışacağım. İlk olarak, nasıl olur da aynı kelime –*politika*– güvenli ve sıkıcı Danimarka toplumu ile kaotik ve perişan Suriye toplumu gibi birbirinden bu denli farklı toplumları kapsar? Cennet ve cehennemin ortak yanı nedir? Bunlardan birinin politikanın yokluğunu (cennet), diğerinin ise politikanın başarısızlığını (cehennem) temsil ettiğini düşünmek hayli cazip bir seçenek. Ama işin aslı, bu durum politikanın farklı yanlarını açığa çıkarıyor. Birinci bölümde ortak noktalarını ortaya koymayı hedefliyorum. Bağlantı noktası, her politik topluluğun tanımlayıcı özelliği olan şiddet kontrolüdür. Şiddet hakkında düşünmek, politikanın nereden çıktığı, onu diğer etkinliklerden farklı kılanın ne olduğu ve neden hâlâ fark yarattığı üstüne kafa yormak için iyi bir başlangıç noktası.

İkinci olarak, nasıl oluyor da politika, bu kadar hızlı teknolojik değişimler yaşadığımız bir çağda bu kadar fark yaratabiliyor? Danimarka küreselleşen ekonominin küçük bir oyuncusudur. Ama büyük oyuncular bile –Çin, Amerika Birleşik Devletleri– sıklıkla kendilerinden çok daha etkili güçlerin insafına kalmış görünüyor: piyasa, internet, çevre. Politikacıların kontrolü dışında ortaya çıkan çok şey var. Küreselleşmiş bir teknolojik devrimin karşısında politikacılara kalan rol ne? İkinci bölümde, birbirleri üzerinde nasıl bir etki bıraktıklarına bakarak politika ve teknoloji arasındaki ilişkiyi inceleyeceğim. Teknoloji sıklıkla başı çeker görünür, politika ise ona yetişmeye çalışır gibidir. Teknolojiyi kontrol etmek çok zordur. Ama onu kontrol edebilenlerin yalnızca ve yalnızca politikacılar olduğu da hâlâ doğrudur.

Üçüncü olarak, eğer fark yaratan şey politikaysa, neden dünyanın en başarılı ve en başarısız devletleri arasındaki engin çelişkilere göz yumuyoruz? Neden işe yarayan şeyleri, hiçbir şeyin işe yaramadığı yerlere ihraç etmiyoruz? Neden Suriye'yi Danimarka gibi yapmak için daha çok uğraşmıyoruz? Uygulama zorlukları elbette var. Ama bu yalnızca bir uygulama sorunu değil. Bu aynı zamanda temel bir adalet sorunu. İnsanlar umdukları, başarabildikleri ve başarabilmek için yardımına ihtiyaç duydukları şeyler söz konusu olduğunda birbirinden çok farklı değildir. Yine de en zengin ve en fakir arasındaki küresel uçurum hiç olmadığı kadar derin. Neden politika günde 2 dolardan az parayla yaşamak (ve ölmek) zorunda olan yaklaşık 2 milyar insanı kurtarmak için daha fazlasını yapamıyor? Üçüncü bölümde kendimiz ve politikamız hakkında sormamız gereken

ahlaki soruya eğileceğim: Neden bu kadar çok adaletsizliğe göz yumuyoruz? Politikayı ahlakla özdeşleştirmek pek mümkün olmasa da yaptığımız her şey politikayı da etkiler. Sonuçta, politikanın sınırlarını ahlak belirler. Politika olmadan adalet olmaz. Ama geniş ölçekte ele alındığında, politika adaletin taleplerini hâlâ karşılayamamakta.

Birinci bölüm, politikanın (en iyi ve en kötüsüyle) ne olduğunu anlatıyor. İkinci bölüm, neden hâlâ (Google çağında bile) önemli olduğunu anlatıyor. Üçüncü bölüm, (küresel eşitsizlik karşısında) sınırlarının ne olduğunu anlatıyor. Sonsözde, bizi bekleyen tehlikelerden bahsedeceğim. Birçok yer eskisinden daha güvenli olsa da dünya hâlâ tehlikeli bir yer. Karşı karşıya olduğumuz tehlikelerin bazıları, önceden örneğine rastlanmamış tehlikeler. Buna karşın politikanın bizi kurtaracağını düşünmek gerçekçi mi?

ŞİDDET

UZLAŞMA VE BASKI

Politikanın özünde, şiddetin kontrolü yatar. Bu, her politikanın, özünde şiddet barındırdığı anlamına gelmez. Birçok politika formu şiddet içermez; tartışmalar, müzakereler, anlaşmalar birbirine fiziksel olarak saldırmayı hiç de düşünmeyen insanlar tarafından yürütülür. Kimi zaman parlamentolarda

kavgalar kopar – bu hem komik hem de şok edicidir. Ama böyle olması istenmez; tüm parlamentolarda bunun olmasını engellemek üzere konmuş bir sürü kural vardır. (İngiliz parla-

mentosunda, onları tahrik etme olasılığına karşı, rakiplerini yalan söylemekle suçlamanıza bile izin verilmez.) Şiddetin doğası gereği politik olduğu da doğru değildir. Saldırıya uğrarsanız, saldırganla politik bir ilişkiye girmezsiniz (gerçi kanunlarda değişiklik talep edecek kadar öfkeleniyorsanız, saldırının politik sonuçları olabilir). Yani, politikanın anahtarı şiddet değildir. Kontroldür.

Politikayı şiddete karşı bir kontrol aracı olarak düşünmenin iki yolu vardır. Birincisi, şiddet, insanları var olan otorite ve itaat yapısına uyumlu kılmak –hizaya getirmek– için bir araç olarak kullanılabilir. Bu, şiddet *aracılığıyla* kontrolüdür. Eğer beni incitecek güce sahip olduğunu

düşünürsem, istediğini yapmam için beni tehdit etmeye ihtiyaç duymayacağın noktaya dek davranışlarıma çekidüzen veririm. Sahip olduğun gücü bildiğim için her istediğini yaparım. Şiddet olasılığı, insanların davranışlarını, kimse-
nin canı yanmadan şekillendirebilir. Her politika bu türden bir baskı ögesi içerir: Aksini yaptığımızda başımıza geleceklere ilişkin üstü örtülü tehdit nedeniyle yasalara saygılı ve itaatkâr davranırız. Ama politikanın diğer yüzü, şiddetin *kendisinin* kontrolüdür. Politika insanların, şiddetle nasıl başa çıkılacağı, şiddet kullanma hakkının kimde olacağı ve hangi koşullarda kullanılacağı üstüne mutabakata varmasına olanak sağlar. Tüm politik sistemler bu tarz mutabakatlar içerir: Bizi şiddet aracılığıyla kontrol eden insanlar, şiddet kullanımının nasıl kontrol edileceği üzerine ortak bir anlayışa varmamızdan yanadır. Yasalara saygılı davranırız çünkü yasa koyucuların ve uygulayıcıların bize ne yapacağımızı söylemeye hakkı olduğunu kabul ederiz. Ortak bir anlayış olmadan politika olmaz. Olsa olsa ardı arkası kesilmez saldırılar, gasplar olur.

Giriş bölümünde politikanın kısıtlama koşulları altında tercih ve tercih koşulları altında kısıtlamayla ilgili olduğunu söylemiştim. Bu

konuda biraz daha açık olabiliriz. Birçok insan etkinliği bu tanıma uyar; örneğin evlilik. Kiminle evlenmek istediğinizi seçebilirsiniz ama diğer kişi sizinle evlenmek istemiyorsa, şansınıza küsün;

alın size kısıtlama. Aynı şekilde, "evet" diyecek bir eş bulduğunuzda, evlenmek her ikinize de kanun gücünden destek alan müşterek sorumluluklar yükler. Evliliğin temelde politik olduğunu iddia etmek mümkündür – birçok feminist bu görüştedir. Eğer çiftlerden biri, diğerinin davranışlarını şekillendirmek için şiddet tehdidini kullanıyorsa durum kesinlikle böyledir. Kötü davranış içeren evlilikler, güç politikasının ham ve son derece tatsız biçimleridir. Ama tüm evlilikler böyle değildir. İnsanlar, seçenekleri kısıtlanmış olsa bile, birbirleriyle sevgi üzerinden bir bağ oluşturmayı becerebilirler. Tüm insani ilişkilerin politikaya indirgenebileceğini düşünmek büyük bir hata olur.

Politikaya özgü olan, uzlaşma ve baskının zaman içindeki ilişkisidir. Politika, gücün kullanımı hakkında kolektif bir uzlaşmayı varsayar. Uzlaşma olduğu için, her zaman güce ihtiyaç duyulmayacaktır. Güç olduğu için, uzlaşmış olmak her zaman yeterli olmayacaktır. Politikanın her ikisine de ihtiyacı vardır. Danimarka ve Suriye'yi birbirine bağlayan budur. Danimarka yüksek düzeyde uzlaşmaya dayalı bir toplum olarak görünür. Ama Danimarka'da bile bir ordu, polis gücü ve hapisane sistemi vardır. Danimarka'da bile devletin, vatandaşlarını istemedikleri şekilde davranmaya zorlayacak gücü vardır: Onları vergi ödemeye ya da ödememenin sonuçlarıyla yüzleşmeye zorlayabilir. Suriye ise aksine yüksek derecede baskıya dayanan bir toplum olarak görünür. Ama Suriye'de bile insanlar, politik kurumların işleyebilmesi için, güç kullanımı konusunda anlaşmaya varmalıdır. Şu an iç savaşın çeşitli tarafları arasında herhangi bir uzlaşma yok, lakin savaşın devam edebilmesi için bile, kimi gruplar arasında kimi konularda uzlaşma olmalıdır.

Esad'a bağlı olanlar rejimin meşruluğunu tanıyor ve kendini savunma hakkını kabul ediyorlar. Karşıtları ise bu hakkı reddederken muhalefetin buna karşı güç kullanma hakkını kabul ediyor. Suriye baskı temelli bir toplumdan ibaret olsaydı, iç savaş olmazdı. Ortada yalnızca anarşi olur, siyasetin adı geçmezdi. Bu kavga, kimin diğeri üstünde güç kullanmaya yetkili olduğuna ilişkin çatışan görüşler arasında süren politik bir kavga.

Danimarka da Suriye de uzlaşma ve baskının bir araya geldiği bir tayfın içinde bulunur. Bu, biricik politika tayfıdır. İki devlet tayfın karşıt uçlarında yer alır. Danimarka'da uzlaşma baskıyı kısıtlar: Güç kullanımını görece asgaride tutmaya yetecek kadar anlaşma vardır. Suriye'de baskı uzlaşmayı kısıtlar: Anlaşma kapsamının asgaride kalmasına yetecek kadar şiddet vardır. Bir tayf, iki uç: İşte, bu iki toplumu karşılaştırmayı ve aynı zamanda onları temel biçimde ayırt etmeyi olanaklı kılan budur.

Daha kinik bir görüş daha vardır. Christian Jungersen'in romanı *İstisna*, çalışanları, Eski Yugoslavya'da işlenen savaş suçlarını araştırmakla görevlendirilen bir insani yardım kuruluşunda geçer. Kopenhag'daki rahat bir ofis ile Bosna'daki bir ölüm kampı kadar birbirinden farklı iki yer daha var mıdır? Öyküdeki Danimarkalılar güvenli, rahat yaşamları olan kadınlardır; peşine düştükleri suçlular ise ülkesinden sürülmüş, son derece tehlikeli adamlar. Ama Jungersen iki dünyanın birbirini yansıttığını gösterir. Ofisteki kadınlar zorbalık yapar, birbirlerini tehdit eder ve birbirlerine eziyet ederler; küçük çaplı saldırganlık eylemleri –çarpılan bir kapı, düşmanca bir bakış– yavaş yavaş dozunu artırarak yaşamı tehdit eden şiddete dönüşür. Bu anlatıda, uzlaşmaya

dayalı toplumlar, tüm insani ilişkileri lekeleyen dehşet verici baskı dürtülerini yalnızca saklamaktadır. O kibar Danimarka alttan alta diğer her yer kadar kötüdür. Dahası, kibarlık kötülüğün kontrol edilmesini zorlaştırır çünkü saldırgan tutum benimseyenler bunu inkâr ederler. İnsanların iyiliğine çalışan politika, engellemesi gereken korkunç şeyleri olanaklı kılan bir maske olabilir.

Kuşkuculuğun siyasette her zaman bir yeri vardır. Ama bu kadar kuşkucu da çok fazla. Her tür uzlaşmanın, şiddeti kısıtlamak yerine onu saklamaya yönelik bir kabiliyetinin olduğu doğrudur. BBC'nin, Britanya'nın en saygıdeğer ve insanların iyiliğine çalışan kuruluşlarından birinin, pedofillerin rahatça hareket etmesi için ideal bir yer olduğu ortaya çıktı çünkü kimse onları orada aramıyordu. Ayrıca şiddetin –bugünün Suriye'sinde olduğu gibi– her yerde kol gezdiği toplumların, özel yaşamda ve yakın dostlar arasında yaşanan çok sayıda iyiliği perdeleyebileceği de doğrudur. İyi yerlerde kötü şeyler olur, kötü yerlerde de iyi şeyler. Ama bu, yerlerin birbirinden ayırt edilemeyeceği anlamına gelmez. Danimarka ve Suriye arasında yine de temel düzeyde bir fark vardır. Şiddetin, mutabık kalınmış bir siyasi kontrol sistemi altında var olduğu toplumlar, bu sistemin olmadığı toplumlarla kıyaslandığında, yaşamak için daha iyi yerlerdir.

Politik uzlaşma, şiddeti ortadan kaldırmaz; korku ve nefret kırıntıları her yeredir. Kimi koşullarda politik uzlaşma insanları şiddete teşvik eder, özellikle de şiddeti kontrol etmekten sorumlu olanları. Polisler hâlâ korkunç şeyler yapabiliyor ki bu şeyler, İskandinav suç romanlarının karanlık temalarının ve dünya çapında popülerlik kazanmalarının

da bir nedenidir. Ama İskandinav suç romanlarının perde arkasında, Suriye'den farklı olarak, şiddetin kontrolden çıkmasına izin verilmeyen toplumlar vardır. İşte, fark budur.

DEVLETİN İCADI

Siyaset düşüncesinin temeline şiddetin kontrolünü yerleştirmek için en çok uğraşan, Thomas Hobbes adlı on yedinci yüzyıl İngiliz filozofuydu. Hobbes, bunu yaparken, modern politik yaşamın temelinde yatanları ve onu daha öncekilerden farklı kılanın ne olduğunu açıklamıştır. Hobbes'un dünyasında şiddet kontrolden çıkmıştı. On yıldan biraz fazla süren bir zaman diliminde kendi siyaset felsefesinin üç versiyonunu ortaya koydu: Biri 1640'ta, İngiliz iç savaşının başlangıcından hemen önce (*The Elements of Law – Yasanın Öğeleri*), biri 1642'de ve daha sonra 1647'de, savaş devam ederken yeniden yayımlandı (*De Cive – Yurttaşlık Üzerine*) ve bir tanesi de savaş bittikten sonra, 1651'de (*Leviathan*) yayımlandı. Bugün sonuncusuyla tanınmaktadır. *Leviathan* Hobbes'un başyapıtıdır. Bu kitap, muhtemelen İngilizcede yayımlanmış en büyük siyaset felsefesi yapıtıdır.

Şiddetten kaçmak için İngiltere'yi terk eden Hobbes, bu dönemin büyük çoğunluğunda Paris'te yaşamıştır. Tehlikeden uzak durma gayreti sayesinde yaşamı bir yüzyılın neredeyse tamamına yayılmıştır: 1588'de, İspanyol Armadası yılında doğmuş, 1679'da, İngiliz politikası bir sonraki devrimine koşarken (parlamentar hükümet sistemi çağını başlatan 1688'in "Muhteşem Devrim"i) ölmüştür. Bu, yaşamın çok çalkantılı ve korkutucu olduğu bir dönemdi. İngiltere

kötü durumdaydı. Avrupa'nın büyük çoğunluğu daha da beter haldeydi. 1618'den 1648'e dek kıtayı kasıp kavuran Otuz Yıl Savaşları bir kan gölü yaratmıştı. Toplumları tümünden silip süpüren yıkıcı bir dini, etnik ve hanedanlık girdabı vardı (işte size kendinizi tarihinin yanlış anında Danimarka'da bulmak istememeniz için bir neden). Suriye'de şu an süren savaş kimi zaman İslam dünyasının şiddete yatkın zihniyetinin bir yansıması olarak görülür. Bu doğru değildir. Suriye'de yaşananlar, kitlesel yıkım teknolojisinin bugününün yanına bile yaklaşmadığı 17. yüzyıl Hristiyan Avrupa'sında yaşananlarla kıyaslandığında sönük bile kalır. Hristiyanlar yine de kimyasal silahların ve özel bombaların yardımına ihtiyaç duymadan birbirlerini katletmiş, ölenlerin sayısı milyonları bulmuştur.

Üç farklı koşulda –birinde İngiltere'nin hâlâ bir kralı vardı; birinde üstünde anlaşılmaya varılmış bir hükümet yoktu; birinde ise parlamento görevdeydi– üç kere yazmış olsa da Hobbes'un temel siyaset felsefesi hiç değişmemişti. İç savaş bir felaketti ve politikanın ilk görevi, bundan nasıl kaçınılacağını düşünmekti. Hobbes'un düşüncesine göre insanlar doğal olarak rekabetçidir: Birbirlerinden daha iyi, daha güçlü, daha kudretli görünmek isterler. Aynı zamanda doğal olarak savunmasızdırlar: En güçlü olan kişiler bile sırtları dönükken en zayıf tarafından alt edilebilirler. Sonuç olarak, insanoğlunun tabiat hali bir savaş halidir. Rekabetçi, savunmasız insanlar sonunda birbirlerini öldürmeye çalışacaktır.

Bunun nedeni, çoğu insanın doğası gereği kötü ya da şiddetten keyif alır olması değildir (gerçi bir kısmı öyledir). Bunun nedeni, birbirlerine güvenememeleridir: Doğaları

gereği şüphe içindedirler. "Ve bir diğerine karşı yaşanan bu güvensizlik yüzünden," diye yazar Hobbes, "insanın kendini güvenceye almasının, önce davranmak yani zor kullanarak ya da hileyle elinden geldiğince çok insana hâkim olmaya çalışmak kadar mantıklı bir yolu yoktur." Barış içinde yaşamının daha iyi olduğunu ve diğer herkesin de bunu bildiğini bilsen de, diğer insanların seni bir tehdit olarak görmeyeceğinden emin olamazsın. Ve seni tehdit olarak gören herkes böylelikle bir tehdit oluşturur, çünkü sırtını döndüğünde ne olacağını bilemezsin. O yüzden senin önce davranıp onların hakkından gelmen daha iyidir. Politikanın olmadığı bir dünya, şiddetin kontrolden çıkmaya mahkûm olduğu bir dünyadır: Sonsuz saldırılar dizisinden oluşur.

Hobbes'un içindeki yaşamı, meşhur ifadesiyle "yapayalnız, yoksul, iğrenç, yabani ve kısa" diye tanımladığı "tabiat hali"nin sıklıkla bir iç savaş koşuluna denk düştüğü varsayılır. Oysa bu doğru değildir. Hobbes'a göre, politikanın olmadığı bir dünya ile politikanın kötü işlediği bir dünya arasında büyük bir fark vardır. İngiliz iç savaşı, politikanın ne olması gerektiği üstünde anlaşılamayan insanların düştüğü korkunç anlaşmazlığın sonucuydu. Kral tarafından mı, parlamento tarafından mı yönetilmeli? Dini özgürlük mü gerekli, kilise kurallarına uymak mı? Politika ayrıcalıklarını korumalı mı, kaldırmalı mı? Hobbes'un bu sorulara yanıtı, bunların konu dışı olduğuydu. Politika, barışı korumayı hedeflemeliydi.

Suriye iç savaşı gibi İngiliz iç savaşı da bir anarşi durumu değildi. Çatışmayı sürdürecektir güce sahip, son derece politikleşmiş gruplar arasındaki bir kavgaydı (bireyler arasındaki güvensizliğin savaşı bu ölçekte sürdürmeyi güçleştirmesi,

tabiat halinin küçük bir tesellisidir). Hobbes'un düşünce deneyinin amacı, kötü giden dünya siyasetini aşmaktır. İç savaşın farklı taraflarının bile üstünde anlaşılabileceği bir şey arıyordu. Ne tür bir politika istedikleri konusunda anlaşıyorlardı. O yüzden Hobbes onlara farklı bir seçenek sundu: Politika mı, politikasızlık mı? Bu seçim karşısında akli başında olan herkes politikayı seçer.

Politikayı seçmek ne anlama geliyordu? Hobbes için bunun anlamı, tabiat halinde şiddet sorununun tek olanaklı çözümünün, şiddeti kontrol edecek gücü tek bir karar alıcının ellerine vermektir. Hobbes bu karar alıcıyı "hükümdar" olarak adlandırır. (Bu tek bir birey olmak zorunda değildi; ister kral ister parlamento olsun, tek sesle konuşabilen bir organ kastediliyordu.) Hepimiz barış istiyor ama kendi içimizde bunu başaramıyoruz, çünkü güvenliğimiz için kimin en ciddi tehdidi oluşturduğu konusunda asla anlaşamıyoruz. Hükümdarın görevi, bizim adımıza bu kararı vermektir: Barışı kimin ya da neyin tehdit ettiğini etkili biçimde belirlemek. Hepimiz bunu kabul edersek hükümdarın barışı koruyacak gücü olacaktır, çünkü kimsenin hükümdarın kararına meydan okuyacak gücü olmayacaktır. O halde hükümdarlık bir tür tekeldir. Bu mutlaka şiddetin tekeli değildir, zira her zaman –en barışçıl toplumlarda bile– yerel, suça bağlı şiddet öğeleri olacaktır. Hükümdarlık, baskı gücünün insani çatışmalara bir çözüm olarak kullanımının tekeli değildir. Yasa yapma ve uygulama gücüdür. Herhangi bir bedel ödemediği insanlara zarar vermeye yalnızca hükümdarların izni vardır.

Bugünün okurları Hobbes'u sıklıkla sarsıcı bulur. "Hobbesculuk" insan doğasına ilişkin en kasvetli görüşü anlatan

bir kelime olagelmıştır: Hepimiz, birbirimizi öldürmemize engel olması için güçlü bir hükümete ihtiyaç duyan, tetiği çekmeye hazır paranoyaklarız. Bu tamamen haksızlık. Hobbes özünde bir iyimserdi; insanların, politika hakkında temel soruyu sormayı başaramadığı için birbirini öldürdüğünü düşünüyordu. Soru şu: Politika ne içindir? İnsanlar buna odaklanabilseydi, kavga sebepleri azalırdı. Aslında Hobbes, bir hükümdarın ölüm kalım kararlarını verme hakkının tüm fertler tarafından kabul edildiği politik bir toplumun mutlu ve özgür olacağına inanır gibiydi. Ona ününü kazandıran tabiat halinin acınası durumu, öykünün yalnızca yarısıdır. İşin özünde anlatılmak istenen, istikrarlı bir hükümetle yaşamın ne kadar farklı olabileceğiydi: "Yapayalnız, yoksul, iğrenç, yabani ve kısa", "keyifli, zengin, kibar, uygar ve uzun"a dönüşürdü. Danimarka'yı düşünün. Eğer Hobbes'a çağdaş Danimarka'yı gösterseydiniz, bence tüm o güzellikler onu şaşırtmazdı. Büyük olasılıkla haklı çıktığını hissederdi. "Ben demiştim," diyebilirdi: Politika-dan dinsel çatışmaları ve korkutucu güvensizliği çıkarın, cenneti –en azından dünyanın sunabileceği, cennete en yakın şeyi– elde edersiniz.

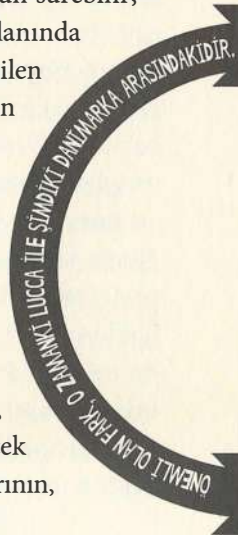
Elbette Hobbes *İstisna*'da betimlenen zalimliğin ve paranoyanın yine de farkındaydı. İnsanların doğası düşünüldüğünde, herkesin birbirine girdiği ölümüne kavgalar hâlâ her yerde olasıdır – Kopenhag'daki bir ofiste bile. Ama Hobbes, tabiat halinin tüm insani ilişkilerin olağan koşulu olduğu ya da uygarlığın yalnızca kötülüğü gizleyen bir maske olduğu varsayımını büyük bir hata olarak görürdü. İstikrarlı politika insanlara şiddetten kaçınma fırsatı sunar. Kimileri bu fırsatı kullanmayı reddediyorsa bu onların aptallığı.

Çoğumuz güven ve karşılıklı çıkara dayalı yeni bir ilişkiler kümesi oluşturma fırsatını değerlendiririz. Hobbes bu uygar varoluşu "yapay" olarak niteler, çünkü doğal değildir, insan yapımıdır. Ancak bu bağlamda yapay, sahte anlamına gelmez. Sağlam, güvenilir, dayanıklı anlamına gelir – tıpkı kaliteli bir araba gibi. Bu, *gerçek* anlamına gelir.

Bugünün insanına fazlasıyla şaşırtıcı gelen şey, Hobbes'un tezlerinin Danimarka hakkında ne söylediği değil, Suriye hakkında ne ima ettiğidir. Hobbes'un düşünce deneyinin amacı, okurunun, her tür politik kuralın, alternatif olan kaostan daha iyi olduğunu kabul etmesini sağlamaktı. Politik sistemler arasında bir seçim şansı verilirse, Hobbes'un tercihi monarşiydi, çünkü monarşide kimin gerçek karar alıcı olduğu konusunda karışıklık olmayacağını düşünüyordu (onun görüşüne göre parlamentolar anlaşmazlığa düşmeye daha fazla meyilliydi). Ama Hobbes'un esas mesajı, seçenek *olmadığı* idi: Elindekiyle yaşamak zorundasın. 1642'de, İngiltere'nin hâlâ bir kralı –I. Charles–varken Hobbes, uyrukları ne denli mutsuz olsa da hiçbir şeyin kralın otoritesini baltalamaması gerektiğinde ısrar ediyordu. Kralın dinini beğenmiyor musun? Sana ödettiği vergiler hoşuna gitmiyor mu? Katıldığı savaşımlardan rahatsız mısın? Yapacak bir şey yok. Ama 1651'de Charles öldüğünde ve parlamento göreve geldiğinde Hobbes okurlarına, yeni yöneticilerine itaat etmelerini söyledi. Aynı felsefe, farklı sonuç. Hobbes krala isyanın umutsuz, aptalca, haince bir eylem olduğunu düşünüyordu ama bir kez ondan kurtulmayı başardıktan sonra, perişanlığı sürdürmenin ümitsiz ve saçma olacağına inanıyordu. Her zaman görev başındakilere itaat et. Asla alternatif arama.

O halde, bu hesaba göre, tüm Suriyeliler bir iç savaşa zemin hazırlamaktansa, son derece hoşnutsuzluk yaratan, baskıcı ve yozlaşmış Esad rejiminde yaşamayı sürdürmelidir. Esad rejimi altında yaşamının adaletsizliğinden yakınmak yanlıştır, çünkü Hobbes'a göre politik adalet, hükümdarın yaptığı tanım neyse odur. Yöneticilere itaat etmelisin, ta ki onlar barışı koruyamaz hale gelinceye kadar (ancak o zaman seni koruma ihtimali en yüksek olan kişiyi seçebilirsin; gerçi kavga dövüş bittikten sonra, hakkında ne hissedersen hisset, kazananla devam etmelisin). Asla barışı tehdit edecek bir şey yapmamalısın. Günümüz okurlarının (ve Hobbes'un çağdaşlarının birçoğunun) kulağına bu umutsuzluktan doğmuş bir öğüt gibi geliyor. Hükümsüz kalma korkusuyla kötü hükümete her zaman katlanmak anlamına geliyor. Ama kötü hükümet, hiç hükümet olmamasından bile daha kötü olamaz mı, hele de uzunca bir zaman sürerse? (Örnekse bir insan yaşamından daha uzun sürebilir; bakınız Kuzey Kore.) Hobbes'un politika alanında riskten kaçınan yaklaşımı, politik olarak ezilen insanların siyaseti daha iyi hale getirmek için bir şey yapmasını olanaksız kılar.

Bu noktada Hobbes'tan farklı bir perspektif geliştirmek zorundayız. Hobbes tamamen hatalı olduğundan değil, bazı konularda haklı olduğundan. Yazarken farklı yönetim biçimlerini karşılaştırma derdinde değildi, çünkü henüz kimsenin temel öğeleri kavramamış olduğunu düşünüyordu. Amacı, kalıcı barış ve esenlik ortamına kapı açabilecek bir yönelimin temellerini atmaktı. Okurlarının,

Y. YÜZYIL
LUCCA

BUGÜN LUCCA KENTİNİN
KULELERİNDE BÜYÜK HARFLERLE
ÖZGÜRLÜK YAZILIDIR.
YİNE DE BURADAN YOLA
ÇIKARAK, CUMHURİYETİN
HİZMETLERİNDEN YARARLANAN
HERHANGİ BİRİNİN, İSTANBUL'DA
YAŞAYAN BİRİNE KİYASLA DAHA
ÖZGÜR VE DAHA DOKUNULMAZ
OLDUĞU SONUÇUNA VARAMAYIZ. *

THOMAS HOBBS

İSTANBUL

ÖZGÜRLÜK?
BU PENCERE

MUHAFIZLAR
YAKALAYINI!

HÜKÜMET

İSTER HALK
TARAFINDAN
YÖNETİLSİN...
ÖZGÜRLÜK
AYNIDIR

FAYDASIZ TERCİH

BİR ULUS İSTER
MONARŞİYLE...

GÜÇ
OSMANLI
SALTANATI

LUCCA
KULAGA DAHA
İYİ GELİYOR!

YÜZYIL
MARKA

BİR CENET UYARLAMASI

SURİYE

CEHENNEMDE MAHSUR

önlerine sürülen belirgin politik seçimlerin gerçek seçimler olduğunu düşünmesini istemiyordu. On yedinci yüzyıl politikasının dışına çıkıp düşünmelerini istiyordu. Şimdi bizler o politikanın dışındayız. Önümüzde de Danimarka örneği var.

Hobbes'un dünyasında Danimarka ve Suriye arasındaki tercihin bir dengi yoktu. *Leviathan*'da söylediği gibi, uygun seçim Lucca ve İstanbul arasındaydı. On yedinci yüzyılda kendinizi nerede bulmak isterdiniz? İnsanların kent duvarlarına "ÖZGÜRLÜK" yazdığı ve yönetime katıldığı özgür bir İtalyan kentinde mi, yoksa tüm gücün tepede toplandığı ve insanın kellesinin Sultan'ın iki dudağı arasında olduğu Osmanlı Saltanatı'nda mı? Lucca kulağa çok daha iyi geliyor. Ama Hobbes bunun faydasız bir tercih olduğuna inanıyordu. "Bir ulus ister monarşiyle ister halk tarafından yönetilsin," diye yazıyordu, "özgürlük aynıdır." Bu bakış

BİLİM

TİCARET

ENDÜSTRİ

MODERNİTENİN

açısına göre, kent duvarlarına "ÖZGÜRLÜK" yazmak vitrin düzenlemesinden başka bir şey değildi: Hükümet yine hükümettir. On yedinci yüzyılda, nerede olduğunuz o kadar da önemli değildi. Şimdi haklılık payı olduğunu görebiliyoruz, gerçi bu muhtemelen anlatmak istediği şey değildi. Önemli olan fark, o zamanki Lucca ile şimdiki Danimarka arasındaki farktır. Bugünün cenneti olan Danimarka'yla kıyaslandığında, üç buçuk yüzyıl önce başka herhangi bir yerde yaşamak gayet korkunçtu: yoksulluk ve şiddet içinde, kutuplaşmış, öngörülemez ve istikrarsız.

Hobbes'un öngördüğü gibi, gerçekten istikrarlı siyaset dönüştürücüdür. Politika, farkı kendi başına yaratmaz. Modernitenin dinamik güçlerinin –bilim, endüstri, ticaret, kültür, hatta din– geniş çaplı toplumsal ve maddi faydalar üretmek için etkileşebileceği alanı yaratır. Bir kere, dönüşümün

DİNAMİK GÜÇLERİ

GENİŞ ÇAPLI SOSYAL VE EKONOMİK HAKLAR

YILLIK ORTALAMA KULLANILABİLİR GELİR 12.682 \$

15-64 YAŞ ARALIGINDAKİLERİN %73'Ü ÜCRETLİ İŞ SAHİBİ

BURASI 5 MİLYON
NÜFUSLU KÜÇÜK BİR
ÜLKE İSTE...
HEPİMİZ AYNIYIZ

DÜNYADAKİ EN
GÜVENİLİR ve
EŞİT İNSANLARIZ

RÜZGÂR TÜRBİNİ
ENDÜSTRİSİNDE
DÜNYA LİDERİ
OLDUĞUMUZU
SÖYLEMİŞ MİYDİM?

DÜNYANIN EN İYİ
RESTORANI DA
BİZDE!

ÜCRETSİZ EĞİTİM
ve SAĞLIK
HİZMETLERİ DE
CABASI

kimi yerlerde gerçekleştirilmiş ama kimi yerlerde de gerçekleştirilmemiş olduğu bir dünyada yaşadığınızda seçimlerin farklı görünür: Suriye'de sıkışıp kalmak gerçekten de dayanılmaz olabilir. Yirmi birinci yüzyılda farklı devletler içinde ve arasında adalet sorununu ele alacağım üçüncü bölümde bu konuya geri döneceğim. Geniş kapsamlı toplumsal ve maddi faydalar sonuçta yeterli olmayabilir. Şimdilik izninizle şunu söylemek istiyorum: Danimarka ve Suriye arasındaki seçim ile Lucca ve İstanbul arasındaki seçim arasında uzun bir yol var. Dünyamız, Hobbes'un kuramının hem bir örnekleme hem de bir tektibidir. Belirli bir noktadan itibaren Hobbes'un kuramı kendini tüketir.

Belki de bugünün okuru için Hobbes hakkındaki en tuhaf şey, politika açıklamasının ne kadar da minimalist görüldüğüdür. Hobbes politikayı mutlak temellerine dek budar: güç ve itaat, baskı ve rıza. Hükümdar yasaları yapar, halk yasalara itaat eder. Biz politikanın bundan daha fazlası olmasını bekleriz. Hobbes'un görüşünde tartışma ve müzakere, anlaşmazlık ve uzlaşmanın yeri nerede? Politik etkinliklerle ilişkilendirdiğimiz tüm o duruş ve konumlanmalara, bitmez görüşme ve tartışmalara ne oldu? Ama işin aslı şu ki, Hobbes'un minimalizmi yanıltıcıdır. Siyasi görüşleri, bildiğimiz haliyle modern politik yaşamın temellerini oluşturur. Politikayla ilişkilendirdiğimiz tartışmalar –vergiler, refah, haklar ve sorumluluklar hakkında olanlar– ancak politik güç kullanımının ne olduğuna ilişkin ayırt edici modern bir kavrayışla olanaklı hale gelmiştir. Bunu sağlayan Hobbes'tur.

Hobbes temelde bir politik mutabakat olmaksızın politik tartışma üretilemeyeceğini anlamıştı. Görüşme ve

tartışmalar altta yatan bir fikir birliğine dayanır. Kimi zaman politikanın iki ucu şaşırtıcı sonuçlar üretecek şekilde birbiriyle tepkimeye girebilir: Görünürde ne kadar önemsiz olursa olsun herhangi bir politik tartışma her zaman kurulu siyasi düzene meydan okuma gücü taşır. Vergi oranları hakkındaki bir kavga devrime yol açabilir. İşte tam da bu yüzden Hobbes baskı ve rıza arasındaki ilişkiyi elinden geldiğince sıkı tutmaya çalışmıştır. Ama Hobbes'u diğerlerinden ayıran, ikisinin nasıl el ele gittiğini ve birbirlerine bağlı olduklarını görmesidir. Bu yaklaşım, Hobbes'un döneminden bu yana politik manzaraya egemen olagelmiş kurum olan modern devlete dayanak oluşturur. Düşünüşü üç önemli açıdan modern-öncesinden modern politika dünyasına geçişi gösterir.

Birincisi, Hobbes'un siyaset felsefesi kendi kendini gerekçelendirir: Politikayı, politikanın değerleri açısından açıklar, dışsal bir değerler grubuyla değil. Politikaya ilişkin antik ve ortaçağ kavrayışları sürekli olarak politikayı başka şeylere gönderme yaparak savunmaya çalışmıştı. Antik dönem düşünürleri için politika bir erdem ideasına dayanıyordu: Bir vatandaş olmanın amacı erdemli bir yaşam sürmek, politika aracılığıyla olabileceği en iyi insan haline gelmekti. Ortaçağ düşünürleri için dine dayanıyordu: Dünyevi güç, kaynağını Tanrı'nın dünya için planından alır (bundan dolayı öğretti "Kralların Kutsal Hakkı" olarak bilinir). Hobbes bunun baştan aşağı saçmalık olduğunu düşünüyordu. Ve daha da kötüsü, bu tehlikeli bir saçmalıktı, çünkü insanlara uğruna savaşılabilecek bir şey daha veriyordu. Hangi erdemler? Kimin Tanrısı? İç savaşlar için bundan çok daha azı bile yeterli olmuştur. Onun düşüncesine göre politika eğer *bizim* için, yani

biz halk için yararını kanıtlayacaksa, yalnızca güvenliğimizi sağlamalıdır. Politikanın sıradan insanlara sunduğu fayda üstünden gerekçelendirilmesi hayli modern ve etkisi hâlâ güçlü bir görüştür.

İkinci olarak, Hobbes politikanın en önemli şey olduğunu düşünse de her şeyi çözecek bir şey olduğunu düşünmüyordu. Hobbes'un totaliterliğin müjdecisi olduğu görüşü tamamen yanlıştır. Aksine, bizim özel yaşam dediğimiz olgunun –insanların kendi tercihlerini yaşamakta özgür olduğu alan– icadına çok yaklaştı. Politika hakkında bu temel argümanları oluşturma'nın amacı, insanların kendi hayatlarını bitmek bilmez politik çatışmalar yüzünden sekteye uğramadan yaşayabilmelerini sağlamaktı. İstikrarlı bir vatandaşlık durumu, bize yapmak istediğimiz tüm diğer şeyleri yapmak için zaman ve mekân sağlar; Hobbes tartışmayı, çekişmeyi, rekabete girmeyi, tavır almayı ve genel olarak üstün gelme çabasını bunlara dahil eder. Ölümcül hale gelmeleri engellendiğinde tüm bu etkinlikler potansiyel olarak verimlidir. Bunlar keşfe, romantizme, heyecana, çeşitliliğe ve bilgiye uzanan yolu açar. Bunlar hem sevgiyle hem de nezaketle uyumludur, politik saplantıyla uyumlu değildir.

Hobbes politika aracılığıyla iyi bir yaşama ulaşmaya çalışmanın beyhude olduğuna inanıyordu. Politika kendimiz için iyi bir yaşamın peşine düşebilmemizi olanaklı kılmak için vardır. Hobbes, hükümdarların insanları daha mutlu kılacağını asla düşünmedi. Yalnızca, bir hükümdarın yokluğunda insanın mutlu olma şansının olmadığını düşündü. Bu Hobbes'u klasik modern Avrupa anlayışında "liberal" kılar: İnsanın kendi kendini gerçekleştirmesinin politika tarafından koruma altına alınması gerektiğini ama

politikanın bunu sağlaması gerekmediğini düşünür. Bu, modern siyasette geçerli olan tek görüş değildir ama zaman içinde egemen hale gelmiştir. Kesinlikle bugün de egemen olan görüştür.

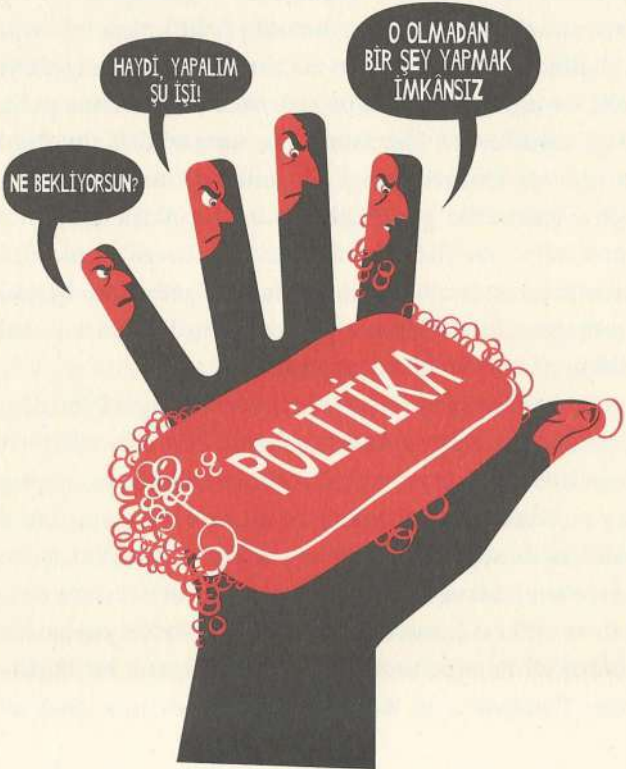
Son olarak, Hobbes'un, politikanın bir hükümdarın onlar adına karar almasına izin vermek üzerine bireyler arasında varılan bir anlaşmaya dayandığı görüşü, modern politikanın anahtar kelimelerinden biriyle ifade edilmiştir: "temsil". Hobbes *Leviathan*'da hükümdarı, uyruklarının "temsilcisi" olarak adlandırmıştı. Bununla anlatmak istediği, hükümdarın uyruklarınca sorgulanabilir olduğu değildir. Ya da eğer hükümdarın icraatlarından memnun kalmazlarsa ondan kurtulabilecekleri anlamına gelmez – ki bu her zaman Hobbes'un ana teması olmuştu. Anlatmak istediği şey, hükümdarın uyrukları adına konuştuğu, uyrukların da hükümdarın kendi adlarına konuşması üzerinde anlaştığıdır. Hobbes bu ilişkiden "devlet" adını verdiği politik bir varlık yarattı. Devlet hükümdarla özdeşleştirilemez, çünkü hükümdar kendi adına konuşmaz, uyrukları adına konuşur. Devlet uyruklarıyla da özdeşleştirilemez, çünkü onlar da kendi adlarına konuşmaz, onlar adına hükümdar konuşur. O halde devlet, hükümdar ve uyruklar bir temsil ilişkisi içinde birbirine bağlanınca ortaya çıkan şeydir. Bu ilişki bozulduğunda devletin varoluşu da sekteye uğrar. Hobbescu siyaset hem yukarıdan aşağı hem aşağıdan yukarı ilerler: Tepede kuralları yapacak bir hükümdara ihtiyaç vardır ama hükümdar uyrukları adına konuşmuyorsa, kuralları yapabilecek bir hükümdar yoktur.

Bu aynı zamanda son derece modern bir düşüncedir. İşin doğrusu, "hükümdar" ve "uyruk" sözcüklerinin yerine

"hükümet" ve "halk"ı koyarsanız, bunun modern siyaset düşüncesi olduğunu söyleyebilirsiniz. Modern siyaset ne yukarıdan aşağıya doğrudur ne de aşağıdan yukarı doğru; aynı anda her ikisidir. Modern-öncesi politika farklıydı. Antik ve ortaçağ siyaset düşünürlerinin temsil fikriyle pek işi yoktu. Onlar yukarıdan aşağı ve aşağıdan yukarı politikayı birbirine zıt görme eğilimindeydi. Her politik toplumun karakterinin güç dağılımına dayandığını düşünüyorlardı: Yöneten ve yönetilen, zengin ve yoksul, seçkin ve halk kitle-si, kral ve vatandaş arasındaki dağılım. Politika her zaman ve durmadan azınlığın çoğunluğa, çoğunluğun azınlığa karşı savaşıydı. Tek istikrar umudu, politik yaşamda rekabet halinde olan bu öğelerin arasındaki bir tür dengede yatıyor. Örneğin Aristoteles'in görüşü de buydu. Ama politik denge riskli bir işti. Her zaman bozulma tehdidi altındaydı. Bu nedenle Hobbes, denge fikrinden de, toplumun farklı öğeleri arasındaki güç dağılımından da, Aristoteles'ten de nefret ediyordu. Temsil bunların hepsine güle güle dedi. Seçmek zorunda olmadığınız anlamına geliyordu. İşin aslı, seçemeyeceğiniz anlamına geliyordu. Ya hükümet ve halk birlikte olur ya da ikisi de olmaz.

Şimdi ise, temsilin siyasi seçim *anlamına geldiğini* düşünüyoruz. Bunu demokrasi düşüncesiyle ilişkilendiriyoruz: Temsilcilerimizi seçmek için seçimlere gidiyoruz, yaptığımız seçimden memnun kalmazsak onları başımızdan atmak için de seçimlere gidiyoruz. Hobbes demokrasiye son derece temkinli yaklaşıyordu, uzun vadede fazlasıyla tartışmalı ve istikrar bozucu olacağından şüpheleniyordu. Ama Hobbes'un felsefesinin temelinde demokratik bir düşünce yatar: Politikanın az da olsa işe yaraması için insanların

temsil edilme konusunda anlaşması gerekir. Bu anlaşma bir kez güvenceye alınınca, barışçıl bir birlikte yaşam için alan açılmış olur. Bu alanda her şey mümkündür. Mümkün olanlardan biri, daha fazla demokrasiyle gerçekleştirilecek geniş kapsamlı bir deneydir. Günümüzde sahip olduklarımız benzeri bir temsili hükümetin daha fazla mutabakata ve karşılıklı etkileşime dayalı siyaset biçimlerine kapı açacağını düşünmek Hobbes'un siyaset felsefesiyle çelişmez. Hobbes bize yalnızca, daha iyi bir hükümete sahip olmanın öncelikle yönetilmek üzerinde anlaşmayı gerektirdiğini,

aksinin asla doğru olmadığını anımsatmak istemiştir. Bu konuda yanılmıyordu.

Hobbes'un politika dünyasına geçiş sürtünmesiz değildir. Bir bedeli vardır. Politikanın bizi daha iyi insanlar yapacağı düşüncesi de dahil olmak üzere görkemli siyasi görüşlerden vazgeçmek anlamına gelir. Politik güvenlik uğruna politik erdem olasılığından vazgeçmektir. Politikanın öte-dünya ödülleri uzanan bir yol olmasının önüne geçmektir. Birçokları modern politikayı bu nedenlerle cesaret kırıcı bulmuş ve eleştirmiştir. Birçokları hâlâ eleştiriyor. Ama çoğumuz genel olarak kabul üzerinde uzlaşıyor gibiyiz, özellikle de politik istikrar, refahımızı büyük ölçüde artırarak değerini kanıtladıktan sonra. Hobbescu politika, demokratik eğilimler kazandığında bile, politikayı hayatın bir gerçeği olarak kabul eden ama ondan çok fazla şey beklemeyen başıboş, maceradan uzak, aksi vatandaşlar yaratma eğilimindedir. Macerayı başka yerde ararlar. Büyük kararlar vermek için pek bir araya gelmezler. Aslında Hobbes'a göre bunu yalnızca temel güvenlikleri risk altındayken yaparlar ki, bu risk durumu da hiç hoş bir şey değildir ve en iyisi kaçınmaktır. Hobbescu vatandaşlar, şanslarını politika dışında aramayı yeğlerler. Sanırım bu resimde, ne kadar hoşumuza gitmese de, kendimizden bir şeyi fark edebiliriz. Bizim siyasi dünyamız Hobbes'un kendini içinde bulduğu dünyadan çok farklı olabilir. Ama bu hâlâ Hobbes'un dünyası.

KİRLİ ELLER İKİLEMİ

Hobbes'un doyurucu yanıt vermediği bir soru vardır: Hükümdar *olmak* nasıl bir şeydir? Tüm güce sahip olmak nasıl

bir his verir? Genellikle bir hükümdarın uyruğu olmanın nasıl olduğu hakkında yazmıştı (temel mesaj şuydu: Her zaman çok daha kötüsü olabilir). Ama Hobbes'un yazdıklarında, hükümdar olmanın hiç de kolay olmadığına işaret eden çok şey vardır. Bu çift taraflı bir roldür. Evet, sorun yaratanları toplum düzenini bozmaktan alıkoyacak, tartışmasız şiddet kullanma gücü de dahil, korkutucu bir gücünüz olmalı. Ancak aynı zamanda sakinleştirici de olmalısınız: İşiniz, barışı sağlayacak temel kuralları yaratmak. Hem güvenilir hem korkutucu olmalısınız; tanıdık ama mesafeli, herkesten farklı ama yine de diğerlerinden farksız. (Sahip olduğunuz güç, size devretmeselerdi onların sahip olacağı güçten meydana gelir.) Özel biri olduğunuzu iddia edemezsiniz, hele hele Tanrı tarafından seçildiğinizi asla söyleyemezsiniz. Kim olduğunuzla değil ne yaptığınızla yargılanırsınız ama yaptığınız her şeyi, siz siz olduğunuz için yaparsınız. Bu şizofrenik bir iş. Bunun insanı nasıl da delirteceğini anlamak kolay.

Nasıl aynı zamanda hem iyi hem kötü olunacağı, modern politikanın temel sorunlarından. Kötü olan şiddet tehdididir. İyi olansa şiddeti, işleri daha iyi kılmak adına, yerinde kullanmaktır. Ama şiddet tehdidi işleri nasıl daha iyi hale getirebilir? Hobbes bir yanıt ortaya attı. Başka, farklı bir yanıt ise, sıklıkla modern politikanın gerçek kurucusu olarak adlandırılan, daha erken zamanlarda yaşamış bir düşünürden geldi. Machiavelli'nin *Prens* adlı kitabı 1513'te yazıldı ve o zamandan bu yana Batı siyasi düşüncesinin yakasını bırakmadı. Eğer "Hobbesculuk" kuralsız bir kavga anlamına geliyorsa, "Makyavelcilik" de vicdansız ve sinsice gücün peşine düşmek anlamına gelir. Machiavelli daha

ŞİDDET

sonra "reel politika" olarak adlandırılan kavramın önde gelen savunucusu olarak görülür. Reel politika, bir politik edimin, onu uygulayan kişinin yararına çalıştığı durumda haklı görülmesi anlamına gelir. Bu bağlamda, şiddet tehdidinin nasıl iyi bir şey olabileceğini görmek kolay: Sizi, tehdidin yöneldiği taraftan daha iyi bir duruma getirsin yeter. Yani diğer tüm "iyi" kavramı tanımlarının zavallılara göre olduğu duygusuzca ima ediliyor.

Bu anlamda "Makyavelcilik" Machiavelli'nin bir karikatürüdür; tıpkı "Hobbesculuğun" Hobbes'un karikatürü olması gibi. Machiavelli gerçekten bir tür ahlakçıydı, ancak onun aklındaki ahlak anlayışı politik ahlaktan dağlar kadar farklıydı. Hıristiyan erdemiyile ve yöneticilerin

kurallarını Tanrı'nın gözünde aklamaması gerektiği varsayımıyla dalga geçiyordu. Hobbes gibi, politikanın kendi üzerinden aklanması gerektiğini düşünüyordu. Hobbes'tan farklı olarak, sorunu yönetilenlerin değil, yönetenlerin gözünden gördü. Machiavelli için yönetim işi, mülkünüzü korumak demektir; yani, gücünüzün hüküm sürdüğü alanı dokunulmamış halde muhafaza etmek. Amaç yalnızca hayatta kalmak değildi; şan ve şeref de önemliydi. Bir alana egemen olmak, kişinin kaderine egemen olması anlamına gelir. Bu, politika şansın oynadığı rolün farkında olmak demektir.

Pırl pırl gökte beklenmedik şekilde belirebilecek tehlikeleri göz ardı eden bir yöneticinin ömrü uzun olmaz. Tehlike her yerden gelebilir. Hristiyan erdemi tatsız sürprizlere karşı koruma sağlamaz. Eğer diğer yanağı çevirirsen bir tokat da oradan yersin. Bir yönetici, gücünü, o gücü korumak için kullanmalıdır: Düşmanlarını bölmeli, zayıflıklarını kollamalı, anı yakalamalıdır; gerekirse yağcılık yapmalı, yalan söylemeli ama her zaman korku yarattığından emin olmalıdır. Machiavelli'nin ünlü cümlesinde dediği gibi, korkulmak sevilmekten yeğdir. Eğer korku uyandırırken seilmeyi de başarabilirseniz, işte bu en iyisidir.

Machiavelli böylesi davranışları "erdemli" olarak adlandırır. Bunun iyi *olduğu* konusunda ısrarlıdır. Yalnızca uzlaşım sal standartlara göre iyi değildir. Politik standartlara göre de iyidir. Politikanın uzlaşım sal ahlaktan ayrı, kendine özgü davranış kuralları olduğu düşüncesi son derece modern bir görüştür. Politikayı, nasıl yaşanacağına dair bir seçenekten çok, ayrı bir yaşam alanı haline getirir. Bu,

politikacıların iyi örnek oluşturmayaacağı anlamına gelmez. Bizim standartlarımıza göre bizden kötü, kendi standartlarına göre bizden iyi insanlar olmalarına izin verir. İşte tam da bu yüzden politikada daha iyidirler.

Prens, on altıncı yüzyıl başlarının İtalyan politikasının cadı kazanı gibi kaynayan ve güvenilmez dünyası için yazılmıştı; arkada saklanan bir bıçak ya da daha yüksek olasılıkla bir şişe zehir hiçbir zaman çok uzak değildi. Borgia ailesinin dönemi idi. Aynı zamanda Lucca gibi kırılğan ve şiddet yüklü kent devletlerinin dönemi idi. Ama yüksek politikanın her yerde Makyavelci bir yanı vardır; günümüzün cenneti andıran Danimarka'sında bile. Danimarka'nın başarılı televizyon programlarından biri, yurtdışında da izleyici toplayan *Borgen* adlı bir dizidir. Dizi, bir kadın olan yeni başbakanın ofisi ve çevresinde geçiyor (senaryonun yazıldığı dönemde Danimarka'nın başbakanı gerçekten de bir kadındı: Helle Thorning-Schmidt). *Borgen* Danimarka politikasını göze hoş göstererek turnayı gözünden vurmada – öyle olsa diziyi kimse izlemezdi. İzleyicilerin keyif aldığı entrikadır: dönen dolaplar, birbirini sırtından bıçaklayanlar, ihanetler, fokurdayan hınç kazanları. *Borgen* medeni ve saygın Danimarkalı politikacıların, güçlerini korumak için öncelikle düşmanlarına, sonra da dostlarına karşı ne gerekirse yaptığını gösterir. Bu konuda, esas işleri patronlarının bir zayıflık anında kibarlık yapmamasını garantiye almak olan danışmanlarınca kışkırtılırlar. Dizinin başlarında geçen önemli bir sahnede başbakan, akıl hocası tarafından parlamento binasının tepesine çıkarılır; hocası ona altlarında serili olan Kopenhag'ı gösterir. "Bu senin," der, "eğer istiyorsan. Ama istemen gerekiyor." Kadın kibar bir

insandır. Ama aynı zamanda bir politikacıdır. Kulağı çekildikten sonra geri döner ve az önce gözyaşları içinde terk ettiği toplantıya devam eder. Bu kez güler yüzlü tehditler ve gözü kara yalanlarla istediğini elde eder. Bu Makyavelci bir hamledir.

Borgen'in karanlık kısımları Suriye'deki Esad rejimine çok benzer bir siyaset biçimini anlatır – insanların iktidar için rekabet ettiği her yerde bu böyledir. Dünyanın her yerinde politikacılar *Prens*'i okuyup onda kendilerinden bir şey bulabilirler. Riskler her yerde aynı değildir –kimi sistemlerde politikacılar hâlâ yaşamlarını ortaya koymaktadır, kimilerinde ise kaybedenler yüksek emekli maaşıyla dinlenmeye çekilir– ama oyun aynıdır. Bu, zirveye ulaşmak ve orada kalmak için oynanan bir oyundur. Elbette insanlar bu oyunu politikanın dışında da oynar: iş hayatında, sanatta, akademik yaşamda, sporda. Ama politika hâlâ bu oyunun en belirgin versiyonudur. Bir keresinde Liverpool teknik direktörü Bill Shankly, futbolun ölüm kalım meselesi olmadığı, bundan daha önemli olduğu yolunda şaka yapmıştı. Politika ölüm kalım meselesidir. Tam da bu kadar önemlidir, hatta politikacıların birbirini öldürmediği ama yine de masum insanların onların kirli hesapları yüzünden öldüğü Danimarka'da bile böyledir. Hükümetin iktidarda kalmasını garanti eden bir emekli maaşı kısıntısı aynı zamanda birkaç ihtiyarın o kışı geçiremeyeceğini de garanti eder. Politikada kazanmanın ödülü niteliksel olarak yaşamın tüm alanlarından farklıdır. Futbolda zafer kazandığında para ve kupa elde edersin; sanatta zafer kazandığında eline para ve ün geçer; iş hayatında kazandığında paraya ve daha çok paraya konarsın. Politikada kazandığında belki eline para

geçmez ama diğer herkes adına kural koyarsın. Bu, uğruna savaşılmaya değer bir ödüldür. Aynı zamanda bu, politikacıların, normal kuralların kendilerine uygulanmadığını düşünmelerine neden olan bir ödüldür.

Modern politikada Makyavelciliğin izlerine rastlamak zor değildir. Ama önemli bir hususta Machiavelli modern-öncesi döneme ait bir düşünür olarak kalır. *Prens*'in, okurların genellikle dikkat etmediği ilk satırlarında şöyle açık eder bu hususu: "İnsanlar üzerinde egemenlik kuran TÜM DEVLETLER ve iktidarlar, geçmişte olduğu gibi günümüzde de, ya cumhuriyet ya da krallık olarak ortaya çıkmışlardır." Machiavelli hâlâ politikanın *ya* krallık *ya da* vatandaşlık politikası olduğu; gücün *ya* tek bir elde *ya da* birçoklarının elinde toplandığı "*ya/ya da*" dünyasına aittir. Machiavelli *Prens*'in ardından, bu kez cumhuriyetler için, Antik Roma'nın tarihsel deneyiminden yararlanan başka bir politikaya giriş kitabı yazdı. *Söylevler*, *Prens*'teki derslerin bazılarını açıklar, özellikle de şansın rolünün farkında olmakla ilgili dersi. Ve şuna açıklık getirir: Eğer vatandaşlar *kendi* güçlerini korumak istiyorlarsa bu gücü düşmanlarına karşı kullanmak zorundadırlar. Ama Machiavelli, cumhuriyet ile krallığın birbirine karıştırılması gerektiğini hiç düşünmemişti: Uygulamada birbirlerinin karıştıydılar – en azından, bunları yönetenler kaçınılmaz olarak birbirinin karşısı olduğu için.

Şimdi, eğer modern bir temsili demokraside yaşıyorsanız kendinize sorun: Bu bir cumhuriyet mi, krallık mı? Yanıt hiçbirisi (çünkü her ikisi de) ve her ikisi de (çünkü hiçbirisi). İşte Hobbes'un yaptığı budur: Ayrımı ortadan kaldırmak. Kendini cumhuriyet olarak adlandıran Amerika Birleşik

Devletleri'nde bile başkan bir kral gibi görünür ve etrafındaki entrikacılar da saltanat ailesi gibidir. Seçkinler, özellikle de paralı seçkinler Amerika'da, Makyavelci bir cumhuriyette olabileceğinden çok daha güçlüdür. Ama Obama gerçek bir kral değildir, çünkü gücü büyük ölçüde popüler politikayla sınırlanmıştır. Hâlâ sıradan vatandaşların ve onların temsilcilerinin yetkilendirmesine bağlıdır. Gücüyle yapabileceklerine ilişkin önemli anayasal sınırlar vardır: Bu güç kendi kişisel malıymış gibi davranamaz. İş mülkünü korumak değildir, Amerika Birleşik Devletleri'ni temsil etmektir.

Modern politika, hâkim politikacıların olağanüstü kişisel gücü ile devletin kişiden bağımsız kurumsal yapısını bir araya getirir. Bu Machiavelli'nin çok ötesine geçen ahlaki ve psikolojik bir dinamik yaratır. Bu durumu en iyi şekilde, yirminci yüzyıl başında yaşamış sosyolog Max Weber'in ardından, "Weberci" olarak adlandırabiliriz. Modern devletin ne olduğuna ilişkin en bilinen tanımı getiren kişi Weber'dir: "Şiddetin meşru kullanımında bir tekeli başarıyla talep eden teşekkül." Bu tanımda göze çarpan kelimeler "tekel" ve "şiddet" ama aslında esas önem taşıyanlar bunlar değildir. Devletin talep ettiği, "meşru" şiddetin tekelidir, yani karşılık verilmeyecek bir şiddet. Dahası bu yalnızca bir "talep"tir, olgu değil. İhtiyaç duyduğu şey "başarılı" olmaktır ki bu da insanların onu kabul etmesi anlamına gelir. Bu gerçekleştiğinde, gücü her bireyden üstün olan, ancak bu gücü bireyler tarafından uygulanan bir "teşekkül" ya da kurum yaratılır. Bu baştan aşağı Hobbescu devlet tanımıdır.

Weber'in gördüğü, bunların varlığının politik şiddetin karakterini değiştirdiğidir. Politik şiddeti ortadan

MAX WEBER

kaldırmazlar. Yaptıkları şey onu kurum-sallaştırmak, akla yatkın hale getirmek ve bürokratikleştirmektir. Başarılı devletler şiddeti kontrol etmek için, işi şiddeti yönetmek olan bir kurum-lar ağı inşa ederler. Kurallar, ilkeler, protokoller ve emir komuta zincir-leri vardır. Politikacılar kendilerini sivil bürokratlar ve memurlarla çevrili bulur; bu kişilerin gö-revi, politikacıları güç kul-lanımının riskleri konusun-da uyarmaktır. Yine de güç kullanımına ilişkin son kararı politikacılar vermelidir. Onlar dıştaki düşmanlara savaş açma, içtekilere kar-şı polis gücü kullanma konusunda nihai kararı verebilecek yegâne kişilerdir.

Weber'in korkusu, bunun politikacıları şiddet kullanımı konusunda sorumsuz hale getirebileceği yönündeydi. Bu-nunla iki şeyi kastediyordu. Sorumsuzluğun bir biçimi, po-litikanın şiddet olmadan işleyebileceği umuduyla şiddetten tamamen uzak durmaktır. Politikacılar politikanın mantık-lı, kurallara bağlı, ahlaki açıdan kabul edilebilir bir etkinlik olduğuna inanmaya başlayabilir. Ama öyle değil. Kimi za-man politikacılar çirkin şeyler yapmak zorunda kalır, çün-kü her devlet barışa ve güvenliğine yönelmiş gerçek tehdit-lerle karşılaşır. Her zaman kurallara göre oynayan insanlar ya azizdir ya da bürokrat ve Weber azizlerin de bürokratla-rın da kötü politikacılar olduğundan çok emindi. (O en iyi

politikacıların avukatlar ve gazeteciler arasından çıktığını düşünüyordu. Çünkü bu iki meslek grubunun üyeleri kuralları kendi amaçlarına göre eğip bükerdi.)

Sorumsuzluğun diğer biçimi ise, politikacıların şiddeti bizzat kendileri uygulamadıkları için şiddete aşırı düşkünlük göstermeleridir. Şiddet devlet adına, bireysel sorumluluklardan üstün kimi yüce amaçlar uğruna uygulanır. Sonuçlarıyla kişisel olarak yüzleşmedikleri için böyle düşünen politikacılar sonunda kendilerini boğazlarına kadar şiddete batmış halde bulabilirler. Bu onların kararıdır ama onların şiddeti değildir, zira devlet aygıtı tüm kirli işi yapar. Weber politikacıların şunu akılda tutmasını istiyordu: Eğer bu onların kararıysa, bu şiddet de *onların* şiddetidir. Politikacılar politika adına giriştikleri pis işlerin sorumluluğundan kaçamazlar – bunları yapmalarına politika yol açmış olsa bile.

Bu "kirli eller" ikilemidir. Ellerinizi kirletmek istemiyorsanız politika yapmanız imkânsızdır ama politikanın her pisliği temizleyeceğini düşünüyorsanız büyük olasılıkla sonunda boğazınıza kadar kana batarsınız. Politikacıların yaptıkları kötülüğün önemli olmadığını düşünmelerine neden olmadan kötülük yapmalarına nasıl izin verebiliriz? Weber'in bu ikileme getirdiği gerçek bir çözüm yoktu. Politikacıların yaptıkları kötü şeylerin sorumluluğunu kişisel olarak taşımaları gerektiği konusunda ısrarlıydı ama bunun ne anlama geldiği pek de açık değil. Kötü bir şey yapınca kötü hissetmek gerçekten de yeterli mi? En azından Weber, modern bir devletin önderi olmak isteyen kişinin etik zorlukların farkında olması gerektiğini düşünüyordu. Kimi zaman iyi bir şey yapmak için kötü olmanız gerekir.

Aynı zamanda iyiliğin, yaptığınız kötü şeylerin kefareтини ödeyeceğini de düşünmemelisiniz. Weber buna şeytanla iş yapmak diyordu (Machiavelli bunu asla söylemedi, bu da kimilerinin Machiavelli'nin şeytanın ta kendisi olduğunu düşünmesine yol açtı). Böylesi korkunç bir baskı altında insanın kendine hâkim olma çabası, çoğumuz için delirtici olabilir. İşte bu yüzden Weber politikanın çoğu insana uygun olmadığını düşünüyordu. Politika politikacılar içindi.

Weber bu sorularla, fazlasıyla şiddet dolu bir dönemde boğuşuyordu. I. Dünya Savaşı'nın kötü sonuçlarının hemen ardından, Almanya iç savaşın eşiğindeydi. Weber solda Bolşevik devrimcilerin, sağda faşist milislerin zalim bir dünyada şiddeti bir güç olarak göklere çıkardığını görüyordu. Bu özenti politikacıların kendilerini aldattıklarını ve büyük bir sorumsuzluk içinde olduklarını düşünüyordu. Aynı zamanda yeni Weimar Cumhuriyeti'nin önderlerinin onlara karşı durma konusunda çekingen davranacağından korkuyordu. Yeni parlak devletlerinin bütünlüğünü korumak için, devleti koruyabilecek zor kararlardan dönebilirlerdi. Düzgün insanlar dehşet içinde şiddetten kaçarken, fırsatçılar şiddet içinde yüzüyordu. Ufukta siyasi bir kıyamet belirmişti.

Kısa vadede Weber'in korkuları yersizdi. (Weber 1920'de öldü, Weimar Cumhuriyeti hâlâ ayaktaıdı.) Ancak uzun vadede, o kadar endişelenmekte haklıydı. (Weimar Cumhuriyeti 1933'te yok oldu ve sonra olanları hepimiz biliyoruz.) İşler zora binince Alman demokrasisi kendini nasıl savunacağını bilemedi ve bunun korkunç sonuçları oldu. Yine de çağdaş demokrasilerin büyük çoğunluğu böylesi bir terörden gayet uzaktır. Weber iç düzenin çöküşünü ve ülkesinin yıkılışını düşünüyordu; buna "buzul karanlığın

kutup gecesi" diyordu. Yaşamının son yıllarında şiddet her yerdeydi ve kontrolden çıkmak üzereydi. Bu açıdan bizim dünyamızdan çok Hobbes'un dünyasına yakındı. Şimdilerde dünyada kendinizi Almanya'dan, bu barışçıl, istikrarlı ve yasalara saygılı demokrasiden daha güvende bulacağınız çok az yer var. Ve politika güvenli olduğunda, politikacılarımızın da daha kibar olmasını bekleriz. Weber ise daha kötü bir çağdan sesleniyor.

Ama kirli eller ikilemi ortadan kalkmış değil; üstelik yalnızca dünyamızın I. Dünya Savaşı sonrası Almanyasını andıran yerlerinde de değil. (Mübarek sonrası Mısır ve Saddam sonrası Irak bunun örnekleri.) Kibar, yasalara saygılı

politikacılar bile kendilerini kirli işler yaparken buluyor. Şimdiki Obama yönetimi, ABD'nin güvenliğini tehdit eden terörizme yanıt olarak insansız hava araçları üretimini hızlandırdı. Düz mantık: İnsansız hava araçları öldürüyor ama hayat kurtarmak için öldürüyor. Bu araçlar, Amerikan askerlerinin hayatlarını tehlikeye atmadan öldürülebilecek kötü adamları doğrudan hedef alabilir. Ama yirmi birinci yüzyıl teknolojisi bile yalnızca kötü adamların öleceğini ya da hedeftekinin gerçek kötü adamlar olduğunu garanti edemez. Roketler kimi zaman tekler, hedefler kimi zaman yanlış belirlenir. Sivil kayıplar kaçınılmazdır: Çocuklar da dahil olmak üzere masumlar ölür. Zaman zaman Amerikan

vatandaşları kendilerini ateş hattında bulabilirler. İnsansız hava araçlarıyla sürdürülen savaş hâlâ korkunç derecede kötü bir iş. Çok fazla kan var.

İnsanlar ölecek diye insansız hava araçlarını kullanmayı reddeden bir ABD başkanı, Weber'in anladığı anlamda politikacı değildir. Politikacılar kimi zaman insanların hayatını kurtarmak için öldürmek zorundadır. Ama bu kendi içinde insansız hava araçlarının kullanımını haklı kılmıyor. Bu şekilde modernize edilmiş, uzaktan kontrol edilen şiddetin devasa riskleri var. Bunlardan biri, bu teknolojinin sterilize görünmesidir: Politikacıları, güvenli seçimi yaptıklarını düşünmeye iter ve bu güvenli seçimin, olumsuz sonuçlara maruz kalan insanlar için ne derece kötü olduğunu unutturur. Ayrıca fazlasıyla makul gösterilebilir: Yitirilen yaşamlar ile kurtarılan yaşamların karşılaştırmasını yapmak, korkunç ve karmaşık bir durumda yapılan değerlendirmelerden yalnızca biridir. Etkili ve maliyet etkin ölüm makineleri, politik sağduyu pahasına bürokratik zihniyetin dizginleri ele geçirmesine olanak verir. (Weber'in kötü politikacı olacağını düşündüğü gruplardan biri de profesyonel askerlerdi: Askerler, şiddeti etkililiği bağlamında düşünmeye fazlasıyla alışkındı.) Ne zaman politik şiddet yaygınlaşsa, ortaya uygun maliyetten çok daha fazla düşünecek şey çıkar. Amerika'nın uzun vadeli ünü ne olacak? Zaman içinde oluşan ve ileride çok daha fazla kontrolsüz şiddet yaratacak olan hınç ne olacak? Amerika'nın müttefiklerinin yaşadığı sivil kayıplar ne olacak? Danimarkalılar bile bu çıkmazdan uzak kalamamıştır. Danimarkalı politikacı dünyaya silahlandırılmış hava araçları yollamadı ama hedef belirlemede kullanılan teknolojinin bir kısmını onlar sağladı. Şiddetin

makulleştirilmesi sinsice yayılıyor. Sorumluluk öyle bir bölüştürülüyor ki kimsenin hayır diyecek konumu olmuyor.

Bir insansız hava aracı saldırısının sorumluluğu ne anlama gelir? Obama bu yüzden acı çektiğini, her masumun ölümünü yüreğinde hissettiğini, böyle bir kararı asla kolayca vermediğini söyleyebilir. Ama sonuçta bu onun kararı; Amerika için neyin en iyi olduğuna karar vermek zorunda. Yine de bu, kişisel sorumluluktan kaçınmaktan ne derece farklı? Bu konuda kötü hissettiğini söylediğinde ona güvenmek zorundayız. Ama bu konuda kötü hissetmek her şeyi çözer mi? Sorun Makyavelciliğin çok ötesine uzanıyor, çünkü oyunun içinde birçok farklı ahlaki düşünce var. Bu, Weber'in kaçınılmazlığı konusunda uyardığı bir ahlaki saf-sata. Kaçınılmaz olduğu gerçeği, politik sorumsuzluk için ideal bir özür kalıbına dönüşebilir. "Bakın," der politikacı, "Weber'in söylediği gibi, politikanın şeytanla iş yapmak olduğunu biliyorum. Sürekli endişe duyuyorum. Ben bir canavar değilim. Bu işlerden nefret ediyorum. Ama biri bunu yapmalı ve o kişi de benim. Siz geceleri uyuyabilesiniz diye ben uykumdan oluyorum. Bu yeterli değil mi?"

Yanıt, hayır. Bu yeterli değil. Bu yalnızca politikacının kararı değil. Weber, her haliyle tragedyaları anımsatan ve bu yüzden de kahramanları göreve çağıran politikaya ve onun trajediye boğulmuş aktörlerine fazlasıyla hayrandı. Yirmi birinci yüzyılın başında risk dengesi değişti. Sivil düzensizlik her zaman bir numaralı tehlike değil. Ayrıca istikrarlı politikanın mümkün kıldığı politik durumun ortak ilkelerine yönelik tehditler de var. Politikacılar yalnızca kendi vatandaşlarına karşı değil, anayasaya, uluslararası hukuka ve küresel kamuoyuna karşı da sorumlu. Bunların hepsi, politikacıların görmezden gelerek hem kendilerini hem de bizleri riske attıkları sınırlar getirir. Politikacılar yalnızca kendi vicdanlarına hesap veremez. Biri ya da bir şeylerin onlardan hesap sorması gerekir.

BARIŞIN RİSKLERİ

Ama bunu kim yapacak? İstikrarlı politika sadece politikacıların değil, vatandaşların önüne de ahlaki bir yükümlülük koyar. Bir başkasının bununla ilgilendiğini düşünerek kendimizi geri çekebiliriz. Yaşamlarımıza ve maddi konforumuza odaklanır, pis işler karşısında körleşiriz. İnsansız araçlarla yürütülen savaş, insanların en zor politik sorularla cebelleşmemeyi tercih

H LA LA!

BENJAMIN CONSTANT

ettiği bir çağa çok uygun: Gözden uzak, akıldan ırak. En uygun şekilde işleri halletmeleri için onlara tanıdığımız geniş hareket alanını kötüye kullandıklarında politikacıları suçlayabilir miyiz?

Modern politikanın tehlikesi, istikrarın ilgi kopukluğu üretmesidir. Şiddetin en denge bozucu tehditlerinden korunulan vatandaşlar, politikaya duydukları ilgiyi tamamen kaybederler. Politika, yaşamlarının geri planındaki bir gü-rültü halini alır. Ama şiddet asla tamamen ortadan kalkmaz. Gafletimizden yararlanarak bizim onlara verdiğimiz gücü kötüye kullanan hükümet birimlerine bir hak olarak verilir. Bunu yaparlar, çünkü yapabilirler. O halde şiddet kontrolünün amaçlanmayan sonucu, şiddetin kontrolümüz dışına çıkmasına izin vermemizdir.

Modern politik yaşamın bu paradoksal yanını en açık biçimde gören düşünür Fransız-İsviçreli bir romantik, romancı, anayasa kuramcısı ve zaman zaman politikacı olan Benjamin Constant'tır. Constant iki yüz yıl önce yaşadı; modern yaşamın faydalarını ve sunduğu özgürlüğü tattı – kalbinin dediğini yapmak da bu özgürlüklerden biriydi (birçok romantik gibi o da âşık olma düşüncesine âşık oldu). Constant, Fransız Devrimi ve onu izleyen terör döneminde yaşadı (gerçi, Hobbes'un İngiliz iç savaşında yaptığı gibi, en kötü zamanlarda etrafta gözükmemeyi seçip Almanya'ya gitti ve hayatta kaldı); Napolyon'un yükselişini, düşüşünü ve ardından yaşanan Fransız monarşisinin restorasyonunu gördü. Yani, modern politikanın dezavantajlarını da yaşadı: İşler kötü gittiğinde her şeyi yakıp kül etme kapasitesini gördü. Onu alışılmadık kılan, iki şeyin birbirine bağlı olduğuna inanıyor olmasıydı: modernitenin hazları ve

tehlikeleri. Kendi kişisel hazlarına yoğunlaşan insanlar kendilerini kontrol dışı şiddetin ara sıra gerçekleşen patlamalarına karşı savunmasız bırakırlar. Neden? Çünkü eğer herkes kalbinin dediğini yapma sevdasına düşerse, politikacıların neler yaptığına dikkat edecek kimse kalmaz.

Constant 1819'da, antik ve modern politik özgürlüğü karşılaştıran ünlü bir konferans verdi. Antik dünyada vatandaşların, varoluşlarının odağı ve özgürlüklerinin temeli olarak politikaya katılmaları bekleniyordu. Şiddet tehdidini göz ardı edemezlerdi; kölelik üstüne inşa edilmiş ve sonu gelmez savaşlar sürdüren toplumlarda şiddet her yerdedi. Barış nadir görülen bir istisnaydı, kural değil. Modern vatandaşlar –eğer şanslılarsa– şiddeti unutup politikayı önemsizmiş gibi göstermeyi öğrenebilirler. Constant, Hobbes'un temsili hükümetin değişimin temelinde yattığı görüşüne katılıyordu. Ama Hobbes'un madalyonun yalnızca bir yüzünü gördüğünü düşünüyordu. Hobbes politik karar alma yetkisinin ayrıcalıklı olması gerektiğini anlamıştı ama tüm gücü tek bir makama vermenin doğurduğu riskleri görmezden gelmişti. Constant güçlerin anayasal biçimde ayrılması gerektiğine inanıyordu. İstikrarlı politikanın anahtarı, devletin ayrı kollarına –yürütme, yasama ve yargı– kendi yetkileri doğrultusunda temsil hakkı vermektir. Bu yolla politikacılar birbirlerine göz kulak olabilecekti. Bu, on sekizinci yüzyılın sonunda ortaya çıkan Amerikan cumhuriyetinin ardındaki fikirdi. Constant bunu Fransa için istiyordu.

Ancak yanıtın tamamı bu olmayabilirdi. Eğer politikacılar birbirine göz kulak olacaksa, politikacılara kim göz kulak olacaktı? İyi tasarlanmış bir anayasa çerçevesinde düzenlenmiş ılımlı bir Hobbescu devlet tehlikeliydi, çünkü

insanların kendi güvenliklerine neyin dayanak oluşturduğunu unutmalarına izin veriyordu. (Hobbes'un şüphe duymasının nedenlerinden biri buydu.) Barış kural, savaş ise nadir görülen bir istisna olduğunda, politikanın gündelik yaşamda çok az etkisi olduğunu düşünmek kolaydır. Constant iki riski önceden görmüştü. Bunlardan biri, politikacıların kendi amaçları uyarınca kullanmak üzere gizli baskı gücü ağırları oluşturmalarıydı. Birbirlerini denetlemeye duydukları istek, kamuyu karanlıkta tutmanın yarattığı ortak çıkarlar doğrultusunda azalabilir. İşte devlet içindeki küçük devletler böyle doğar: Zenginlik, ayrıcalık ve paranoya birbirine bulaşmadan yolunu bulmaya bakar.

Diğer risk ise toplumun zaman zaman politik edilgenliğinden uyanıp ani tepkiler göstermesiydi. Politikaya ilgisini kaybeden insanlar politikadan tamamen vazgeçmez. Aksine huysuz, kinci ve öç almaya hevesli olurlar. Politik dönüşümlerle ilgili hikâyeler anlatan provokatörlere kapılırlar. Constant böylesi bir hikâyenin Fransa'da devrimden önce dizginleri ele geçirdiğini düşünüyordu: içinde kendi kaderini ellerine alabilen vatandaşların yaşadığı antik politika ideali. Bak nasıl da güçsüz, nasıl da baskı altındasın; bir de kahraman Yunanlara ve soylu Romalılara bak! İşte, öyle yaşanır (tabii bir köle veya bir kadın değilsen)! Gücü geri al! Sonuç: kaos. Katıksız politik özgürlüğün yeniden doğmasına ilişkin fanteziler, devrimin kontrolsüz şiddetine yol açmıştır.

Modern politika bir dengeleme işiydi. Çok fazla sayıda katılımcı beklemek, on dokuzuncu yüzyıl Fransa'sı gibi geniş, kapsamlı ticaret yapan toplumlarda sürdürülebilir değildi – ki aslında bugün daha da zordur. İnsanların işin

içine girmeye zamanı ya da eğilimi yoktur; öyle ki eğer hepsinin politikanın içine girmesini isterseniz, şiddet tehdidiyle onları zorlamak durumunda kalırsınız. Giyotin iyi vatandaşlar yaratmaz; giyotinden yalnızca korkmuş ya da ölü insanlar çıkar. Ancak çok az katılımcıya izin vermek de vatandaşlarla hükümet arasında tehlikeli bir uçurum yaratır. Kötü hükümet, halkın aymazlığının kaçınılmaz sonucu olacaktır. Constant'ın yanıtı, tamamen politikaya dalma-
dan uyanık olunmasıydı. Vatandaşların politika hakkında bilgili olmasını, gazete okumasını, tartışmalara girmesini, kulüp ve siyasi partilere üye olmasını, temsilcilerinden ayakları yere basan kararlar talep etmesini istiyordu. Bunu yapmak için zaman harcanmalı ama yine de kişisel hazlara ayıracak zaman da kalmalıydı. Kısmi bir politik yaşam, tam zamanlı bir özel yaşam kadar keyifli olmayabilir. Ama sonuçta katıksız özel yaşam diye bir şey de yoktur. Politika-
dan kaçınmak, insanın daha ne olduğunu bile anlamadan politika tarafından yenilip yutulmasına yol açabilir.

Ancak kısmen politik bir yaşam sürmek hiç de kolay değildir. Dikkat dağıtan birçok şey vardır. Gazeteler yalnızca politikacıların ne yapmak üzere olduğunu bildirmez. Spor, sanat, para, seyahat, ünlüler ve seks de vardır. (Constant bunların hepsine düşküncü, ancak birincisinin yerine dini koymuştu.) İnternet işleri daha da zorlaştırır: Politika hakkında bilgi edinmek isterseniz bile, nereden başlayıp nerede duracağını-
zı bilmeniz çok zordur. Çok fazla malumat ve az zaman var. Hâlâ Constant'ın tanımladığı

ŞİDDET

BİRLEŞİK KRALLIK'TAKİ AYAKLANMALAR

YAZ 2011

MAHVOLDUK!

BOZULMUŞ TOPLUM

YA DA

KAYITSIZ TOPLUM

MERSEYSIDE

CHESTER
INGHAM

STOL

PORTSMOUTH

EALING

BARKING

CROYDON

BATTERSEA

BRIXTON

PECKHAM

CHINGFORD

TOTTENHAM HALE

HACKNEY

WALTHAMSTOW

EAST HAM ENFIELD

WOOLWICH

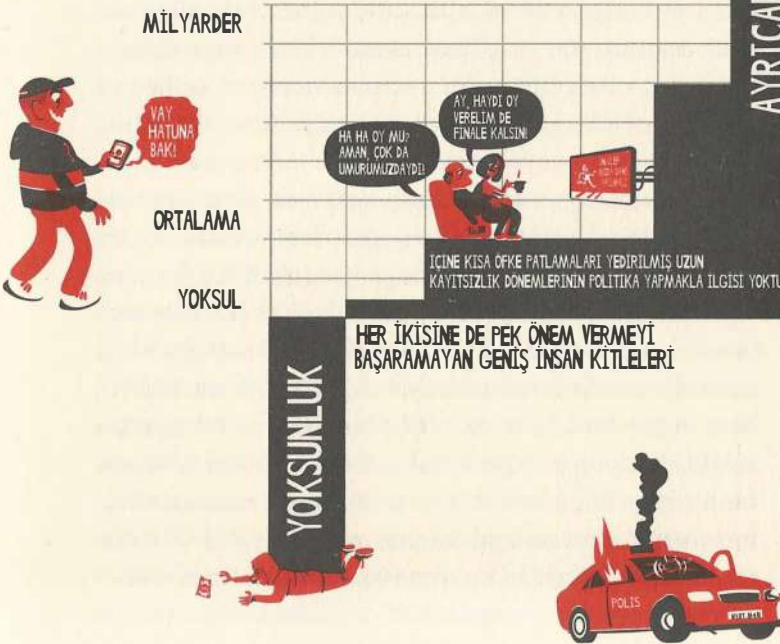
LEWISHAM

çıkmanın içindeyiz. Siyasi partiler ölüyor, gazeteler ortadan kayboluyor ve siyasete ilgimiz olsa olsa aralıklarla ve gelişigüzel seyrediyor. Hükümetin bizden uzaklaşmasına izin veriyoruz ve sonra zenginlik, güç ve ayrıcalıkların kontrol-süzce arttığını fark ettiğimizde etrafa saldırıyoruz.

Antik politika fantezisinin artık pek çekiciliği kalmadı. Ama onun yerini başka fanteziler aldı: Wall Street'i İşgal Et'in anarşist fantezileri, Çay Partisi Hareketi'nin orijinalist fantezileri... Devrim uzak bir olasılık ama ara sıra ciddi şiddet patlamaları oluyor. 2011 yazında Britanya'da gerçekleşen ayaklanmalar, kıyamet düşkünlerinin düşündüğü gibi, bozulmuş bir toplumun kanıtı değildi. Kayıtsız bir toplumun kanıtıydı: Ayrıcalıkların yanı sıra ciddi yoksunluklar da var. Ve bu ikisinin arasında, her ikisine de pek önem vermeyi başaramayan geniş insan kitleleri duruyor. Şiddetin başıboşluğu ve bir anda tutuşup kül olma hızı, çoğu insanın kısmen bile olsa politik bir yaşam sürdüremediği toplumlarda karakteristiktir. Politika uzun zaman hemen hiçbir şey ifade etmez, sonra birkaç kısa an boyunca çok şey ifade eder. İçine kısa öfke patlamaları yedirilmiş uzun kayıtsızlık dönemlerinin politika yapmakla ilgisi yoktur.

İstikrarlı ve endişeli modern toplumlar, bu şiddet patlamalarıyla başa çıkma yolu açısından birbirinden son derece farklı olabilir. Kimileri diğerlerinden çok daha cezalandırıcıdır. Başka her yer gibi Danimarka'da da yasalara saygılı çoğunluğun bireylerine ve mallarına zarar verenlerin kapatıldığı hapisaneler vardır. Ama birçok ülkeyle kıyaslandığında, Danimarka hapisaneleri oteli andırır: rahat odalar, televizyonlar, bilgisayarlar, apaydınlık ve neşeli ortak alanlar, eş ziyaretleri ve rehabilitasyon. Ayrıca

görece az hapisshane vardır. Danimarka'nın mahkûm nüfusu 4.000'in altındadır; başka bir deyişle her 100.000 kişiden yaklaşık 60'ı. Britanya'da oran bunun iki katıdır (ve 2011 isyancılarının çoğu uzun hapis cezaları almıştır). Amerika'da sayı çok daha fazladır. Toplam tutuklu sayısı 2,2 milyonun üstündedir, ek olarak 4 milyon kişi şartlı tahliyeyle salınmıştır ya da gözaltındadır. Amerika'da her 100.000 kişiden yaklaşık 800'ü hapisshanededir ki bu Danimarka'daki oranın 15 katıdır. Siyahilerde ise bu, her 100.000 kişide 4.500'dür,

yani her 22 insandan biri. Amerika Birleşik Devletleri'nin kimi bölgelerinde hapishanedeki siyahilerin sayısı işsiz siyahilerin sayısından fazladır. Bu açılardan Amerika Birleşik Devletleri ve Danimarka apayrı dünyalardır. Ceza sistemi açısından bakarsak, ABD daha çok Suriye'yi andırmaktadır.

Şiddet seviyesinin düzenli biçimde azaldığına ilişkin kanıtlar olsa da (Batı dünyasının tamamında olduğu gibi, birçok Amerikan kentinde de suç oranları hızlı bir düşüşe geçmiştir) ABD, istikrarlı bir demokrasi için fazlasıyla şiddet doludur. Avrupalılar kimi Amerikan vatandaşlarının silahlarına davranmaktaki istekliliği ve silah kullanma haklarını savunmadaki ateşliliği karşısında hâlâ dehşete düşüyor. Ayrıca yabancılar için, süregiden ölüm cezası talepleri de dehşet verici. ABD, 2013 yılında 39 mahkûmun ölüm cezasını infaz etti. Ölüm cezasını daha yoğun biçimde uygulayan ülkeler Irak, İran, Suudi Arabistan ve her yıl binlercesini infaz eden Çin'dir. Dolayısıyla Amerika görece şiddet dolu bir toplum kadar cezalandırıcıdır. Aynı zamanda ülke tam da bu uygulamalar hakkında derin toplumsal ve kültürel anlaşmazlıklarla parçalanmaktadır. Ölüm cezası 1976'da yeniden yürürlüğe konduğundan bu yana Teksas'ta 500'den fazla insan idam edilmiştir (eyaletin toplam nüfusunun yüzde 12'sini siyahi Teksaslılar oluştursa da idam edilenlerin üçte biri siyahidir). Maine, Massachusetts, New Hampshire, New York, Rhode Island ve Vermont da içinde olmak üzere diğer birçok eyalette aynı dönem içinde tek bir idam bile gerçekleşmemiştir. (Bugün idam cezalarının çoğu, Amerikan eyaletlerinin yalnızca yüzde 2'sinden çıkmaktadır.) Silah bulundurma taraftarı olan her bir Amerikalıya karşı, silah satışının kontrol edilmesini isteyen bir

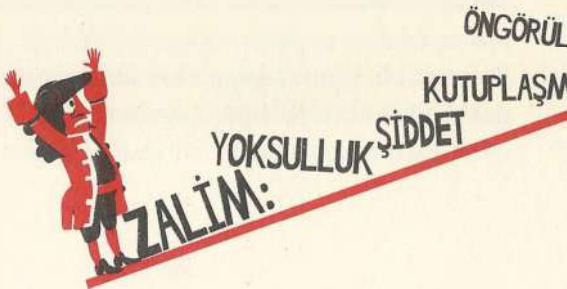
Amerikalı vardır. Silah taşıma hakkının mı yoksa hükümetin bu hakkı düzenleme hakkının mı daha önemli olduğu konusunda anket sonuçları başa baş gitmiştir.

Ancak Amerikalılar arasındaki bu farklılıkların nasıl çözüleceğine ilişkin varılmış olan eski anlaşma, şiddet araçlarına ilişkin tartışmaya baskın çıkar. Amerika ne olursa olsun, Suriye'den çok Danimarka'yı andırır. Bunun kanıtı, çekişen tarafların, politik anlaşmazlıklarını sonuca bağlamak için şiddete başvurmamasıdır. Üstelik bu tartışmalar ateşli, zorlu ve genellikle dini konularla alevlenen tartışmalardır. Silah kullanımı hakkındaki politik çekişmede taraflar arasında aşikâr bir dengesizlik söz konusudur: Bir tarafın –silah severlerin– karşıtlarından çok daha fazla silahı vardır. Bu başka bir politik ayrıma uzanır: Cumhuriyetçiler genellikle Demokratlara göre çok daha iyi silahlanmıştır. Alın size bir iç savaş formülü. Ama iş böyle değildir. Modern temsili demokrasinin asgari tanımı bunun bir iç savaş temsili olduğunu söyler, yani şiddet içermeyen bir çatışmadır. Bir taraf seçimi kaybettiğinde, savaşıacak silahlara sahip olmasına rağmen (kaldı ki tüm görevlilerin seçim günü yarışın sonuçlarına direnç gösterecek güçleri de vardır, çünkü ordu hâlâ onların kontrolündedir) diğer tarafın iktidara gelmesine izin verir.

İç savaş tehdidi bu toplumlarda tamamen ortadan kalkmış mıdır? Politik sistemini ancak on dokuzuncu yüzyılda, tarihin tanıklık ettiği en korkunç iç savaşlardan biri ardından oturtmuş Amerika Birleşik Devletleri'nde bile yeni bir iç savaş gayet uzak bir ihtimaldir. 2000 yılındaki başkanlık seçimi Al Gore ve George W. Bush'un eşit oy almasıyla sonuçlandı. Bu durum gerçek galibin kim

olduğuna ilişkin keskin bir siyasi görüş ayrılığı yarattı. Kimi heyecanlı gazeteciler, sonucu belirlemek için şiddet kullanılmasına gerek olup olmadığını bile sorgulamaya başladı. Ancak onun yerine sorun Anayasa Mahkemesi'nde çözüldü (gerçi mahkemenin, destekçileri daha iyi silahlanmış olan aday lehinde karar vermesi de buna yardımcı oldu). Bu utanmazca verilmiş bir politik karardı ama kaybedenler tarafından kabul edildi. En iyi seçeneklerinin, bekleyip seçim sandığında intikam almak olduğuna karar verdiler ki bunu da 2008'de yaptılar. İç savaş asla ciddi bir seçenek olarak akıllara gelmedi.

Toplumlar bir kez belirli bir düzeyde maddi refaha ulaştığında –kişi başına düşen gayri safi milli hasıla yaklaşık 6.000 dolar olarak öngörülmektedir– demokratik politik kurumlara cebir kullanarak karşı çıkılmadığı yönünde önemli ampirik kanıtlar vardır. Bu toplumlarda yaşayan çoğu vatandaş bir seçimin sonuçlarından hoşnut olmayabilir, ancak barışçıl yaşamlarının şiddet eylemleriyle sekteye uğraması ihtimali onları çok daha hoşnutsuz eder. Bu eşik, şimdi gayet istikrarlı görünen birçok yerde ancak yakın zamanlarda aşılmıştır. Örneğin Yeni Zelanda, 1970'lerdeki küresel gerileme döneminde bu sınıra tehlikeli biçimde yaklaşmıştır. 1970'lerin Yeni Zelanda'sında bir darbe hayal etmek zor görünür ama bu olanaksız değildir.

Britanya'da 1970 ortalarının karanlık günlerinde ordunun darbe yapacağına dair sürekli dedikodular dolaşıyordu, ancak geriye dönüp bakınca bu tehdit son derece saçma görünüyor. (Bildiğimiz kadarıyla, hükümetin başına fiilen Lord Mountbatten'ın getirilmesi planlanıyordu ki, bu bir *Kavgam* senaryosundan çok P.G. Wodehouse'u andırır.) 1970'te Britanya'da kişi başına düşen GSMH yaklaşık 10.000 sterlindi. Bugün ise 38.000 sterlin. 2008'den beri ekonomisinde görülen tehlikeli daralmaya karşın günümüz Yunanistan'ında bile kişi başı GSMH 21.000 dolar (beş yıl önceki zirve noktasından bu yana yaklaşık üçte birlik bir

düşüş var). Yunanistan, şiddet olaylarının yaşandığı, derin sorunlar içinde olan bir toplumdur. Ama bir iç savaştan çok uzaktır.

O halde güvende miyiz? Böyle düşünmek hoş olurdu. Yirmi birinci yüzyılda istikrarlı politik toplumların yüz yüze kaldığı sorun, iflasın yüzünü nasıl göstereceğini kestirememiz. Analiz edebileceğimiz geçmiş örnekler yok. Bugünün Batı demokrasilerinde görülen rahatlık ve maddi refah düzeyine alışmış zengin, güvenli ve başarılı toplumların tepetaklak oluşuna ilişkin elimizde örnek yok. Bu böyle bir şeyin olmayacağı anlamına gelmez. Cormac McCarthy'nin, dehşetli bir şiddet, kanunsuzluk ve yamyamlığın eşlik ettiği belirsiz bir hastalığın Amerika'yı Hobbes'un tabiat halinden de kötü bir hale getirdiği *Yol* romanındaki gibi kıyametvari senaryolar oluşturmak kolaydır. (Kitabın film uyarlamasının kimi bölümleri Pittsburgh'da çekilse de birçok açıdan Pittsburgh bugünlerde yaşanacak en kötü yerlerden biri değildir.) Çok daha zor olan, kıyamete hiç de benzemeyen bir iflasın nelere yol açacağını kestirmek. İşte bu Hobbes'un yarattığı dünyanın ironisidir. Hobbescu projenin başarısı –yalnız tabiat halinden değil, iç savaş tehdidinden de kurtuluşumuz– alternatiflerin ne olduğunu gerçekten de bilmediğimiz anlamına gelir.

TEKNOLOJİ DEVRİMİ

İç savaşlar her zaman kötüdür. Devrimler iyi olabilir (gerçi benim devrimim bir başkasının iç savaşı olabilir). Güven-sizlikten istikrara doğru politik bir değişim genellikle şiddet içeren bir başlangıç gerektirir. Başarısız rejimler çoğunluk-la savaşımadan pes etmez; iktidarı onlardan güç kullanarak almak gerekir. Modern politikanın sinyallerini veren çığır açıcı olayların çoğu devrimlerdir. Kimi diğerlerinden daha şiddetli olmuştur: özellikle hayatını kaybeden binlerce İr-landalı için pek de muhteşem olmayan 1688 Muhteşem Devrim'i; kanlı bir yıpratma savaşına dönen 1776 Ameri-kan Devrimi; gerçek bir katliam yaratan ama hâlâ Fransa ve diğer ülkeler için özgürleştirici siyasetin sembolü olarak görülen 1789 Fransız Devrimi. Bir kraldan iktidarı almaya çalışan, kralın hapisane ve saraylarını yağmalayan, gere-kirse kafasını kesen halkın kan dondurucu gerçekliğiyle aşık atacak hiçbir şey yoktur.

Daha sonraki devrimler bu tabloyu daha da karmaşık hale getirmiştir. 1848'de Avrupa'ya yayılan devrimler yeni bir demokrasi çağı vaat etti, ki bunu sonunda –ama on yıllar sonra– başardı. Devrimlerin kendisi politik sürtüşmeler ve askeri baskı sayesinde tükenip gitmişti. Yirminci yüzyılın

büyük komünist devrimlerini, ne sebepten olursa olsun değerlendirmek gitgide zorlaşmaktadır. 1917'de Rusya'daki ve 1949'da Çin'deki dönüştürücü olaylardı. Ama getirdikleri rejimin insani bedelinin savunulur yanı yoktur. Çoğu zaman devrimler daha fazla şiddet üretir ve iç savaştan ayırt etmesi zor politik koşullar yaratır. 2011'deki Arap Baharı çok umut verici bir olaydı. Arap Baharı ile 1776, 1789, hatta 1917 arasında birçok karşılaştırma yapıldı (gerçi daha ileri görüşlü yorumcular onu 1848'le de karşılaştırdı). İki yıl sonra Suriye, Libya ve Mısır'da gitgide artan kaos her yerdeki coşkuyu söndürdü; umut yerini korkuya bıraktı. Devrimlerden sakınmak için de gayet makul sebepler olabilir.

Buna karşın politik devrim çağının bittiğini düşünmek hata olur. Arap Baharı'nın nihai kaderinin ne olacağını kestirmek için henüz çok erken. Bu sırada dünyanın, Çin dahil, diğer yerlerinde neler olacağını kim bilebilir. Ve şunu da unutmamalıyız: Bizler modern zamanların büyük olasılıkla en başarılı ve barışçıl devrimlerinden yalnızca bir kuşak ötedeyiz: Doğu Avrupa'da gözden düşmüş ve batmış komünist rejimleri silip süpüren 1989 ayaklanmaları. Dramatik politik değişimler hâlâ olanaklı.

Ancak bundan, dramatik değişimlerin her zaman politik olduğu sonucu çıkmaz. Başka tür devrimler de vardır. Yirmi birinci yüzyılda şimdiye dek gerçekleşen en önemli devrim politik değildir, enformasyon teknolojisi devrimidir. Dönüştürücü etkilerini her yerde görebiliriz. Birçok yerde hızlı teknolojik değişimler politik değişim eksikliğiyle siyah-beyaz gibi zıtlık oluşturur.

Amerika Birleşik Devletleri'ni ele alalım. Politik sistemi 1989'dan bu yana pek değişmemiştir. Belirgin değişim

anları –2008'deki Obama seçimi mesela– bile yalnızca kurulu düzenin sağlamlığını pekiştirmiştir. Bir kez heyecan geçince Obama da aynı kısıtlı siyasi tercihlerle karşı karşıya kaldı. Amerikan politikası tekdüzeliğin içine sıkıştı. Ama aynı dönemde Amerikan vatandaşlarının yaşamı devrim geçirdi. İnternetin doğuşu, internete erişmek için ucuz ve etkili aletlerin geliştirilmesi, insanların birbirleriyle iletişim kurma yolunu tamamen değiştirdi. Büyük miktarda bilgi, ulaşmak isteyen herkesin erişimine açıldı; iletişim hızı katlanarak arttı ve buna bağlı olarak fiziksel mesafeler kısaldı; ortak ilgileri, tatları, endişeleri, fetişleri, önyargı ve korkuları paylaşan insanlardan oluşan ağlar sonsuz bir çeşitlilikle ortaya çıktı. Enformasyon teknolojisi devrimi insanların birbirleriyle arkadaş olma, tanışma, randevulaşma, iletişim kurma, tedavi olma, araştırma, müzakere etme ve kim olduklarına, ne istediklerine karar verme tarzını değiştirdi. Çevrimiçi dünyamızın birçok yönü, buraya yirminci yüzyılın herhangi bir yerinden koparılıp getirilen biri için anlaşılabilir olacaktır. Ama Washington'daki sürtüşmeler ve trafik sorunu gayet tanıdık gelecektir.

Bu yalnızca Amerika'nın öyküsü değil. Çin 1989'dan –Tiananmen Meydanı katliamı muhtemel bir devrimi söndürüp şimdiki rejimin iktidarını güvenceye aldığından– bu yana politik açıdan pek değişmedi. Ama Çin'in kendisi o zamandan bu yana bambaşka bir yer haline geldi. Ekonomik gelişim bu değişimin büyük bir parçası. Aynı şekilde teknoloji devrimi de. Yarisının hâlâ köyde yaşadığı bir milyardan fazla insandan oluşan bir ülke, cep telefonu tarafından dönüştürüldü. Şu an Çin'de kullanım halinde bir milyardan fazla telefon var. On yıl önce on Çinliden biri bile

cep telefonu sahibi değildi; bugün neredeyse kişi başına bir telefon düşüyor. Çok yakın bir zamana kadar ufukları fiziksel coğrafya –doğum yerinin birkaç kilometre yakınında yaşayıp ölmek bu yüzyılda bile Çin köylüleri için alışılmadık bir şey değildir– tarafından kısıtlanan bireylerin şimdi koca bir dünyaya erişimi var. Bugün için –ki belki bu çok uzun sürmeyecektir– yeni teknolojinin yaygınlaşması, büyük politik değişikliklere duyulan arzunun bastırılmasına yardımcı olmaktadır. Teknolojik bir devrim gerçekleşmişken kimin politik devrime ihtiyacı olur ki?

Teknolojinin politikayı hükmünü yitirmiş gösterecek gücü vardır. Değişimlerin hızı hükümetin yavaş, hantal, idaresi güç ve sıklıkla mevzu dışı görünmesine neden olur. Ayrıca politik fikirleri, teknoloji endüstrisinde ortaya çıkan büyük fikirlerle kıyaslandığında yavan gösterebilir. Bu büyük fikirler sadece yakın zamanda teknolojik yönden olanaklı hale gelecek muazzam fikirler –akıllı robotlar, insan beynine yapılacak bilgisayar implantları, "gerçek" gerçeklikten ayırt edilemeyecek sanal gerçeklik (tüm bunlar, Google tarafından desteklenen Singularity Üniversitesi kurucu ortaklarından Ray Kurzweil'in görüşüne göre 2030'da gerçekleşecek)– değildir. Bu post-ideolojik çağda, en egzotik politik görüşlerden kimileri teknoloji hakkındaki tartışmalardan doğmuştur. Siyaset bilimine kıyasla, bilgisayar bilimi alanında daha çok sayıda radikal liberal ve yekten komünist çalışır. Bilgisayar alanındaki ilerlemeler bir şeye sahip olmanın, bir şeyi paylaşmanın ve bir özel hayata sahip olmanın ne demek olduğuna ilişkin yeni düşünme yolları ortaya çıkardı. Bunlar modern politikanın temel soruları arasındadır. Ancak yeni yanıtlar nadiren politik terminolojiyle

ifade edilir (robotların siyasi hakları konusundaki alevli tartışmalar hariç). Daha çok, politika hakkında bir hayal kırıklığı ve kimi zaman açık bir küçümseme dile getirilir. Teknoloji politikayı daha iyi hale getirmenin yolu olarak değil, politikayı tamamen es geçmenin bir yolu olarak görülmektedir.

Kimi koşullarda teknoloji politikayı es geçebilir, geçmelidir de. Cep telefonu kullanımının yaygınlaşması, dünyanın en fakir vatandaşlarından bazılarının başarısız hükümetlerin tuzağından kurtulmasına olanak sağladı. Temel altyapıdan –erişilebilir ulaşım ağı, güvenilir bir hukuk sistemi, kullanışlı bir bankacılık sektörü– yoksun bazı ülkelerde telefon, insanların kendi mülkiyet ve değiş tokuş ağlarını yaratmasına olanak sağladı. Afrika'da sıradan insanlara yönelik telefon temelli bir bankacılık sistemi ortaya çıktı; bu sistemde ilk kez fiziksel nakit alışverişi olmaksızın para transferi olanaklı hale geldi. Bu durum son derece yoksul ve ücra köylerde yaşayan insanların, yerel topluluklarının dışında ticaret yapmalarını olanaklı kılar. Bunun olmasını sağlayan teknolojidir, hükümet değil. Birçok Afrikalı için cep telefonları, kötü politikanın onları uzun zamandır içine gömdüğü kısıtlı yaşamdan bir kaçış yoludur.

Ama telefonların yapabileceklerini abartmak da yanlış olur. Telefon kimseyi iç savaştan kurtaramaz. Afrikalılar kıtanın bazı bölgelerinde –örneğin Güney Sudan, Eritre, Nijerya Deltası, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Somali'de– hâlâ yaşanmakta olan dehşeti dünyaya anlatmak için telefonlarını kullanabilirler. Ne yazık ki dünya genellikle dinlemez; insanları öldüren askerler de öyle. Telefonlar politik güvenliğin temel denklemini değiştirmemiştir: Silahı olan

insanların onu kullanmamak için zorlayıcı bir nedene ihtiyacı vardır. Teknoloji kendi başına onlara bu nedeni vermez. Aynı şekilde, teknoloji kendi başına, eksikliğini bir şekilde giderdiği temel altyapının kurulmasını sağlamaz. Eğer sizi pazara ulaştıracak işler yollar yoksa, satacak bir şeyiniz olduğunda telefon nimettir. Ama uzun vadede yine de yola ihtiyacınız olacaktır. Yol her zaman, her durumda işe yarar. Hükümetin yollar inşa etmesi ve bu yollara bakım yapması gerekir, özellikle de bunu kendi başına karşılayamayacak fakir ve ücra bölgelerde. Hükümet hukukun üstünlüğünü korur. Hükümet mülkiyet haklarını güvenceye alır. Devletin başarısızlıklarının sonuçları kimi zaman teknolojik donatılarla düzeltilebilir ama onlarla onarılamaz. Bunun için

DNA

iyi işleyen bir devlet yapısına ihtiyaç vardır. Sonuçta sizi kötü politikadan ancak politika kurtarabilir.

Gelişmiş dünyada politikaya tahammülsüzlük başka bir biçim alır. Bizi başarısız devletlerden kurtarması için yüzümüzü teknolojiye dönmeyiz. Bizi baskıcı devletlerden kurtarması için teknolojiye sığınırız. Batı'daki politika bize hantal ve bayat görünebilir. Bu özellikle II. Dünya Savaşı'ndan bu yana büyüyen geniş, karmaşık ve katı sistemler için doğrudur. Politikayı köklü çıkarlar ve boğucu bürokrasiyle bağdaştırmak kolay hale gelmiştir. Birçok demokratik ülkenin karşı karşıya kaldığı, gitgide artan borç yükü için bunları suçlamak kolayımıza gelir. Buna karşılık, teknoloji dünyası dinamik, esnek ve heyecan verici görünür. Her zaman yeni

KAPSAMI BÜYÜK ÖLÇÜDE
ARTAN (AĞIRLIKLI OLARAK
İYİ YÖNTEMLER OLUP
İNSAN ZEKÂSINI YAYILIYOR

İNSAN ZEKÂSINI DA DAHİL)
İYİ YÖNTEMLERE
OLUR

EVİRİMİN ALTI DÖNEMİ

EVİRİM DOLAYSIZ OLARAK ÇALIŞIR: BİR YETENEK YARATIR
VE ARDINDAN BU YETENEĞİ DİĞER AŞAMAYA EVİRİLMEK İÇİN KULLANIR

6. DÖNEM EVİRİM UYANIR

EVİRİMDEKİ MADDE VE ENERJİ ÖRÜNTÜLERİ ZEKÂ
İŞLEMLERİ VE BİLGİYLE DOYGUN HALE GELİR

5. DÖNEM TEKNOLOJİ İLE İNSAN ZEKÂSININ BİRLEŞİMİ

(İNSAN ZEKÂSINI DA DAHİL) BİYOLOJİK YÖNTEMLER (KAPSAMI GİT GİDE ARTAN)
İNSAN TEKNOLOJİSİ TABANINA EKLENİR

4. DÖNEM TEKNOLOJİ

DONANIM ve YAZILIM TASARIMLARINDA ENFORMASYON

3. DÖNEM BEYİN

NÖRAL ÖRÜNTÜLERDE ENFORMASYON

2. DÖNEM BİYOLOJİ

DNA'DA ENFORMASYON

1. DÖNEM FİZİK & KİMYA

ATOMİK YAPILARDA ENFORMASYON

RAY KURZWEIL

bir şeyler icat edilir. Politikanın kısır kalıplarına sığmaz. İşe yarayan neyse, onun peşinden koşar. Hükümet en son ne zaman kamu refahı için Wikipedia kadar yararlı bir şey yarattı? Bürokrasi hiç yaşamı Google kadar kolaylaştıran bir şey icat etti mi?

Demokrat politikacıların yeni teknolojiyi yakalamaya çalışmalarını izlemek acı verici olabilir. Denemeleri gerektiğini bilirler ama genellikle bunu nasıl yapacaklarını bilmezler. Birkaç politikacı Twitter'ı etkin biçimde nasıl kullanacağını çözmüştür. Ama büyük çoğunluğu, halkın ilgisini ancak kendilerini aptal konumuna düşürmenin yeni bir yolunu bulduklarında çekerler. Birçok hükümetin yeni teknolojiyi en iyi şekilde kullanma konusundaki geçmiş performansı içler acısıdır. Son yıllarda Britanya'da vergiler, kötü yönetilen savaşların da içinde olduğu diğer her şeyden daha çok enformasyon teknolojileri projelerine harcanmıştır. (Ve bu korkunç maliyetin çoğu ordu tarafından, yerine konanlardan çok daha az etkili olan ileri teknoloji sistemlerine harcanmıştır.) İnternetin daha sorumlu ve etkili bir hükümet yaratmak için nasıl kullanılabileceğine ilişkin dünya genelinde sayısız yerel deney yapılmıştır: çevrimiçi belediye toplantıları, interaktif danışmanlık uygulamaları, mikro referandumlar. Sorun, sonuçların nasıl filtreden geçirileceği, bu sonuçlardan neler öğrenileceği ve sayılarının nasıl artırılacağı konusunda ortaya çıkıyor. Hükümetler bu alanda hiç de iyi değil; neyin işe yaradığını anlamakta ve zamanla bundan avantaj elde etmekte başarısız kalıyorlar.

Bu başarısızlıklar politikacılara karşı bir küçümseme duyulmasına neden olur. Politikacıları küçümseyenler yalnızca vatandaşlar değil, sıklıkla hükümetin alt edilmesi

gereken bir engel olduğunu düşünen teknoloji endüstrisi çalışanlarıdır. Hükümet dijital dünyada analog bir baş belasıdır. Ama teknoloji endüstrisinin çok da iyi anlamadığı bazı şeyler vardır. Kör noktalarından biri, kendi kökenlerinin tarihidir. Hükümetler olmasaydı bugün bildiğimiz anlamda bir teknoloji endüstrisi olmazdı. Bunun nedeni yalnızca her endüstrinin, dinamizmin dayanağı olan mülkiyet haklarını koruyan istikrarlı ve güvenilir politik kurumlara ihtiyaç duyması değildir. (Teknoloji devlerinin daha önceki endüstricilerden daha az kavgacı olduğu söylenemez, kimileri tüm patentleri alıp korumaya yönelik açgözlü iştahlarıyla kavgacılıkta tarihtekileri aratmaz.) Bunun nedeni öncelikli olarak hükümet yatırımlarının enformasyon teknolojisi devrimini olanaklı kılmasıdır. Tarihsel kanıtlar, gerçekten büyük teknolojik değişimlerin boşa harcanacak çok fazla miktarda para gerektirdiğini gösterir. Birilerinin, büyük kısmının çöp olacağını bilerek etrafa para saçmaya istekli olması gerekir. Özel yatırımcılar böyle bir risk almaya gönülsüzdür. Yalnızca hükümetler kaynaklarını böylesi bir ölçekte ziyan etmeye isteklidir. Bunun nedeni de hükümetlerin kimi zaman para saçmaktan daha önemli dertlerinin olmasıdır. Hükümetlerin israflarını tetikleyen, şiddet tehdididir.

Enformasyon teknolojisi devriminin temelleri Soğuk Savaş döneminde atıldı. Kökleri ABD hükümetinin 1950'ler ve 1960'larda gerçekleştirdiği büyük araştırma ve geliştirme programlarına dayanır. Bu dönem boyunca ABD'de bilimsel araştırmalara harcanan paranın büyük çoğunluğu askeri bütçeden geliyordu. Harcamaları tetikleyen Soğuk Savaş paranoyasıydı –şu çılgın, insafsız Ruslardan daha fazla icat

yapmalıyız!– ve akıl almaz bir israf kapısıydı. Ama fark yaratan da buydu. İnternet yaşama askeri bir proje olarak gözlerini açtı, kısa mesaj da öyle. Elbette hükümet bu yarattığı şeylerle ne yapacağını bilmiyordu. (ABD ordusu mesajlaşmanın yalnızca çok sınırlı bir askeri kullanımı olacağını öngörmüştü.) Teknoloji endüstrisinin becerikli çocukları işe el attı ve bilimsel yeniliği pazarlanabilir ürünlere dönüştürdü: MILNET ve ARPANET'ten Google ve Twitter'a dek... Özel şirketler bu tür şeyleri hükümetlerden çok daha iyi kıvrır. Çünkü işin ağır yükünü hükümetler, halkın parasını yarın yokmuş gibi çarçur ederek sırtlanır.

Aynı öykü "hidrolik kırılma" için de anlatılabilir; bu da halk yararına (daha ucuz yakıt) bir iş yaptığını iddia edebilecek birçok bireyi zenginleştiren bir teknolojidir. Bunun kamu yararına olup olmadığı hâlâ tartışma konusudur: Çevre açısından yaratacağı maliyet henüz hesaplanmamıştır. Ondan para kazanan insanların teknolojinin kendisinden sorumlu olduğunu iddia etmek ise daha da zordur. Önemli yenilikler hükümetin 1970'ler boyunca yeni enerji çıkarma araçlarına yaptığı geniş ölçekli harcamaların bir sonucuydu. Bu harcamaların itici gücü, 1973'teki Arap-İsrail savaşıyla başlayan, petrol fiyatlarının dörde katlanmasına ve tüm dünyanın ekonomik durgunluğa girmesine neden olan, on yıllar süren "petrol krizi"ydi. Politikacılar petrol eksikliğinin olası sonuçları karşısında dehşete kapılmıştı: iç huzursuzluk, askeri güçsüzlük, toplumsal çöküş. Korkuya kapılan politikacılar politik devrimlerin önünü almak için teknolojik devrimin önünü açtılar. Daha sonra da özel yatırımcılar parsayı topladılar.

Ne yazık ki hidrolik kırılma yeşil bir teknolojik devrimin müjdecisi değildir. Yalnızca elde edilmesi zor fosil yakıtları çıkarmanın daha etkili bir yöntemidir. Yeşil teknolojiye yönelik büyük bir adım daha fazlasını gerektirir: politikacıları paramızı bir dizi yeniliği tetikleyecek ölçüde harcamaya sevk edecek güçlü politik tehditler. Şu anda politikacıları halkın parasının tükenmesi riski gibi şeyler daha çok korkutuyor. (İşte bu nedenle büyük ve boyun eğmez refah devletlerinde teknolojik gelişmenin önü kapanabilir.)

Yalnızca pazar güçleri tarafından harekete geçirilen teknolojik yeniliklerin iklim değişikliği ölçeğinde bir sorunu çözeceğini düşünen biri kendini kandırır. Pazar oyuncularını, gerçekten dönüştürücü değişiklikleri tetikleyecek kadar büyük riskler almak istemez. Bunu yalnızca hükümetler yapar. Şu an yeşil teknolojiye önemli ölçüde yatırım yapan tek hükümet Çin hükümetidir. Bu harcamayı tetikleyen, son derece yüksek kirlilik seviyesi karşısında huzursuzluk duyan halkın tepkisinin yarattığı korkudur. Çin'in birçok bölgesinde sıradan vatandaşlar uzun bir zamandır kirli su ve zehirli havayla yaşamaktadır ve buna daha fazla katlanmaya razı olmadıklarını gösteren işaretler var. Çin hükümeti gelecekte ortaya çıkacak çevresel bir felaketin iktidarını nasıl etkileyeceğinden endişelidir. Ama Çin hükümetinin harcamaları tek başına bir fark yaratmaya yetmeyecektir ve şimdilik Batılı hükümetler bu tarz korkularla yüz yüze gelmiş değil. Bu yüzden sorunu erteliyorlar. Büyük olasılıkla daha iyiye gitme şansını kaçıracakları için işler daha da kötü olacak. İklim değişikliği henüz politik açıdan yeterince korkutucu değil; çok daha büyük bir şiddet tehdidine ihtiyaç var. Asıl korkunç olan da bu düşüncedir.

GOOGLE HÜKÜMETE KARŞI

Devletler ticari işletmelerin yapamadığı birçok şeyi yapabilir. Devletler savaşır; Google savaşmaz – bunun nedeni yalnızca şirket mottosunun "Kötü Olma" olması değildir. Google, savaş için gereken örgütlenme kapasitesinden ve baskıcı otoriteden yoksundur. İstese de savaşamaz. Bir devlet –Amerika Birleşik Devletleri– Ay'a adam gönderir; bu her türden beklenmedik teknolojik yan ürün ortaya koyan inanılmaz maliyetli girişimlerden biridir. Google da bu kadar iddialı bir şey yapmak isteyebilir ama parasını böyle umarsızca harcamaya cesaret edemez. (Apollo programı bugünün parasıyla 100 milyar dolardan fazlasına mal oldu, uzay mekiği programı ise bunun iki katına, başka bir deyişle Google'ın şu anki net değerinin yarısından fazlasına.) Devletler –vergi artışları sayesinde– en büyük işletmelerin bile yarışamayacağı kaynakları biriktirme gücündedir.

Ama işletmeler devletlerin yapamadığı birçok şeyi yapabilir. Google yakın tarihte gerçekten çalışan bir sürücüsüz araba yaptı. Haritalama teknolojisini, herhangi bir insanın başarabileceğinden çok daha zor görevlerin altından kalkabilecek bir makine üretmek üzere süper-akıllı bilgisayarlarıyla birleştirdi. Google'ın sürücüsüz arabaları kaza yapmıyor (şu ana kadar yapmadı). Bir hükümet programının kaza yapmayan sürücüsüz bir araba geliştirebileceğini hayal etmek ise zor. Hükümetler genellikle bunun gibi karmaşık, ucu açık işleri ellerine yüzlerine bulaştırırlar. (Ay'a adam yollama görevi de karmaşıktı ama ucu açık değildi: Ay'ın kendisi gibi gözden kaçması zor, bariz bir hedefi vardı.)

Hükümetler iyi arabalar üretmez. Doğu Avrupa'nın komünist devletlerinde üretilmiş olan umutsuz derecede verimsiz ve güvenilmez külüstürler –ufacık Lada'lar, teneke kutu Trabant'lar– bunun iyi birer kanıtıdır.

Çoğu kaynak bir merkezde toplanmadığında en etkili kullanımı sağlar. Rekabet, yenilik kadar çeşitliliği de teşvik eder. Google gibi bir işletme, sürücüsüz bir araba üzerinde başarı sağlayacak deneyler yapmaya yetecek kaynağı toplayabilir. Ama bu kaynaklar rakip deneyleri engellemek için yeterli değildir. Google, Silikon Vadisi'nin üstüne ne denli çökmüş olursa olsun, gölgesinde pek çok bağımsız etkinliğin yeşermesine izin verir. Dönüştüren ve yaşam kalitesini artıran ürünlerin yaratımı, rekabetçi piyasalara dayanır; bu piyasaların dengesi ölçek ve çeşitlilik arasında sıkışıp kalmıştır. Pazar yarışı insanların yaşamını daha iyi hale getiren birçok yararlı şey üretir. Devletler rekabete dahil olmayı denememelidir bile – işi berbat ederler.

Ancak piyasaların yapabileceklerinin de bir sınırı vardır. Serbest pazarın kazananları, yaratıcı güçlerinin her sorunu çözeceği yönünde yersiz bir inanç taşıma eğilimindedir. Evet, özel girişim bize belki bir gün yaşam tarzımızı değiştirecek olan sürücüsüz arabayı verdi. (Oturun arka koltuğa, kitap okuyun, uyuyun, idman yapın, sevişin... ve günlük seyahatiniz günün en iyi kısmı oluversin.) Ama bu arabanın yine de üzerinde ilerleyeceği yollara ve yolları kontrol edecek kurallara ihtiyacı var. Peki ya sürücüsüz araba kullanmak istemeyen ya da satın almaya gücü yetmeyen ya hut direksiyon başında olmayı seven insanlar? Sürücülü bir dünyadan sürücüsüz bir dünyaya geçişi kim idare edecek? Google bunu yapmaz. Bunu hükümetler yapmak zorunda.

Eğer sürücüsüz araba endüstri normu haline gelecekse, bu zaman alacak ve karışık bir süreç olacaktır. Ulaşım ağının, sigorta endüstrisinin ve hukuk sisteminin (özellikle de kaza yapma haklarını korumakta ısrar eden insanlar konusunda) uyarlanması gerekecektir. Piyasa zaman içinde bunların bazılarının üstesinden gelebilir ama hepsini –hele de aynı zaman dilimi içinde– halledemez. Bu ölçekte bir değişim çok zorludur; Hobbes'un söylediği gibi, insanların

YAVAŞ HANTAL İDARESİ GÜÇ MEVZU DIŞI

anlaşmazlığa düşme yönünde bir eğilimi var. Hükümetin gerçekten çalışan bir araba yapılması için Google'a ihtiyacı var. Google'ın da eğer arabası gerçekten kullanılacaksa hükümete ihtiyacı var.

Google'da çalışan herkesin vizyonu uluslararasıdır. Şirket çalışanları dünyanın dört bir yanından gelir ve yaşamı kolaylaştıran ürünlerinin tüm dünyada ulaşılabilir olmasını isterler. Yenilikçi teknolojinin çekici yanlarından biri, ulusal sınırları aşma becerisidir: Bir kez izin verildiğinde her yere yayılır. Bu arada, çokuluslu bir şirket olmanın (şirket sahipleri için) çekici yanlarından biri de parayı ulusal sınırların ötesine, en çok iş yapabileceği yere aktarma becerisidir.

Google çeşitli ulusal hukuk alanları içinde vergiden kaçınma konusunda pek maharetlidir. Yakayı ele vermemesini sağlayacak en az miktarı öder – ulusal hükümetlere kaynaklık etmek ya da vergi miktarlarını belirlemek Google'ın işi değildir zira. Google fikir sektöründedir ve iyi fikirler sınır tanımaz. Uluslararası bir perspektif, hükümetlere tepeden bakmayı çekici hale getirir.

Bununla birlikte Google'ın sürücüsüz arabasının üstünde gideceği yollar hâlâ ulusaldır. Ulusal hükümetlerce yapılmış yasalara tabidirler ve paraları ulusal hükümetlerin yükselttiği vergilerle ödenmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde işler bundan daha da yereldir: Karayolu ağlarının kuralları ve parasal kaynakları eyaletten eyalete değişir. İyi fikirler bu sınırları kendi başlarına aşamaz. Diyelim ki iyi fikriniz Kaliforniya'da duvara tosladı; bunun

Meksika sınırının ötesinde gerçekleşen bir kazadan çok daha farklı sonuçları olacaktır. Uluslararası bir perspektif, çoğumuzun hayatını hâlâ idare eden ulusal temele genellikle kör kalır. Google, yenilikleri hayata geçirir ve yöneticileri oradan oraya koşup iyi haberleri dünyaya yayarken, birilerinin bu yeniliklerin üstünde işleyeceği temel altyapı için para ödemesi gerekir. O birileri de istisnasız her koşulda, Google'ın vergilerini ödemekten kaçındığı hükümetlerdir.

Serbest pazarın önderleri, hükümetler işe hiç burnunu sokmasa her şeyin çok daha iyi halledilebileceğini önerir. Pazar açısından bakıldığında, farklı ülkelerin farklı yargı sistemlerinin yarattığı kaos korkunç bir verimsizliğe yol açmaktadır. Küreselleşme bu verimsizliği zaman içinde ortadan kaldıracağını vaat eder. Uluslararası ticaret önünde sonunda tüm ulusları tek bir kurallar kümesi altında toplayacaktır. Ticaretin gelişmesine izin verirsek politika tablodan silinecektir. Tek gereken, ürünlerin ve insanların serbest dolaşımıdır. İnsanlar Meksika'yla Kaliforniya arasında ne kadar özgürce dolaşabilirse, kazanın nerede gerçekleştiği, önemini o derece yitirecektir. Umut edilen budur.

Ulusal politikaya baskın çıkan uluslararası ticaret, on sekizinci yüzyıldan, uluslararası pazar ekonomisi fikrinin doğduğu andan itibaren düşünmüştür. Gerçeklik ise farklıdır. Temel görevi vatandaşlarını korumak olan hükümetlerin var olduğu bir dünyada, dizginlenmemiş küresellik politik olarak ehliyetsizdir. Vatandaşlar bundan hoşlanmaz, çünkü kısa vadeli güvenliği –politikanın birincil önceliği– uzun vadeli ödüllere yönelik kesin olmayan vaatle takas eder. Hükümetler bundan hoşlanmaz, çünkü onları işin dışına itmekle tehdit eder. Ekonomik açıdan bakıldığında

korumacılık pek anlamlı değildir. Ya da kapatılmış sınırlar. Her ikisi de uzun vadede ekonomik açıdan verimsizdir. Ama her ikisi de politik açıdan gayet anlamlıdır – ve bizler hâlâ politik bir dünyada yaşıyoruz.

Bu mantık araba üretimine de uygulanabilir. Hükümetler bunu kendi başına yapamaz ama yapılması için başkalarına destek olabilir. Dünyanın en başarılı araba şirketlerinden –Güney Kore'nin Hyundai'si de dahil– bazıları, on yıllar süren ithalat yasakları, ihracat destekleri ve gümrük vergisi koruması sayesinde gelişmiştir. Kendi haline bırakıldığında uluslararası piyasa Güney Korelilere Hyundai'nin yaptıklarından çok daha iyi arabalar satabilirdi. Ama bu Güney Kore'ye istediği şeyi, yani uluslararası piyasaya girmesi için istikrarlı bir üretim temelini vermezdi. Üretimin ilk yıllarında ihtiyaç duyulan bu devlet koruması, pazar rekabetini savuşturur.

Devletler sık sık destek olma işinde çuvallar: Yanlış iş alanına arka çıkar ve sonra işin başarısızlığa uğramasının politik sonuçlarından korkarak, uzun zaman boyunca, ta ki iş bir başarısızlık anıtına dönüşene dek destek vermeyi sürdürürler. Daha da kötüsü, devlet destekli endüstriler arasındaki rekabetin kolayca politik çatışmaya taşınmasıdır. 1930'lar boyunca, ekonomik çöküş sonrası artan korumacılık, uluslararası çatışmaları alevlendirdi ve en sonunda bir dünya savaşının patlak vermesine yol açtı. Ancak ne kadar karmaşık ve tehlikeli olsa da, yeni doğan endüstriler için devlet koruması, ulusun ekonomik başarısı açısından genellikle çok önemli olmuştur. Bu görüş on sekizinci yüzyıla dek geri gider. On sekizinci yüzyılda –Amerikan üretim endüstrisini devamlı destekleyen yeni Amerikan

cumhuriyetinin kurucuları da içinde olmak üzere- birkaç ileri görüşlü kişi, serbest pazarın ve onu kontrol eden devletin birlikte gelişmesi için birbirine ihtiyacı olduğunu fark etmişti. Piyasa her şeyin altından kendi başına kalkamaz.

Her şeyden önce, piyasa kendi hatalarını düzeltemez. Yalnızca hükümetin bizi çöken piyasalardan kurtaracak ölçüde kaynak toplayacak gücü vardır. 2008 yılındaki ekonomik çöküş bunu kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde kanıtladı. Finansal inovasyon büyük finans kurumlarınca ortaya konan geniş bir ürün yelpazesi üretmişti. Bu ürünlerin riskleri değişik alanlara dağıtması bekleniyordu ama sonunda riskleri yoğunlaştırmakla kaldılar. Büyük bankalar o derece büyümüştü ki sistematik çöküş riski hiç olmadığı kadar artmıştı ancak çöküşün altından sağ çıkacak kadar büyük değillerdi. Başka bir deyişle, çuvalalayamayacak kadar büyümüşlerdi ama öyle ya da böyle çuvalalayacaklardı.

Bunun olmasına izin verilmiş olması hükümetin başarısızlığıydı, çünkü sorumluluğun bir kısmı, işi bankacılık sektörünü düzenlemek olan insanlardaydı. Ama bunun gösterdiği şey, piyasaların başarılı bir şekilde işleyebilmesi için hükümet düzenlemesinin zorunlu olduğudur. Hükümetin yaptığı düzenlemeler felaketi engellemekte başarısız olduğunda hükümetin kefareti ödemesi tek olası kurtuluş yoludur. Serbest piyasanın tutucu taraftarları bir alternatif daha olduğundan söz edebilir: Büyük bankaların başarısız olmasına izin verilebilir ve sisteme, hükümetin müdahalesi olmadan kendini toparlayacak kadar zaman tanınabilirdi. Ama basitçe söylersek, zaman yoktu. Piyasalar önünde sonunda kendini toparlar. Ama bu sırada nice dünyalar tepetaklak olur.

Karmaşık, yenilikçi sistemler büyük kurtarma operasyonlarında iyi değildir, çünkü kaynaklarını yeterince hızlı toplayamazlar. Onları yenilikçi yapan güçler –karmaşıklık-ları ve çeşitlilikleri– bir krizde onları ağır ve hantal kılar. Devletler çoğu zaman hantal ve ağır görünebilir ama bir kriz anında kesin sonuca ulaşılmasını sağlayabilirler. 2008'in sonlarında tüm dünyada hükümetlerin bankalarını kurtarmak için adım atması gerekmişti. Bu kararların bazıları akıllmaz bir hızla alındı: Lehman Brothers battıktan sonra, felaket yalnızca birkaç saat ötedeydi. Hastalığın yayılmasını engellemek için büyük bir hükümet müdahalesi gerekiyordu. Kurtarma operasyonunun kontrolünü eline alan Bush yönetimi, serbest pazarın şampiyonlarını destekledi.

Bu gücün doğası baskıcıydı. Yalnızca hükümet başarısız kuruluşları borcunu ödeyenlerin kollarına itebilirdi; yalnızca hükümet bu birleşmeleri olanaklı kılmak için kuralları esnetebilirdi; yalnızca hükümet vergi mükelleflerinden bu maliyeti finanse edecek parayı isteyebilirdi. Zorlama becerisi olmadan, hiçbir hükümetin yükselen panik dalgasına set çekecek güvenilirliği yoktur. Yalnızca hükümetin krize batmışken karar vermeye yetecek gücü vardır. Zaten bunun için vardır.

Ve onu korkutucu kılan da budur. Gücü kolaylıkla kötüye kullanılabilir. Olumsuz sonuçlara maruz kalan kişi kendini son derece güçsüz hissedecektir. Hatta 2008'in sonlarında hükümet tarafından kaderlerini öğrenmek için çağırılan bankacılara acımak bile mümkündür. "Neden ben?" diye sordu Lehman Brothers'dan Dick Fuld. "Diğerleri kurtarılırken neden ben batıyorum?" Yanıt geldi: "Çünkü biz böyle

karar verdik." Biri karar vermek zorundaydı. Hükümet bir kere karar verdi mi, cenazeniz kalkacak demektir.

Süre kısıtlı olunca –ki kriz durumlarında hep öyledir– inceliklere zaman kalmaz. Bu nedenle hükümetin gücünü kötüye kullanmasının yollarından biri krizi uzatmaktır. Acil durumlarda karar verme yetkisini alışkanlığa çevirebilir ve baskıcı güçlerinin menzili günlük alım satım işlemlerini gitgide daha fazla kapsamak için genişletebilir. Bu durumda yeni teknoloji paha biçilmez bir kaynak haline gelir. Hükümetin, kabul edilemez bir risk oluşturmamalarını sağlamak amacıyla insanların ve kuruluşların ne yapmak üzere olduğunu gözetlemesini fazlasıyla kolaylaştırır. Artık hükümet her çeşit heyecan verici yeni yolla içimizde casusluk yapabilmektedir: e-postalarımızı okur, telefon görüşmelerimizi dinler, mesajlaşmalarımızın izini sürer, banka hesaplarımıza ulaşır. Hükümet bunu sıklıkla etkisiz ve beceriksizce yapar, ki bu daha da korkutucudur.

BİR ŞEYE SAHİP OLMAK NE ANLAMA GELİR?

JOHN LOCKE

İNSAN BİR KAYNAK
EMEĞİNİ KATTI
ONUN ÜSTÜNE
SAHİPLİK KAZI

BİR ŞEYİ PAYLAŞMAK NE ANLAMA GELİR?

PİSAGOR

DOSTLAR HER
ŞEYİ PAYLAŞIR

BİR ÖZEL HAYATA SAHİP OLMAK NE ANLAMA GELİR?

GEORGE ELIOT

HİÇBİR ÖZEL YAŞAM
YOKTUR KI DAHA
BİR KAMU YAŞAM
TARAFINDAN
BELİRLENMİŞ OLUR

ALGORİTMALARIN
TESCİLLENMESİ YÖNÜNDEKİ
YENİ EĞİLİM, BİLGİSAYARLA
YARARLI İŞLER YAPMAK
İSTEYEN İNSANLARIN BÜYÜK
ÇOĞUNLUĞUNA CİDDİ ANLAMDA
ZARAR VERİYOR

DONALD KNUTH

ONYARGIDA
KRALIM
ARKADAŞLIKTAN
ÇIKARIRIM

BEĞENME

AÇIĞA ÇIKARDIĞIM HER
LGEYİ, HER BİRİNİN MESRU
ŞEKİLDE KAMU YARARINA
OLDUĞUNDAN EMİN OLMAK
İÇİN DİKKATLE
DEĞERLENDİRİYORUM

EDWARD SNOWDEN

GEORGE CLOONEY

ARTIK İNSANLAR
HERKES HAKKINDA
HER ŞEYİ BİLİYOR

ABD hükümetinin kendi vatandaşlarını düzenli biçimde izlediğinin açığa çıkması derin bir kaygı yarattı. En büyük rahatsızlığı duyan insanlar arasında teknoloji endüstrisi çalışanları vardır. Rahatsızlıkları iki türdür: Birincisi, teknoloji çalışanları gözetlenmeyi sevmez; ikincisi, bundan korunamamak hoşlarına gitmez. Her şey bir yana, kötüye kullanılan onların teknolojisi. Bu durum teknoloji endüstrisinin devlerini çıkmaza sokar. Suç ortağı olduklarını itiraf etmeleri – bunu durdurabilirdik ama yapmadık. Ya da güçsüzlüklerini kabul etmek zorundalar – bunu istesek de durduramazdık. Her iki yol da onları devletin piyonu gibi göstermektedir.

Kimse politikacıların teknolojiyi bir kontrol aracı olarak kullandığını görmek istemez – en azından bu teknolojiyi icat eden insanların hiçbiri. Ama politikacıların teknoloji endüstrisini kontrol etmesinin alternatifinin ne olduğunu hatırlamalıyız: politikacıları kontrol eden teknoloji

endüstrisi. Hükümetin Google'ı manipüle etmek için tekel gücünü kullanması kötüdür. Ama Google'ın hükümeti manipüle etmek için tekel gücünü kullanması daha da kötü olurdu. Çünkü tekel şirketler demokratik hükümetlerden bile daha az hesap sorulabilir konumdadır. Eğer ortada bir hükümet yoksa onlara karşı başvuruda bulunacak bir merci de yoktur. Hükümet kötü bir şey yaparsa Google kıyameti koparır. Hükümet yoksa Google kötü bir şey yaptığında kıyameti kim koparacak?

"Eee, ne olmuş yani?" diyebilir Google. Şirketin motto-sunu hatırlayın: Kötü olma. O halde bizden kötülük görmezsiniz. Savaşmayız. İnsanlara baskı yapmayız. Hükümetin yaptığı gibi gücümüzü kötüye kullanmaya ihtiyacımız

yok. Bunlar güzel sözler. İşin gerçeği, Google'ın gücünü kötüye kullanmak gibi bir şans yok, çünkü hükümet bunu engellemek için orada.

Bu engeli kaldırdığınız an –yani Google'a teknolojisini nerede, ne zaman ve hangi yolla insanları gözetlemek için kullanacağına karar verme hakkı tanıdığınız an– suistimal edileceğinden emin olabilirsiniz. Çok geçmeden savaş bile çıkabilir. Teknolojinizi kimin kontrol etmesini yeğlerdiniz: teknoloji endüstrisinin mi, politikacının mı? Ben teknolojiyi seçerdim. Ama buradaki seçim bu değildir. Hükümetinizi kimin kontrol etmesini yeğlerdiniz: teknoloji endüstrisinin mi, politikacının mı? Korkarım politikacılara mahkûmuz.

TEKNOKRASİ DEMOKRASİYE KARŞI

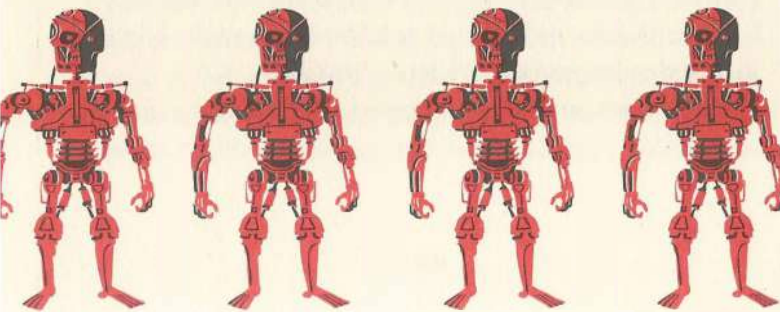
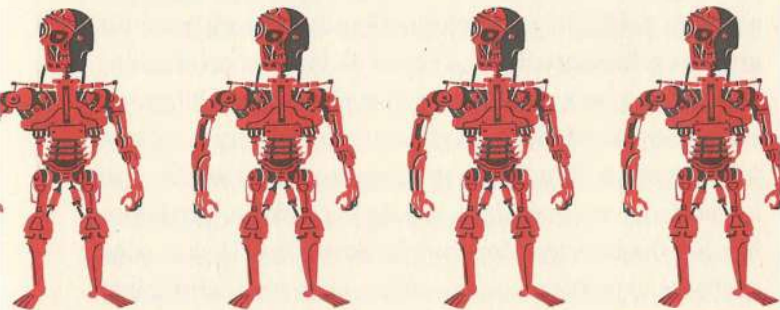
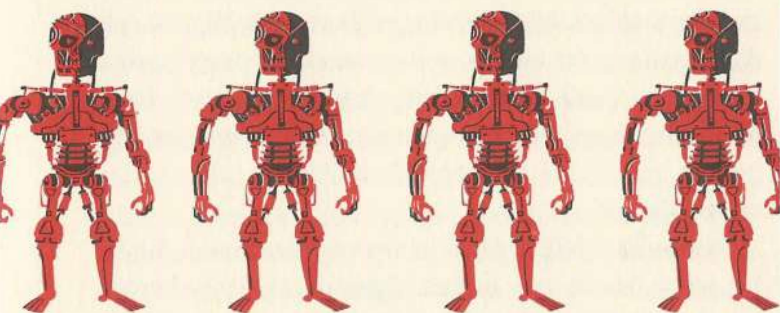
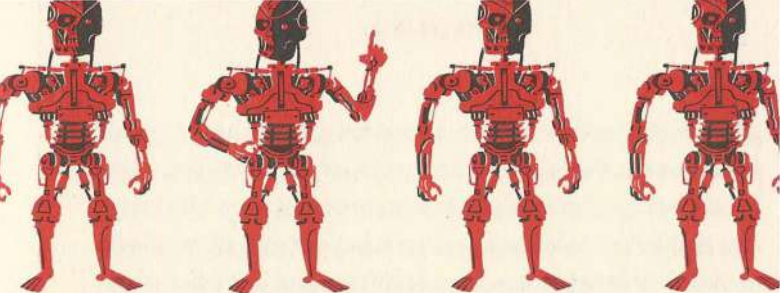
Teknoloji ve politika arasında gitgide derinleşen uçuruma açık bir cevap vardır: Haydi, şimdi her ikisinden de anlayan insanlardan konuşalım. Kontrol etmeye çalıştıkları teknolojiden gerçekten anlayan politikacılar tarafından yönetilmek daha iyi olmaz mıydı? Düzenleme yapmaları gereken alanlarda uzmanlık sahibi olmaları gerekmez mi? Politika yapacak teknoloji uzmanlarımız olmuyor madem, bari hiç olmazsa kimi politikacılar teknolojiden anlasın.

Bu, modern politikanın uzun zamandır, özellikle politika gitgide profesyonelleştikçe, hayıflandığı bir konudur. Politikadan başka bir şeyler de bilen politikacılar nerede? Profesyonel politika, dar beceri grubu olan bir uzmanlığa dönüşmüştür. Politikacılar seçim

kazanmak, gazeteleri manipüle etmek, koalisyonlar kurmak, rakiplerine tuzak kurmak, birbirlerini sırtlarından bıçaklamak gibi görevlerde pek beceriklidirler: Makyavelci dünya görüşünün ihtişamından yoksun kalmış Makyavelci avadanlık. Son dönem politikacılar politikayı bir kariyer olarak görüp erken yaşta politikaya atılıyorlar. Bu da onları yaşamlarını kazanmanın başka yollarını deneme fırsatından yoksun bırakıyor. Ancak onlar dışında hemen herkes yaşamını o başka yollarla kazanıyor. Politikacılar genellikle yönetmeye giriştikleri dünya hakkında çok az şey bilirler.

Bu sorun, içinde yaşadığımız dünyanın gitgide artan teknolojik karmaşıklığıyla iyiden iyiye kötüleşmektedir. Enformasyon teknolojisi bir örnek: Hepimiz interneti kullanıyoruz ama internetin nasıl işlediğini kaçımız biliyoruz? Tamamen uzmanlara bağımlıyız. Politikacılar da öyle. Aynı şey son derece karmaşık ve gizemli bir iş haline gelen finans için de geçerli. Bankacıların büyük kısmı bile işlemleri yaptıkları finansal araçları anlamaz. Bu araçlar müşterilerin gözlerinden uzak arka odalara saklanan matematik kurtları tarafından düşünülmiştir. Politikacılar da eş derecede karanlıktadır. Modern tıp artık son derece uzmanlaşmıştır; doktorlar bile kendi alanları dışında kalan son gelişmeleri takip etmekte zorlanmaktadır. Birçok profesyonel, teknolojinin yardımı olmadan kendini yetersiz hisseder. Politikacılar neden farklı olsun?

Teknik uzmanlık söz konusu olduğunda politikacılar acınası derecede bilgisiz görünebilir. O yüzden o bildik çılgınlık hep yükselir: Uzmanları getirin! Kuralları oluşturmamıza yardım etsinler. Kuralların uzmanlarca konmasının adı "teknokrasi"dir. Kulağa Antik Yunanca kökenli bir sözcük

gibi geliyor (*tekhne* zanaat, *kratos* ise güç anlamına gelir). Aslında yirminci yüzyılın başlarına ait, endüstri patronlarının artan gücünü anlatmak için ortaya atılmış bir buluştur. Antik Yunanlarda işi uzmanının yönetmesi yönünde net bir fikir birliği vardı, ama bu teknokrasi değildi. Bunun için aradıkları beceri, politikada uzmanlıktı, ki bu da yaşamın zirvesiydi. Antik dünyada politika teknik bilginin çok daha ötesinde, bir bilgelik alıştırması anlamına geliyordu. Filozofların işiydi, teknisyenlerin değil. *Tekhne* bir şeylerin nasıl çalışacağına dair bilgi demekti. Antik Yunanlar için politika bundan çok daha önemliydi: Politika nasıl yaşanacağıyla ilgiliydi.

Yaygınlaşan bilimsel ilerlemeler ve artan cihaz bağımlılığı göz önüne alınırsa, modern dünyada, nasıl yaşadığımız çaresizce birilerinin bir şeyleri nasıl çalıştıracağını bilmesine bağlı. Olabileceklerin en kötüsünü düşündüğümüzde aklımıza politik bilgelik yoksunluğundan kaynaklanan bir kıyamet gelmez genellikle. Teknolojik kıyametleri düşünürüz: çıldıran makineler, çöken sistemler, virüslü bilgisayar ağları, bozuk ATM'ler, sinyal almayan telefonlar, gökten yağın uçaklar. Tüm bunların olmasını engellemeleri için bel bağladığımız insanların ille de bilge olması gerekmez, bilgili olmaları yeter. Modern teknokrasinin çekiciliği, çoğu profesyonel politikacının (ve onları seçen insanların) bilgisiz olmasının yarattığı korkudur. Hayat bilgisi ya da ahlaki erdemden ne kadar yoksun olsalar da uzmanlara sorumluluk vermek daha iyidir. Zaten politikacılar da yaşam bilgisi ya da erdem konusunda pek iyi sayılmazlar.

Ama neyin uzmanları? Yirminci yüzyılın ilk yarısında ve özellikle Büyük Buhran döneminde, politikacılar her

şeyi berbat etmek için ellerinden geleni ardına koymazken, "teknokrasi" endüstri mühendisleri tarafından yönetilmek anlamına geliyordu. Kitle siyasetinin kitlesel ürünlerin düzenli tedariki olmaksızın sürdürülemez olduğu düşünülmüyordu: giysi, yemek, konut, iletişim, sağlık hizmetleri, ulaşım. Bu ürünlerin tedariki karmaşık ve girift sistemlerin kontrolüne dayanıyordu. James Burnham *Managerial Revolution* [Yönetisel Devrim] (1941) adlı kitabında nihai gücün üretim araçlarının sahibinde değil (Karl Marx'ın düşündüğü gibi), bu araçları idare eden kişilerde olacağı bir gelecek tahayyül etti. Bir fabrikada hisse sahibi de olsanız, işçi de olsanız fabrikanın nasıl çalışacağını bilen uzmanlara bağımlıydınız. Bu bilgi güçtü. Geleceğin politikası, endüstriyel makinelerin işlemesini sağlayan duygusuz teknokratlar sınıfına ait olacaktı. Geri kalan herkes –seçilmiş politikacılar, yatırımcılar, sendikacılar– onlara hesap verecekti.

Bu, bakış açınıza bağlı olarak, çekici bir hayal de olabilir, korkunç bir kâbus da. George Orwell'in *1984* (1948'de yazıldı) adlı romanı kısmen Burnham'ın teknokratik toplumunun içler acısı şekilde kasvetli bir hicviydi. Orwell, Burnham'ın durumu yanlış kavradığını düşünüyordu: Ne politikanın tehlikeli öngörülemezliğini ne de insan ruhunun durmak bilmez yaratıcılığını hesaba katmayı başara-bilmişti. Ancak Burnham başka bir açıdan da hatalıydı. Endüstrinin gücünü gözünde fazla büyütmişti. Yirminci yüzyılın son çeyreğinde, Batı'nın bazı yerlerinde finans sektörü, endüstriyel üretim zayıflayınca sahnelere dönüş yaptı ve gelişen dünyaya açıldı. Bankacılar idareyi ele geçirdi. Artık bir fabrikaya sahip olmak ya da onu yönetmek yahut fabrikada çalışmaktan daha önemli olan, fabrikaya

finansman sağlamaktı. Ve bir fabrikaya finansman sağlamaktan daha önemli olan ise, ekonomik büyümeyi ateşleyen ve müşterinin arzularını doyuran her tür girişime finansman sağlamaktı. Güç, borç araçlarını kontrol eden insanlara geçmişti. Günümüzdeki politik sorunlarımıza yönelik teknokratik çözümler için yüzümüzü döndüğümüz, işte bu sınıftan insanlardır.

Bu, ekonomik refahın kontrolünü ellerinde tutan bağımsız merkez bankalarının yükselişinde de görülür. İşleri, enflasyonu kontrol etmek ve ekonomik döngünün gelgitlerini törpülemektir. Bağımsızlıkları, seçim kampanyalarının kısa vadeli taleplerini karşılamak için işleri berbat etmeye eğilimli politikacıların müdahalesinden korundukları anlamına gelir. Bu günlerde ABD Merkez Bankası başkanının mührü ve ihtişamı, yüzyıl önce endüstriyel kapitalizmin tanrılarına aitti. Greenspan adı, bir zamanlar Rockefeller adının uyandırdığı huşu ve korkuyu uyandırıyor. Merkez bankası yetkilileri konuştu mu –ya da herkes konuşmasını beklerken sustu mu– piyasalar sallanır. Piyasalar sallandı mı politikacılar korkuya kapılır. Bill Clinton'ın seçim danışmanı James Carville'in bir zamanlar söylediği gibi: "Eskiden, reenkarnasyon diye bir şey varsa, dünyaya bir daha geldiğimde başkan ya da papa olmak istediğimi düşünürdüm. Şimdi tahvil piyasası olarak dönmek istiyorum. Herkesi sindirebiliyorsun."

Yeni teknokrasinin değişen kompozisyonu, zora düşüldüğünde çağırılan insanlardan da belli olur. 2011-2012 yıllarında yaşanan euro krizinin doruğunda, iki Avrupa ülkesi –İtalya ve Yunanistan– politik çıkmazdan sıyrılabilmek için kısa dönemli "teknokratik" hükümetler kurdu. Seçilmemiş

uzmanlar seçilmiş politikacıların yerini aldı. Peki, kimdi bu uzmanlar? Çoğu bankacı, yatırımcı ve ekonomistti. Büyük bir çoğunluğu, başta Goldman Sachs olmak üzere büyük ABD bankalarından birinde ya da biriyle çalışmıştı. Bu kişiler arasında, 2011'de İtalya Başbakanı olan Mario Monti ve aynı yıl Yunanistan Başbakanı olan ekonomist Lucas Papademos da vardı. Teknokrasi, paranın gücünü anlayanlar tarafından yönetilmek anlamına gelir olmuştı.

Ancak bu tarz uzmanlık hakkında bir gizem vardır. Sorunu çözmek için başa getirilen bu insanlar bizi en başta sorunun göbeğine atan insanlar değil mi? Her şey bir yana, bağımsız bankacılar (ve onlar için çalışan ekonomistler) esas görevlerinde başarısız olmuşlardı: 2008'de ellerini dü-menden çekmiş ve küresel ekonominin kayalara oturmasına izin vermişlerdi. İki yıl sonra patlak veren euro krizi ekonomik yönetimin bir başka başarısızlığıydı. Politikacılar, büyük ölçüde para insanların sorumlu olduğu bir krizin çözülmesi için yine para insanlarına bel bağlamaya zorlandığında durum teknokrasiden çok şantaj benzer – finans dünyası politikayı rehin alır. Bu uzmanlara sorumluluk verilir, çünkü başka kimse bizi içine ittikleri kuyudan nasıl çıkılacağını bilmez.

Yeni teknokrasi bazen teknik uzmanlıktan çok ilişki ağı kurma becerilerine dayanır. Başkalarından farklı olarak seçkin finansçıların sahip olduğu şeylerden biri, aralarındaki bağlantıdır. Goldman Sachs'ta çalışmak dünyayı nasıl yöneteceğinizi öğretmez belki ama Goldman Sachs'ta çalışan diğer insanlarla anlayacakları dilden konuşmayı öğretir. Monti ve Papademos'un kriz hükümetine sundukları referans mektupları arasında, Avrupa Merkez Bankası

başkanı ve başka bir Goldman Sachs mezunu olan Mario Draghi ile olan iyi ilişkileri vardı. Finans gizemli bir iştir, bu da işin sırlarını bilenlerin birbirleriyle konuşabilmesini önemli kılar. Bu, bilginin güç olması değildir. Gizliliğin güç olmasıdır.

Sorun, teknokratlar aralarındaki özel dili diğer insanların anlayabileceği bir dile çevirmek zorunda kaldığında ortaya çıkar. Politikada, doğru olduğuna inandığınız şeyi yaptığınızda, insanları bu kararı vermenin hakkınız olduğuna ikna etmeniz gerekir. Diğer herkesten daha bilgili olmak politik meşruluğu garanti altına almaz – tıpkı şiddetin de almaması gibi. Weber'in söylediği gibi, meşruluk bir güç iddiasıdır ve her şey insanların bu iddiayı kabul edip etmemesine bağlıdır. İşte teknokratlar bu noktada zorlanır. Özel türden bilgilerini, özellikle de seçim döneminde, satmak zordur.

Demokratik teknokratlar bir çıkmazda. Araya mesafe koymak işe yaramıyor. "Bana güvenin, asla anlayamayacağınız şeyleri anlıyorum" kötü bir seçim sloganıdır. Ama teknokratların kendilerini sıradan politikacılar gibi göstermesi de işe yaramaz. "Güven bana, çok da uzman değilim" de gayet kötü bir slogan. Monti 2013'te İtalya'da sürdürdüğü seçim kampanyasında bunu keşfetti. Ekonomiden söz ettiğinde kulağa soğuk ve hayattan kopuk geliyordu. Ama söz etmediğinde de boş ve yapmacık görünüyordu. Kendini halk adamı olarak sunmaya çalıştı. Oysa etrafında politik kampanyaların sermayesi olan çocuklar ve hayvanlar olduğunda huzursuz görünüyordu. Sonunda profesyonel politikacılar tarafından bozguna uğratıldı. Hatta bir komedyen olan Beppe Grillo bile onu ezdi geçti. İşte teknokratlar bu yüzden seçimlerden kaçınma eğilimindedir.

Weber'in politikaya uygun olmadığını düşündüğü mesleklerin içinde askerlikle birlikte akademisyenlik (ekonomistler de bu gruba dahildir) de vardı. Sorun, akademisyenlerin en iyi argümana sahip olanın kazanacağını varsaymaları ve kendilerinin de en iyi argümanı sunduğuna inanmalarıdır. Bu, kitleler ve dünyanın karmaşıklığıyla yüz yüze geldiklerinde onları alıngan ve sabırsız kılar. Politikada en iyi argümanın kazanması garanti değildir. Ayrıca diğer insanların en iyi argümanın ne olduğu üzerinde anlaşacağının da garantisi yoktur. Politikada başarılı olmak için belirsizliğe katlanabilmek ve karışıklığı kavrayabilmek gerekir. Her şeyden öte, her zaman –hatta haklı olduğunuzu düşündüğünüzde bile– kazanamayacağınızı kabullenebilmeniz gerekir. Her politikacı, tartışmayı nasıl kaybedeceğini ve sonra daha fazlasını almak için nasıl geri döneceğini öğrenmek zorundadır. Weber bunu öğrenmenin en iyi yolunun politika yapmak olduğunu düşünüyordu. Politika insana başarısızlığı öğretir.

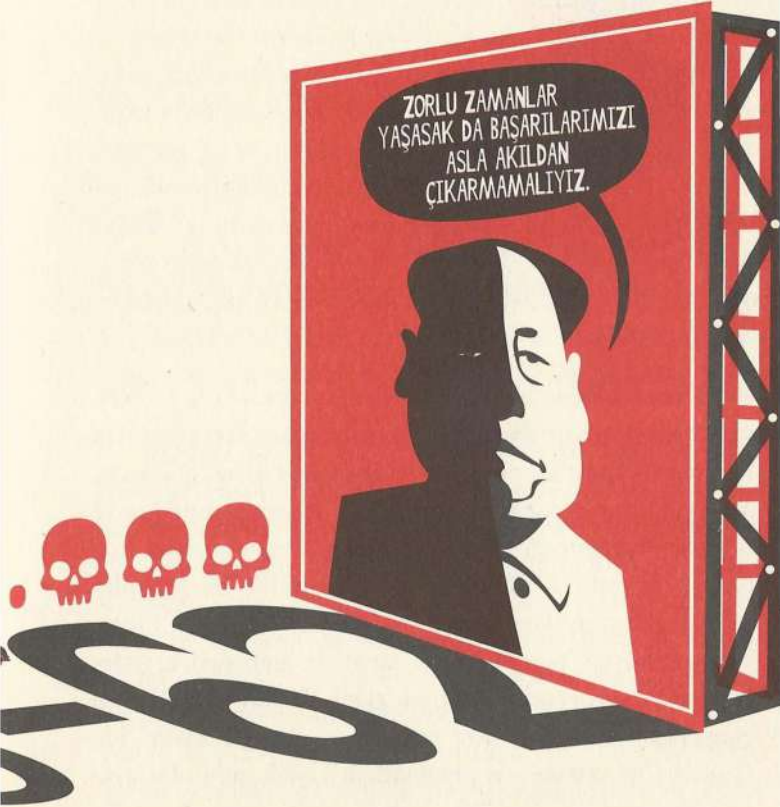
İşte bu yüzden, otoriter rejime duyduğu özleme karşın, Weber demokrasiyi yeğliyordu. Seçimlerde savaşmak ve ardından mecliste savaşmak –ya da ABD başkanlarının durumunda olduğu gibi, meclis *ile* savaşmak– politikacılar politikanın bitmez bir mücadele olduğunu öğretiyordu. Her politik kariyerin inişleri ve çıkışları, başarıları ve hüsrancıları olmalıdır. En iyi politikacılar, kavgayı bünyesi kaldıran, hatalarının kendilerini yıkmasına izin vermeden onlardan ders alan, zaferlerinin tadını çıkarırken onlarla yetinmeyenlerdir. Bu yetenekler akademisyenlerde nadiren görülür. Bankacılar da ise hiç görülmez. Başarısızlığa alışkın değildirler, bu yüzden başlarına geldiğinde nasıl başa

çıkacaklarını bilmezler. Demokrasinin muhteşem yanı, hiçbir politikacının onu başarısız kılacak kadar büyük olmamasıdır; işte bu yüzden demokratik devletler hayatta kalır.

Ekonomi uzmanlarının teknokrasisi, şu an sahnede olan tek model değildir. Yüksek finansmanın borusu her yerde ötmaz. Çin siyasi elitine 1989'dan bu yana mühendisler egemendir. Son üç başbakanın –Jiang Zemin, Hu Jintao ve Xi Jinping– hepsinin mühendislik diploması vardır. Politbüro'nun diğer birçok üyesi, Amerika Birleşik Devletleri'nin önde gelen üniversitelerinde mühendislik eğitimi almıştır. Çin'de halen finans değil endüstri gündemi belirlemektedir. Çin bankacılık sektörü yoğun politik müdahalelere maruz kalmakta ve bu müdahalelerle düzenlenmektedir. Ülkenin önceliği hâlâ toplu üretimdir. Bu Burnham'ın yönetsel toplum düşüncesine bizim Batı'da sahip olduğumuz her şeyden çok daha yakındır.

Elbette kimse yalnızca mühendis olduğu için Çin Komünist Partisi'nin başına geçmez. Bu kişilerin hepsi yetenekli ve insafsız politikacılar; rakiplerinden daha uzun soluklu olabilmek için ne yapmaları gerektiğini gayet iyi bilirler.

1978

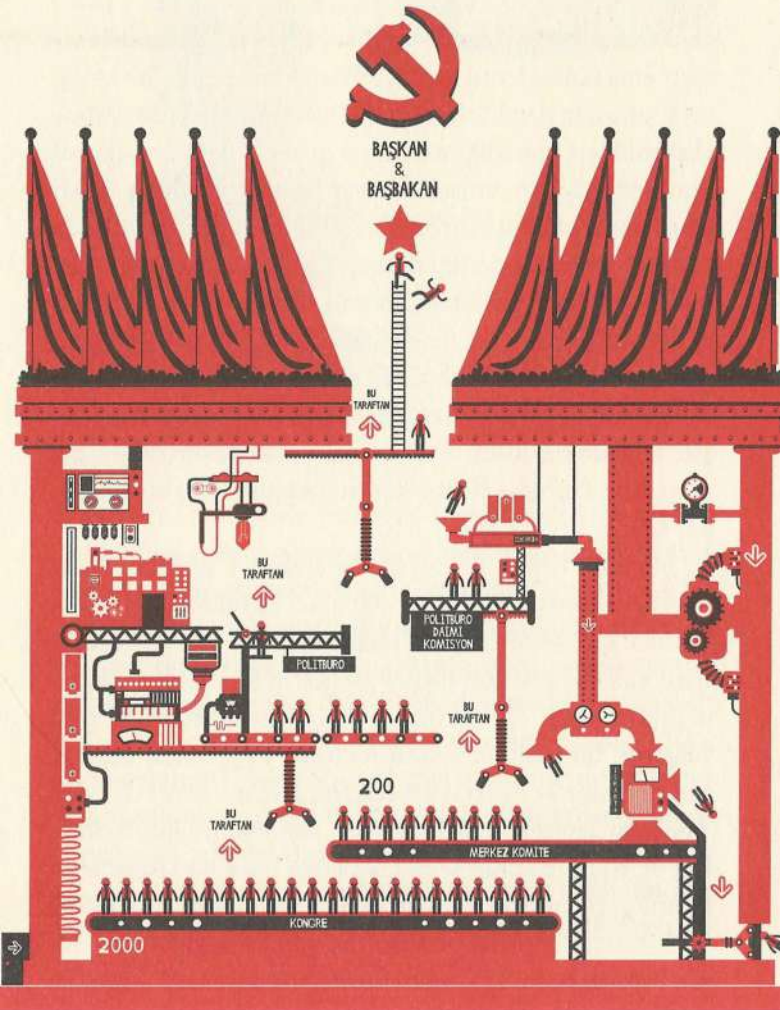
REFORM ÇİN'İN
İKİNCİ
DEVİRİDİR

DENG ŞİAOPİNG REFORMCU

Politikanın bitmez bir çatışma olduğu konusunda hiçbiri-
nin şüphesi yoktur. Ayrıca geçmiş hatalardan ders çıkarmak
için sayısız fırsatları olmuştur. Günümüz Çin teknokrasisi,
Mao yıllarının hatalarına, özellikle de ideolojik katılığın ve
diktatör duyarsızlığının 40 milyon insanın yaşamına mal
olduğu dehşetli 1958-1962 kıtlık dönemine bir tepkidir.
1978'de reformist Deng Şiaoping, "Ne-derse-o'cular" (Soru:
Ne yapmalıyız? Yanıt: Mao ne istemişse onu) denen yöne-
tim yanlılarını yenerek iktidara geldi. Sloganı ise "Gerçeği
yargılamak için tek kriter pratikte gördüklerimizdir" idi.
Çağdaş Çin siyasetinde pragmatizm kişilik kültürünün aya-
ğını kaydırmıştır. Yeni "Ne-derse-o'culuk" şudur: Soru: Ne
yapmalıyız? Yanıt: İşe yarayan neyse onu.

Bununla birlikte esas soru henüz yanıtlanmamıştır: Çin'in teknokratları, ülkenin tüketim ekonomisine ve dünya gücü konumuna geçişine eşlik etmesi kaçınılmaz olan başarısızlıklarla başa çıkacak yeteneklere sahip mi? Çin bir demokrasi değildir. Çin'in politik seçkinleri birbirleriyle savaşır ama iktidarlarını meşru kılmak için seçimlerde kapışmak zorunda değildirler. Bu, politik tartışmada kaybetme alışkanlıkları olmadığı anlamına gelir. Weber demokrasi-nin, politikacıları, amaçlanmayan sonuçların kaçınılmazlığını fark etmeye zorladığını düşünüyordu. Politikada mutlaka bir şeyler dönüp dolaşıp sizi ısıtır. Despot teknokrasinin tehlikesi, politikayı kontrol edebilecekleri bir makine ve her gerilemeyi tamir edebilecekleri bir teknik sorun gibi algılamalarıdır. Politik yaşamın içinden çıkılmaz öngörülemezliğini kabul etmek yerine onu bastırmaya çalışır ve güç kullanırlar. Riskli olan, sonsuza dek bastırılamayacak olmasıdır. Karmaşa bir kez kontrollerinden çıktı mı, onunla baş edecek kaynak bulamazlar.

Şimdilik Çin'in teknokratları kontrolü sağlıyor. Hatta interneti yönetsel politikanın bir aracı olarak kuşatmayı başardılar. Çin devleti, işi Çin vatandaşlarının yeni teknolojiyi nasıl kullandığını gözetlemek ve işlerin kontrolden çıkmadığından emin olmak olan on binlerce internet hafiyesi çalıştırır. Bu basit bir sansür ve baskı uygulaması değildir (gerçi sansür ve baskı istemediğiniz kadar vardır). Bu aynı zamanda devlet için, halkı nelerin sinirlendirdiğini bulmanın ve böylece kontrolden çıkmadan önce bu şikâyetlerin önüne geçmenin de yoludur. Seçimler olmayınca bu değerli bir hizmettir. 1990'larda, enformasyon teknolojisi devriminin şafağında, bu devrimin otoritelerin kıyameti olacağına

–çünkü onu kontrol edemeyeceklerine– yönelik yaygın bir umut vardı. Ama böyle olmadı. İnternet, Çin hükümetini demokratikleştirmede. Onun yerine Çin devleti interneti demokrasiyi baypas etmek için kullandı. Elbette internet gibi karmaşık ve çeşitlilik içeren bir şeyi kontrol etmek kolay değildir. Bu külfetli ve zaman alan bir iştir, bir hayli para ve baskıcı güç gerektirir. İşte bu yüzden bunu yapabilenler yalnızca politikacılardır.

Bunu yapmaya devam edebilirler mi? Enformasyon teknolojisi devrimi tamamlanmış olmaktan çok uzak; birçok açıdan henüz yeni başladığı da söylenebilir. Bir noktada Çinli politikacılar interneti kontrol etme çabalarında başarısızlığa düşecektir; ellerinden kaçan bir şeyler olacaktır. Çin vatandaşları şimdiden Çin devletinde yaratılan güvenlik duvarlarının çevresinden dolanma ve bu duvarları aşma konusunda beceri kazanmaya başladı. Ayrıca politikacılara duydukları öfkeyi haykırmak için yeni ve yıkıcı yollar da buluyorlar – genellikle sansürcünün kavramakta geç kaldığı sembol ve jestler kullanıyorlar. Teknoloji politikadan daha hızlı hareket eder. Teknoloji politik denetimi atlatınca, politikacılar bir seçimle yüz yüze kalır: Değişime ayak mı uyduracaklar, yoksa değişimin onlara ayak uydurması konusunda ısrarcı mı olacaklar? Bir demokraside politikacıların ayak uydurmaktan başka şansı yoktur. Günümüz Çin'i gibi despot bir rejimde, yöneticiler ne kadar pragmatik ve teknik açıdan maharetli olursa olsun, kontrolü tamamen kaybetme korkusuyla güç kullanımını iki katına çıkarma eğilimi vardır.

Çin Komünist Partisi geçmiş hatalarından çok şey öğrenmiştir. Yine de kendi bakış açısına göre Çin başarısız

olamayacak kadar büyüktür. İktidarı koruma kararlılıkları modern enformasyon teknolojisinin kuralsızlığıyla çarpışınca neler olacak? Bu yirmi birinci yüzyıl politikasının en büyük bilinmeyenidir.

YENİ ARİSTOKRASİ

Mühendisler Batı'da politik anlamda eski gücünü kazanabilir mi? 2008'den bu yana finans uzmanlarının politik karar verici olarak meşruiyetlerini koruması zorlaştı. Teknoloji dehalarının şansı daha yüksek olabilir mi? Silikon Vadisi'nin, pespaye politika dünyasına tepeden bakan tavrının kaybolmakta olduğuna dair işaretler var. Daha önceleri kendilerini sefil yasa-yapma işinin üstünde gören teknoloji devleri, yasaların nasıl yapıldığını merak etmeye başladılar. Yasaların isteseler de istemeseler de yapılacağını fark ettiler, o halde engin kaynaklarının bir kısmını yasaların istedikleri şekilde yapılmasına harcayabilirlerdi. Bu yalnızca çıkarıcılıkla ilgili değil. Birçok teknoloji milyarderi bunca paranın ne için olduğunu düşünmeye başladı. Kötülük yapmak değil amaçları. İyi bir şeyler yapmak istiyorlar. Ve politik yardım olmadan iyiliği sürdürmenin güçlüğüne keşfediyorlar.

Bununla birlikte, son teknoloji geleceğimizi inşa eden insanlar arasında politika için başkalarına para ödemek yerine bizzat kolları sıvayanların sayısı bir hayli az. Lobi yapar, kaynak sağlar ve kampanya desteklerler. Kimilerinin eski moda politik etki araçlarıyla ilgilendiği de olur: Amazon'un kurucusu Jeff Bezos yakın zamanda saygıdeğer ama bitap düşmüş *Washington Post*'u satın aldı. Ancak şimdiye dek

pek azı, seçimlere adaylığını koymak ya da devletin temsilcisi olarak hükümete kişisel hizmetlerini sunmak yönünde bir ilgi gösterdi. Washington DC'yi Silikon Vadisi'nden etkileyebilmek güzel. Ama kim, huzursuz ve ödül yönünden kıt Washington yaşamına önderlik etmek için Silikon Vadisi'nden taşınmak ister? Hareket öteki yöne doğru. Britanya'da Google için çalışmış olan hiç kimse David Cameron için çalışmaz. Ama David Cameron için çalışan insanların bir kısmı gidip Google'da çalışmıştır.

Bu yalnızca teknolojiyle ilgili bir öykü değil. Birçok insan politikaya olan ilgisini koruyor –hepimiz yasaların bizim için uygun olmasını isteriz– ama politikacı olmak gitgide daha az insanın ilgisini çekiyor. Çok çekici bir meslek değil. Sayısız olasılıklarla dolu bir dünyada, özellikle de özel sektörde büyük ödüllere layık görülen teknik yeteneklere sahip insanlar için politika tam bir eziyet gibi görünür. Politikacılar küçük mükâfatlar karşılığında çok fazla çalışmak ve sürekli mercek altında yaşamaya alışmak zorundalar. Kimi zaman halkın nefreti ve medyanın taciziyle yüz yüze kalırlar; çoğu zaman yoğun çalışmaları kayıtsızlıkla karşılanır. Kendilerine karşı bir koz olarak kullanılabilecek kişisel kusurlar bulmak için yaşamları didik didik edilir. Aileleri ve arkadaşları, onları bir girdap gibi içine çekip yutan medya alaycılığı ve tenkitçiliğinin kurbanı olur. Doğrudur, başarılı politikacılar ara sıra gerçek gücün tadını çıkarır ve bu heyecan vericidir. Ama çoğu politikacı pek de başarılı değildir: Emek sarf eder, oy toplamak için yazıp çizer, etkilemek için uğraşır, sonunda da yenildikleriyle kalırlar. Politikacılar politika yapmakla uğraşadursun, gerçekten fark yaratacak güç sıklıkla yanlarından geçip gider.

Sonuç olarak, günümüz politikası yalnızca özel bir beceri grubu gerektirmez. Zahmetli bir yaşam tarzına duyulan bir iştah da gerektirir. Bende bu yok. Ya sizde? Politika yapmaya ilgi duyan insanların sayısı azalıyor. Eğer politika ilginizi çekiyorsa bu sizin için iyi haber. Rekabet eskisi gibi değil, o yüzden tek ihtiyacınız olan, politikaya girmek için bir istek duymak. Bugün İngiltere'nin önde gelen politikacılarının çoğunluğu, üniversiteden beri politikayı kendine meslek edinmiş dar bir grup oluşturmaktadır. Büyük kısmı üniversiteyi de birlikte okumuştur.

Bugünkü İngiltere başbakanı, dışişleri bakanı, maliye bakanı, eğitim bakanı, muhalefet lideri, muhalefetteki bakan [gölge hükümet bakanı] ve içişleri bakanı, Oxford'da politika okuyan aynı kuşak öğrencilerdendir. Oxford'a gitmedim ama David Cameron'la aynı dönem, aynı kolejde –Eton– okudum. Oradayken bana başbakan olmak isteyen biri olarak tanıtılmıştı. Başbakan olmak isteyen yalnızca bir kişi daha duymuştum. Adı Boris Johnson'dı. Bu ikisinin İngiliz politikasının zirvesine adeta çaba sarf etmeden çıkışını izlemek, bu kaygan zeminin eskisi kadar kaygan olmadığını düşündürüyor.

Eton ve Oxford, aristokrasiden bir tür teknokrasiye dönüşü gösteriyor gibi. Fransa'da önde gelen politikacıların ve bürokratların içinde yetiştiği dar ve seçici bir eğitim sistemi geleneği vardır. Fransız kamu yaşamının zirvesine erişenlerin çoğu, birbirlerini Ecole Normale Supérieure'de öğrencilik yaptıkları günlerden bu yana tanır. Yine de Fransız versiyonu açık biçimde –hem klasik hem modern anlamda– teknokratiktir. Kaçınılmaz sonucu, çevresi geniş bireylerden oluşan keyifli bir kulüp oluşturmak olsa da hedef, yüce gönüllü kamu

hizmetine yönelmiş akademik mükemmeliyeti artırmaktır. Bu sistem on sekizinci yüzyılın sonuna (ENS 1793'te kurulmuştur), devrim ideallerinin aydınlanmış yeni bir yönetici kuşağı talep ettiği zamana dek uzanır. Bu insanlar, yeteneğin geleneksel aristokrasinin yerini alması için seçilmişti. Günümüz Britanya versiyonu ise politikanın on sekizinci yüzyılın başındaki haline, yeteneğin ayrıcalık ve aile bağlarından daha az önem taşıdığı zamanlara geri dönüş gibi görünür. Britanya politikası, hepsi de sağlam bir özgeçmişe sahip bir avuç seçkinin elindedir. Yola nereden koyulduğunuz, sonunda nereye varacağınızdan daha önemlidir.

Ancak bu muhafazakârlara özgü bir durum değildir. İşçi Partisi'nin yönetici mevkilerinde, birbirlerine aile ve eğitim bağlarıyla bağlı insanlar da bulunur. Parti politikasına son yıllarda, her ikisi de politikaya Marksist akademisyen babaları Ralph Miliband tarafından sokulan iki kardeş –David ve Ed Miliband– arasındaki rekabet egemen olmuştur. Marksizmin üzerlerindeki etkisi kalıcı olmadı ama politika dünyasıyla kurdukları bağlar kalıcı oldu (her ikisi de onlu yaşlarından başlayarak İşçi Partisi'nin önde gelenleriyle yakın ilişkiler kurmuştu). Gelecekte İşçi Partisi politikasına başka bir aile egemen olabilir: şimdiden Ed Miliband'ın (kardeşi küsüp New York'a gitti) en büyük rakibi olan Ed Balls ve Yvette Cooper çifti. Bu yalnızca Britanya'ya özgü bir olgu da değildir. Aile bağları Amerikan politikasında da daha baskın bir rol oynamaya başladı. Önümüzdeki başkanlık seçimi, Amerikan politik yaşamına egemen olmaya devam eden iki klan arasında olabilir: Hillary Clinton'a karşı Jeb Bush; bir başkanın eşine karşı bir başkanın oğlu ve bir diğeri kardeşi. İnsanlar şimdiden Hillary'nin kızı

Chelsea Clinton ile Jeb'in oğlu George P. Bush arasında gelecekte yaşanacak rekabet hakkında tahmin yürütüyor. Devlet kademesinde, New York'taki Cuomo'lardan (şimdiki vali eski valinin oğludur) Kaliforniya'daki Brown'lara (aynı şekilde) kadar birçok aile, üst düzey görevlerde etkili durumdadır. Politikacıların çocuklarının da politikacı olması her zamanki kadar muhtemel.

Yeni aristokrasi yalnızca zenginlik ve konumlarını korumak için politikayı kullanan varlıklı seçkinlerden oluşmuyor. Bu, parti siyasetini ve ideolojik ayrılıkları aşan bir fenomen: Politik aileler illaki ayrıcalıklı azınlığın haklarını savunmaz. (Aralarında en aristokratik olan Kennedy'ler aynı zamanda en ileri görüşlüler arasındaydı.) Politikacı sınıfının aile bağlarıyla sınırlanması, politikanın profesyonelleşmesi ve politikaya girişin önündeki engellerin gitgide artmasının bir işlevidir. Politika uzmanlık gerektiren bir meslek haline gelmiştir ve başarılı olmanın yolu, politikanın içinde daha da çok olmaktır. Erken başlamak işe yarar. Ayrıca size avantajlı bir başlangıç sağlayabilecek insanlarla tanışık olmanın da yardımı dokunur. Politika aynı zamanda geniş çapta küçümsenen bir meslek haline gelmiştir. (Yakın zamanlarda yapılan bir araştırmaya göre, Amerikalı ebeveynlerin çoğu, çocuğunun politika dışında işlerle uğraşmasını istemektedir.) O nedenle, dünyanın geri kalanının aksine, size politikaya atılma cesareti verecek ebeveyn ya da akrabalara sahip olmak büyük fark yaratır. Politika bu açıdan tek örnek değildir. Çoğu çocuk aşına olduğu aile işini yapar. Babam akademisyen bir sosyolog ve ben işte oturmuş şu kitabı yazıyorum. Neden böyle oldu, gerçekten bilmiyorum. Çok yaratıcı durmasa da öyle aman aman kötü

bir durum olduğunu da düşünmüyorum. Sanırım birçok politikacı için de durum böyle.

Politikacı sınıfının küçülmesi önemli mi? Bir anlamda hayır. Çoğu insanın katkı sunabilecekken politikayla ilgili bir şey yapmak istememesi, politik sistemin büyük bir tatmin yarattığının göstergesi. Eğer gerçekten mutsuz olsalardı, politikaya girişi zorlaştıran engeller onları yıldırmazdı. Dahası, öfkeleriyle o engelleri tuzla buz ederlerdi. İşler iyi değil de kötü gidiyorsa, politikaya girmeyi özendiren çok şey olur. Bu Hobbes'un temel öngörülerinden biriydi. Suriye'de politika korkunç bir halde, bu yüzden birçok Suriyeli, Esadların ülkeyi kendi çıkarları doğrultusunda yönetmesini durdurmak için politikanın içine daha da çok karışmak istiyor. Esadlar politikayla ilgilenen bir aile oldukları için işbaşında değiller; onlar devleti kendi çıkarları için yağmalayan hırsız ve tiranlar. Onları durdurmanın tek yolu, politikayı ellerinden almak. Danimarka'nın da şu anki önderi politik bir hanedandan geliyor. Başbakan Helle Thorning-Schmidt, Stephen Kinnock ile evli; Stephen, Britanya İşçi Partisi'nin eski önderi Neil Kinnock ile eşi, eski AP üyesi ve Avrupa eski bakanı Glenys'in oğlu. Bu samimiyet birçok Danimarkalıyı rahatsız ediyor, özellikle de Dünya Ekonomik Forumu için çalışan Stephen Kinnock'un Danimarka'da gelir vergisi ödemekten kaçınmış olduğu ortaya çıktıktan sonra. Bununla birlikte, bu durum sıradan Danimarkalıları politikacı olmaya itecek kadar da rahatsız etmedi; Kinnock'un daha fazla vergi ödemesini istediler o kadar. Yeni politik aristokrasi, oy verenleri genellikle sinirlendirir ya da utandırır. Ama onları politize etmez. Politik aristokrasinin temel varoluş sebebi de budur zaten.

Ü

Ancak politikacılar sınıfının bu şekilde daralmasının getirdiği ciddi tehlikeler de vardır. Politikacılar ve bizler arasında, her iki tarafta da küçümsemeye yol açabilecek bir uçurum yaratır. Eğer profesyonel politikanın yalnızca politikaya özel ilgisi olan insanlar için olduğunu düşünürsek, onları tuhaf bulup küçük görmeye başlarız. Aynı zamanda politikacılar da bizi aptal gibi görüp küçümsemeye başlar, çünkü neyle uğraştıklarını anlamayız. Çoğu seçmenin politikacılar için duyduğu küçümseme, çoğu profesyonel politikacının seçmenler için duyduğu küçümsemeye denktir. Her iki taraf da diğer grubun işi kavramadığını düşünür. Uçurum derinleştikçe, politikacıların kendi seçkin dostlarına daha da yaklaşması kaçınılmaz olur – bu dostlar en azından işin içyüzünü bilir ve saygı duyar. Politik ağ finansal, teknolojik ve askeri uzmanlık ağlarıyla iç içedir, bu da halkı dışarıda bırakır. Kendi içine kapanık politikacı sınıfının içinde bulunduğu dünyayı bulanık görmesi kaçınılmazdır, zira mensupları çemberin dışına çıkıp da dışarıdan

nasıl göründüklerini anlamaya pek fazla yeltenmez. Politik seçkinlerin 2008'deki mali krizi öngörmekteki başarısızlığı, kapalı grupların yaptıkları işte nasıl gaflete düştüklerinin kanıtıdır. İster eski ister yeni, aristokrasilerde devasa kör noktalar vardır.

Sıradan vatandaşlar politika-
dan tamamen vazgeçmiş değildir. Bazı açılardan, geleneksel çıkışları aşan politik etkinlikler yaygınlaşmıştır. Ana akım politik partilere üyelik geriledikçe ve tüm Batı dünyasında oy kullananların sayısı azaldıkça sıra dışı seçim

kampanyaları da yaygınlık kazandı. Endişeli bireyler sıklıkla kendi özel ilgilerini yansıtan konular etrafında bir araya gelirler. Bu açıdan yeni enformasyon teknolojisi çok büyük kolaylık sağlamıştır; geçici baskı gruplarının oluşmasını, benzer zihniyette insanların birbirlerini bulup endişelerini paylaşmasını olanaklı kılmıştır. Ama bu da politikacılar sınıfı ile geri kalanlar arasında bir dengesizlik yaratır. Vatandaşlar arasındaki politika parçalandıkça, profesyonel politika daha da konsantre bir hal alır. Yeni teknoloji insanları bir araya getirir ama aynı zamanda onları çevrimiçi politik gruplara bölerek ayırır. Yeni teknoloji aracılığıyla kurulan bağlantılar hızlı olabilir ama tam da bu yüzden yüzeysel kalabilir. 2010'da Malcolm Gladwell, "Devrim tweetlenmeyecek" demişti. Büyük olasılıkla haklı. Politik değişiklikler için daha uzun süreli ve kalıcı bağlantılar gerekir. Klasik dışı politik kampanyaların yaygınlaşması, politikacı sınıfının uzun ömürlü bağlantıları tümüyle kendi tekellerine alması gibi bir riski de beraberinde getirmektedir.

Her şeyden öte, Benjamin Constant'ın dikkat çektiği bir tehlike vardır. Eğer gündelik politikayı kısıtlı sayıda uzmandan oluşan bir grubun ellerine bırakırsak, ihtiyacımız olduğunda nasıl geri alacağımızı bilemeyiz. Son birkaç yılın skandalları –bankacılık skandalı, milletvekili harcamaları skandalı, telefon dinleme skandalı, Snowden skandalı– ara sıra ortaya çıkan öfke nöbetleriyle birlikte geniş çaplı bir güçsüzlük duygusu uyandırmıştır. Politik seçkinler kendi konumlarını sağlama almak için bizim ihmalkârlığımızı sömürüyor. Cüretlerinin hesabını vermelerini isteriz istemesine ama bunun için gereken araçlardan yoksunuz: Politikanın nasıl işlediğine dair üstün bilgileri bizi aciz kılar.

İhtiyaç duyduklarında politikayı toparlayabileceğini düşünen insanlar, gerçekten ihtiyaç halindeyken genellikle politikayı nerede arayacaklarını bilmezler. Profesyoneller onları geride bırakır. Nasıl politika yapılacağını öğrenmenin tek yolu, politika yapmaya devam etmektir – iyi zamanlarda da kötü zamanlarda da. Daha fazla politikaya ve daha fazla politikacıya ihtiyacımız var.

3

ADALET

DAHA KÖTÜSÜ OLAMAZ

Ne kadar kötü olursa olsun, bugünün Suriye'si dünyadaki en ıstıraplı yer değil. Uzun bir süre için bu sıfat olasılıkla Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ne (DKC) aitti. Yaklaşık 20 yıldır bir sönüp bir alevlenen (şu günlerde alevlenmekten çok sönme döneminde olan) bir iç savaş var. Suriye'deki iç savaş, buna nasıl son vereceğini bilmeyen uluslararası toplumun kafasını karıştırıyor. Ama en azından hakkında düşünülüyor; insanlar az da olsa ara sıra bu konuda kafa yoruyor. DKC'deki savaş ise uluslararası boyutta ilgi çekmemişti; neredeyse kimse bu savaşın nasıl durdurulacağı hakkında kafa yormuyordu. İşin aslı, ülke dışında bu konuyla ilgili çok az insan vardı.

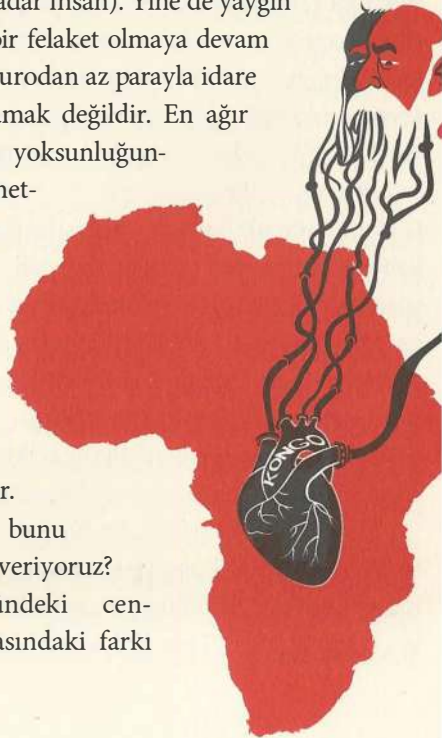

Suriye gibi DKC de imparatorluk sömürsünün geçmiş kurbanlarından biridir. Ama Suriye'de olan hiçbir şey on dokuzuncu yüzyılın sonunda Belçika Kongo'sunun yaşadığı dehşetle kıyaslanamaz. Ülke (kauçuk başta olmak üzere) zengin doğal kaynakları nedeniyle yağmalandı; yerli nüfus, efendileri olan imparatorluğa zenginlik kazandırmak için acımasızca çalıştırıldı. Sonuç olarak milyonlarca insan öldü. Kongolular soykırımın ve sürüp giden sömürünün kurbanı olmuştur. Ülke halen fakir ve bölünmüş bir halde. Yaşam süresi yaklaşık kırk beş yıl; bu, Hobbes'un yaşadığı dönemde İngiltere'deki yaşam süresinden çok da fazla değil. Kişi başına düşen yıllık GSMH 300 dolar. Yani Suriye'nin onda birinden az. Danimarka'nın yüzde 1'inden az.

Bunlar Tanrı vergisi gerçekler değildir. Irksal farkları yansıtmazlar. Bu, insan eliyle inşa edilmiş bir kıyamettir. Bunu biz yaptık. O halde neden onarmak için daha fazlasını yapmıyoruz? Yalnızca birkaç bin kilometre kuzeyde, Avrupa'da yaşayan insanlar, Orta Afrika'da yaşayanların deneyimlediklerinden tamamen farklı bir yaşam sürüyorlar. Aralarındaki uçurumu kapatmak için hiçbir şey yapmalarının nedenlerinden biri şu: Durum onları etkilemiyor. Ama hiçbir şey yapmamanın mazur görülür bir yanı yok. Uçurum gerçek ve çok garip. Bu haliyle bir soru doğuruyor: Adalet bunun neresinde? Nasıl olur da bir grup insan ~~insan~~ ^{sırf} doğduğu yer nedeniyle rahat ve güvenli yaşamlar sürerken, diğerlerinin kendi hataları olmadığı halde böyle bir şans olmuyor? DKC nüfusu 80 milyona yakındır – neredeyse Almanya'nın nüfusuyla aynı. Afrika'da günde 1 eurodan az parayla yaşayan insanların sayısı neredeyse Batı Avrupa'nın toplam nüfusuna eşit. Bir gezegen, iki dünya.

Elbette DKC'yi yalnızca vahşet içeren bir ülke şeklinde resmetmek yanlış olur. Ülkenin batısı doğusundan çok daha istikrarlıdır. Kongo halkının birçok zenginliği vardır – tıpkı zengin toplumların da birçok derdi olması gibi. Dahası mutluluk yalnızca maddi bir kavram değildir. En fakir insanlar bile mutluluğu tadabilir; diğer türlüşünü düşünmek korkunç bir kendini beğenmişlik olurdu. DKC'nin en korkunç kısımlarının Afrika'nın geri kalanını temsil ettiğini söylemek de doğru olmaz. Afrika'nın geri kalanı politik açıdan görece istikrarlı, kaynakları yeni teknoloji sayesinde kullanılabilir hale gelmiş, ekonomik büyüme halindedir; milyonlarca insan korkunç bir yoksulluktan kurtarılmaktadır (yalnızca son on yılda 100 milyon kadar insan). Yine de yaygın yoksulluk süregiden bir felaket olmaya devam etmektedir. Günde 1 eurodan az parayla idare etmeye çalışmak yaşamak değildir. En ağır yük ise eğitim fırsatı yoksunluğundan, temel sağlık hizmetlerinin eksikliğine ve şiddet tehdidine dek pek çok sefaletin öznesi olan kadınların omuzlarındadır. Gelişmiş dünyada yaşayan biri bunu dayanılmaz bulur. O halde başkalarının bunu çekmesine neden izin veriyoruz?

Politika yeryüzündeki cennet ve cehennem arasındaki farkı

yaratabilir. Ama politika bu ikisi arasındaki uçurumu kapatma konusunda son derece kayıtsız görünüyor. Önceki bölümler politika ve kapsamının önemi üstüneydi. Bu bölüm ise sınırlarıyla ilgili. Ne zaman politikaya ciddi anlamda ihtiyaç duysak –ne zaman yardıma gerçekten gerek olsa– politika genellikle ortada yoktur.

DKC'nin son durumu düşünülürse, sanki bir iç savaş ülkeye şimdikinden daha çok düzen sağlayacak gibidir. Ülkenin kimi kesimlerine, Hobbes'un tarif ettiği tabiat halinden çok da farklı olmayan bir anarşi hali hâkimdir. Aynısı, kendi başbakanı tarafından "bir anarşi, devlet değil" şeklinde tanımlanan kuzeydeki komşusu Orta Afrika Cumhuriyeti için de geçerlidir. Düzen ve güvenlik yoktur: Ülkeyi silahlı çeteler yönetir, toplumun temel kurumları işlevsiz kalmıştır, yaşam riskli ve son derece öngörülemezdir. Bir iç savaşta insanlar diğer tarafın kazanmasından korkar. Orta Afrika'nın kimi bölgelerinde ise bir kazanan olup olmayacağını kestirebilmek çok zor. Bu koşullar altında herkesin korku içinde olması gayet anlaşılabilir. Eğer bu Hobbes'un kâbusuysa, içinden çıkmak için pek de yol gösterdiği söylenemez. Çünkü Hobbes'un düşünce deneyi, tabiat halinde yaşayan insanlar için tasarlanmamıştı. İşleyen bir politik sistemleri olan insanları alternatiflerle ilgilenmemeleri yönünde uyarmak üzere tasarlanmıştı. Hobbes *neden* tabiat halinden kaçmamız gerektiğini açıklar. Eğer tabiat halinin içine sıkışıp kalmışsanız *nasıl* kaçacağınızı açıklamaz.

Yanıt açık gözükebilir: Bu ülkelerin işler halde bir devlete ihtiyacı vardır. Politikayı seçmeleri gerekmektedir. Ama hangi politika? Şimdiden seçenek bol. En iyisi muhtemelen Danimarka gibi bir şeyi seçmek olur. Ama aralarındaki

derin uçurum göz önüne alındığında, DKC'nin Danimarka gibi olmaya çabalaması gerektiğini söylemek biraz saçma kaçıyor. Danimarka politikasının istikrarı, Danimarka'nın kendine özgü tarihi ve coğrafyasının bir ürünüdür ve bunun iç içe geçmiş birçok nedeni vardır. Protestan Reformu, okuryazarlığın yaygınlığı, on dokuzuncu yüzyılda organize tarımın ve işçi hareketlerinin yükselişi, askeri çatışmanın bitmesi ve İskandinav sınırlarının istikrar kazanması; Avrupa'nın geri kalanıyla düşünce ve ürün alışverişi. Bu paketi alıp yirmi birinci yüzyıl Afrika'sına taşıyamazsınız. Kendi başlarına işe yarayıp yaramadıklarını görmek için işinize gelen kısımlarını seçemeyeceğiniz de açık. Evet, DKC de organize çiftçiler, işçi hareketleri, komşularla barışçıl ilişkiler, uluslararası ticarete erişim sağlamak ister. Ama bunları birbirinden izole şekilde nasıl başarabilirsiniz? Nasıl Danimarka olmadan Danimarka olabilirsiniz?

Danimarka tek uygun model değil elbette. Kaos ve politik güvenlik arasında başka birçok politik seçenek var. Dünya, politik açıdan DKC'den daha iyi ama Danimarka'dan daha kötü durumda ülkelerle dolu. Çin (geniş ölçekli) ve Singapur (dar ölçekli) gibi otoriter teknokrasiler, Venezuela gibi halk demokrasileri, İran gibi yarı anayasal teokrasiler, Sri Lanka gibi yarı askeri demokrasiler ve Rusya gibi yarı demokratik oligarşiler var. Politika kuramcıları bunlara melez rejimler adını veriyor: Bunlar sıklıkla demokratik uygulama kırıntıları ile otoriter öğeleri yan yana getiren, farklı elementlerden oluşmuş karışımlardır. Tüm bu rejim tiplerinin, çeşitli kademelerde yozlaşma ve yöneticiler tarafından güç suistimali de dahil, birçok aksayan yanı vardır. Ama hepsi işlev gören bir devlet yapısına ve belli derecede

politik istikrara sahiptir. Suriye de çok yakın zamanlara kadar öyleydi. Şu an politikası çökmüş durumda ama yalnızca birkaç yıl önce gayet tatsız da olsa –baskıcı tek parti rejimi– görece istikrarlı bir rejimdi. DKC tamamen işler haldeki Danimarka olmayı düşünmeden önce, en azından kısmen işler haldeki savaş öncesi Suriye'ye mi benzemeye çalışmalı? Bu öneri de kulağa saçma geliyor. Kimse Suriye politikasının başka bir ulusa uygulanmasını isteyemez. Böylesi bir değişimi gerçekleştirmek de kolay olmaz. Suriye politikası kendi özel tarihinin ve coğrafyasının ürünüdür. Suriye üzerinden Danimarka'ya geçemezsiniz.

Hobbes, hınç ve hüsnükuruntu yarattığı için rejim tiplerini karşılaştırmamanın kötü bir fikir olduğunu düşünüyordu. İnsanlar sahip olduklarından daha iyisini ister – komşunun tavuğu komşuya kaz görünür. Ancak bir kez kimi rejim tiplerinin diğerlerinden daha iyi işlediği anlaşıldı mı, karşılaştırma yapmamak çok zor hale gelir. Ve eğer iyi işlemeyen bir rejimde yaşıyorsanız, daha iyi olanı istersiniz. Ya komşunun tavuğu aslında kazsa? Başarılı devletlerin yarattığı farkı görünce, bunu nasıl yaptıklarını öğrenmek isteriz, bu çok mantıklıdır. Sorun, bu bilgiyle ne yapılacağıdır. Onların nasıl yaptığını bilmek sizin nasıl yapacağınız sorusunu aydınlatmaz.

Hobbes'un *Leviathan*'ı yazdığı dönemde bu sorun aşikârdı. Modern karşılaştırmalı siyasetin kurucusu, büyük yük yaptı *Kanunların Ruhu Üzerine* 1748'de yayımlanan

Fransız aristokratı Charles-Louis de Secondat, Montesquieu Baronu'ydu. Bu noktada, Hobbes'un Lucca'nın İstanbul'dan daha iyi olmadığına ilişkin tartışması son derece modası geçmiş görünüyordu. Olaylar bu tartışmayı çoktan aşmıştı. Artık her ikisinden de daha iyi işleyen bir şey vardı: 1688 devriminden doğan, yeniden düzenlenmiş Britanya anayasası. Bu sistemde iktidar kral, parlamento ve parlamentonun birbirini denetleyen iki kamarası –Lordlar ve Avam Kamarası– arasında bölünmüştü. Bu, iktidarın tek bir yöneticinin elinde toplandığı her politik sistemden çok daha iyiydi. Montesquieu kesin biçimde bu sistemden yanaydı. "Osmanlı'da," diye yazar, "iktidar Sultan'ın kişiliğinde toplanmıştır, uyruklar korkunç bir baskı altında ezilir." İtalya'nın kent devletleri de pek parlak durumda değildi. Anayasaları, gücü cumhuriyetçi yöneticilerin elinde toplamıştı, öyle ki "hükümet ayakta kalmak için en az Türklerinki kadar şiddetli yöntemlere başvurmak zorunda kalıyordu." Bir şiddet ve korku rejiminin kimseye faydası olmaz. İstikrarlı politika sınırlama gerektirir. Britanya modeline uygun bir anayasa bunu sağlayabilirdi.

Ancak Britanya böyle bir anayasayı nasıl oluşturacağını öğrenmek isteyen diğer ülkelere güvenilir bir model oluşturamadı. Bunun iki nedeni vardı. Birincisi, her ülkenin politik sistemi, kendine özgü koşullarının bir ürünüdür. Montesquieu coğrafya, tarih, iklim, kültür ve geleneklerin bir ulusun politikasını oluşturduğundan emindi. Britanya anayasası 1688 devriminden, kullanıma hazır biçimde çıkmamıştı. Devrimi hazırlayan uzun bir tarihin sonucuydu; antik cumhuriyetçilikten ortaçağ folklorü ve iç savaşın anılarına dek birçok öğeden etkilenmiş, modern çağın ihtiyaçlarını

karşılama için uyarlanmıştı. Ülkenin anayasası yalnızca yasal bir düzenleme değildi. Daha çok fizyolojik durum gibiydi: Siyasi topluluğu harekete geçiren şeydi. Her ülkenin kendine özgü anayasası vardı. Birbirlerini fazlasıyla andırıyor olabilirler –Montesquieu'nün zamanında birçok Kuzey Avrupa ülkesinin İngiltere'yle ortak özelliklere sahip anayasası vardı– ama her birinin kendine özgü karakteri vardır. Bu anayasalar havadan gelmediği için, kullanıma hazır şekilde başka bir ülkeye taşınamaz.

İkincisi, Britanya'nın anayasası işe yaradı, çünkü bileşik yapıydı. Montesquieu'nün "anayasal monarşi" dediği şey, ister monarşi ister demokrasi olsun, daha dolambaçsız sistemlerden yeğdi. Bu sistemler yalınlıklarının ceremesini çekiyordu: Bir şey kötüye gittiğinde, işlerin kontrolden çıkmasını engellemek için yapabilecek hiçbir şey yoktu. Britanya'nınki gibi bir anayasada, politik sistemin farklı kısımları birbirini kısıtlıyor, aşırılıkları törpülüyor ve istisnaları sınırliyordu. Sistemin özü karşılıklı

etkileşimdi. O halde, iyi bir anayasa ile kötü bir anayasa arasındaki farkı ortaya koymak –sağlıklı insan ile hasta insan arasındaki farkı ayırt etmek gibi– kolay olsa da, iyi bir anayasanın ne olduğunu özetlemek hiç de kolay değildir. İşin aslı, birkaç cümleyle özetleyebilseydiniz de kesinlikle işe yaramazdı. Montesquieu'nün

BU ANAYASA ASLA
BAŞKA BİR YERE
TAŞINAMAZ

MONTESQUIEU

bazı fikirlerinden etkilenmiş olan Amerikan anayasası kimi zaman basit bir belge olarak kabul edilir. Çünkü modern standartlara göre nispeten kısadır. Ama basit olmaktan çok uzaktır. Öyle olsaydı bu kadar uzun zaman boyunca varlığını sürdüremezdi. Amerikalılar bu anayasanın derinliklerine inmek için iki yüzyıldan fazla zaman harcamıştır ve henüz bitiş çizgisinden uzaktadırlar.

ABD örneğinin gösterdiği gibi, on sekizinci yüzyıl Britanya anayasal monarşisinden (her ne kadar Montesquieu'nün etkisi bu konuda anlaşmazlığa düşmüş olduklarını gösterse de, Amerikan devrimcilerinin karşı çıktığı bir sistemdi) bu yana hayli yol katettik. Farklı yer ve zamanlarda ülkeler gaddar ve korkutucu politikalara düşmeksizin anayasalarını

demokratikleştirmişlerdir. Seçimle gelen devlet başkanları kral ve kraliçelerin yerini almıştır (kral ve kraliçelerin tüm güçlerinden yoksun bırakıldığı Britanya ve eskiden ona bağlı olan ülkeler ya da İskandinav ülkeleri hariç). Bu imtiyaz, daha önce dışlanan yetişkinleri de kapsayacak şekilde gitgide genişletilmiştir. (Montesquieu'nün zamanında Britanya seçmenleri, hepsi zengin ve Anglikan erkekler olmak üzere, toplam nüfusun yalnızca yüzde 2'sinden oluşuyordu). Britanyalı Katoliklere, Yahudilere ve çalışan erkeklerle on dokuzuncu yüzyıl boyunca oy hakkı verilmedi. Kadınlara yirminci yüzyılın ikinci on yılına dek oy hakkı tanınmadı; erkeklerle aynı koşullar altında oy kullanmaları ise 1928'i buldu. Oy kullanma yaşı 1969'da yirmi birden on sekize indirildi. Şimdilerde ise on altıya indirilmesi konuşuluyor. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yakın zamanda mahkûmlara da oy hakkı tanınması hükmü getirdi, ancak şu anki Britanya hükümeti buna karşı çıkıyor.

Diğer ülkeler de demokratikleşmeye yönelik benzer bir yol izleyerek yavaş ve değişken bir süreç yaşadılar – kimileri diğerlerinden daha yavaş ve değişkendi. (Fransız kadınları 1945'e, İsviçreli kadınlar 1971'e dek oy kullanma hakkı elde edemedi. Erkek ve kadınların genel oy hakkını en erken elde ettiği ülke Yeni Zelanda –1893– oldu.) Başka yerlerde değişim genellikle hızlı oldu. Japonya gibi birçok ülke II. Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında ve Polonya gibi bazı ülkeler de Soğuk Savaş'ın ardından hızla demokratikleşme sürecine girdi. Artık modern demokratik vatandaşlar gitgide karmaşıklaşan hukuk sistemleriyle desteklenen geniş haklar elde etmişlerdir. Cinsiyete, cinsel yönelime, ırka ya da dine dayalı ayrımcılığın ortadan kalktığı söylenemese de

hayli azalmıştır. Değişim tek yönlü değildir. ABD'de Anayasa Mahkemesi yakın zamanda 1965 Oy Hakkı Kanunu'nun kimi kısımlarını geçersiz ilan ederek eyaletlerin seçmenlerin oy hakkını elinden almasının yolunu açtı. Demokratik süreç asla tamamlanmış sayılamaz. Yine de Montesquieu'nün yazdığı dönemden bu yana anayasal politikanın evrimi ve yaygınlığı belirgin ölçüde artmıştır.

Ancak bir açıdan durum değişmeden kalmıştır. 2012'de yayımlanan çoksatan kitapları *Ulusların Düşüşü*'nde Daron Acemoğlu ile James Robinson, iyi ve kötü politika arasındaki temel farkı açıklamaya koyulurlar. Açıklamaları çok basittir (ya da kendi deyişleriyle "tasarruflu"dur). Politika, "kapsayıcı" olduğunda, yani gücü olan insanların diğerlerinin ne istediğini göz önünde bulundurmak için hâlâ iyi sebepleri olduğunda işler. "Çıkarıcı" olduğunda ise, yani gücü olan insanlar bunu, hazır fırsatları varken malı götürme olanağı olarak gördüğünde politika işlemez. (Politika jargonunda buna "rantçılık" denir, politikanın rant sağlama aracı olarak kullanılması anlamına gelir.) Kapsayıcı devletlerde rakip gruplar hedeflerinin peşine sırayla düşmenin daha iyi olacağını, çünkü hiçbir şeye aldırmandan hedeflerin peşine düşmenin herkes için kötü olacağını fark ederler. Çıkarıcı rejimlerde ise rakip gruplar beklemeye değmeyeceğini düşünür. Politika bir tür ya şimdi ya asla oyununa dönüşür. Dolayısıyla çıkarıcı politika aslında bir güven eksikliğidir: Hobbes'un "özgüvensiz" diye tabir edeceği bu politika, sonu gelmeyen önleyici saldırılara yol açar. Uzun soluklu istikrarı ve zenginliği sağlamanın anahtarı, çıkarıcı bir rejimden kapsayıcı olanına geçmektir. Bu bağlamda, Britanya'da 1688'de gerçekleşen anayasal devrim modern

tarihin dönüm noktalarından biridir. Başarılı olmak isteyen her devletin benzer bir şeye ihtiyacı vardır.

Acemoğlu ve Robinson, politik başarıya ilişkin açıklamalarında belirleyici hiçbir şeyin olmadığı konusunda ısrarlıdırlar. Amaçları, güçten düşen ulusların bu zor durumunun iklim, coğrafya ya da din tarafından belirlenmediğini göstermektir. Hiçbir ulus başarısızlığa yazgılı değildir. Kuzey ve Güney Kore'nin durumuna işaret ederler – bu iki ülke aslında aynı coğrafyaya sahip, aynı insanlardan oluşan aynı ülkedir. Ama 1953'ten bu yana iki devletin izlediği farklı politik yollar, içlerinden birini dünyanın en zengin, diğerini ise en fakir ulusları arasına koymuştur. Kapsayıcı politikanın yarattığı farkı bundan daha açık gösterecek örnek bulmak zordur.

Ancak fark yaratanın ne olduğunu açıklamak kolay olsa da bunun nasıl gerçekleştirileceğini bilmek çok zordur. Kapsayıcı politik kurumlara yönelmenin sorunu, her zaman son derece rastlantısal olmasıdır: Fırsatlar, tarihsel olaylar ve kökleri derine uzanan toplumsal güçler arasındaki etkileşimin bir sonucudur. Perde arkasından yönetilmesi mümkün değildir. 1688-89 olaylarını, 1688-89 Britanya'sı dışında bir yerde yaratamazsınız, hatta o zaman bile başrol

oyuncuları yaptıkları şeyi çok da tayin edemiyordu. Karmaşık, rastlantısal ve hareketli bir süreçti. İstikrarlı politik sonuçlar koşullara göre yapılan politik tercihlere fazlasıyla bağlıdır, bir yerden diğerine kolayca nakledilemezler. Bağlam her şeye üstün gelir. Kapsayıcılığın en önemli özelliği, söz konusu devlete *içsel* olmasıdır. Farklı aktörler, kendi seçimlerinin devletin diğer öğelerinin seçimleriyle çerçevelendiğini görür.

Devletlere kapsayıcılığı dışarıdan zerk etmeye çalışmak işe yaramaz. Bu, kapsayıcı politikayı, sanki çıkarıcı politikaymış gibi –yani insanlara dayatabileceğiniz bir sonuçmuş gibi– ele almak anlamına gelir. Tersine, çıkarıcı politika dışarıdan dayatılabilir, çünkü tanımı gereği bir tür zorlamadır. Kötü politikayı bir yerden başka bir yere taşımak iyi politikaya oranla çok daha kolaydır. Tek gereken acımasızlıktır. Tolstoy, *Anna Karenina*'nın başında tüm mutlu ailelerin birbirine benzediğini, oysa her mutsuz ailenin kendi özel koşulları içinde mutsuz olduğunu söyler. Politikada durum bunun tam tersidir. Mutsuz devletler görece benzerdir; hepsinde benzer tarzda sömürücü davranışlar tekrarlanır. Mutlu devletler ise kendilerine özgü tarzda nasıl mutlu olunacağını öğrenmek zorundadır.

Kapsayıcılığın politik başarısızlık sorununun çözümü olduğunu düşünmenin getirdiği başka bir büyük zorluk daha vardır. Kapsayıcı devletler aynı zamanda çıkarıcıdır. Kendilerinden daha az şanslı ulusları sömürmek için görece istikrar ve zenginliklerinden yararlanırlar. Devletler diğer devletlerle rekabet halinde var olur ve sıklıkla uzun süreli sömürü ve egemenlik ilişkileriyle birbirlerini kapana kısıtırlar. Tasarruflu politik kuramlar bunu görmezden

gelme eğilimindedir. (Bu Hobbes'un düşüncelerindeki boşluklardan biridir. Ekonomik açıdan istikrarlı devletlerin kendilerine yettiğini düşünmeyi tercih ederek devletler arasındaki ekonomik rekabeti görmezden gelir.) Britanya'da gerçekleşen 1688 devrimi bu ülkeyi demokrasiye uzanan yola çıkardı ama aynı zamanda dünyadaki birçok başka ülkeyi Britanya egemenliğine sürükledi. Britanya'nın diğer her ulustan önce istikrarlı bir parlamenter yönetime geçişi, şimdiki savunucuları ne derse desin, son derece çıkarıcı bir

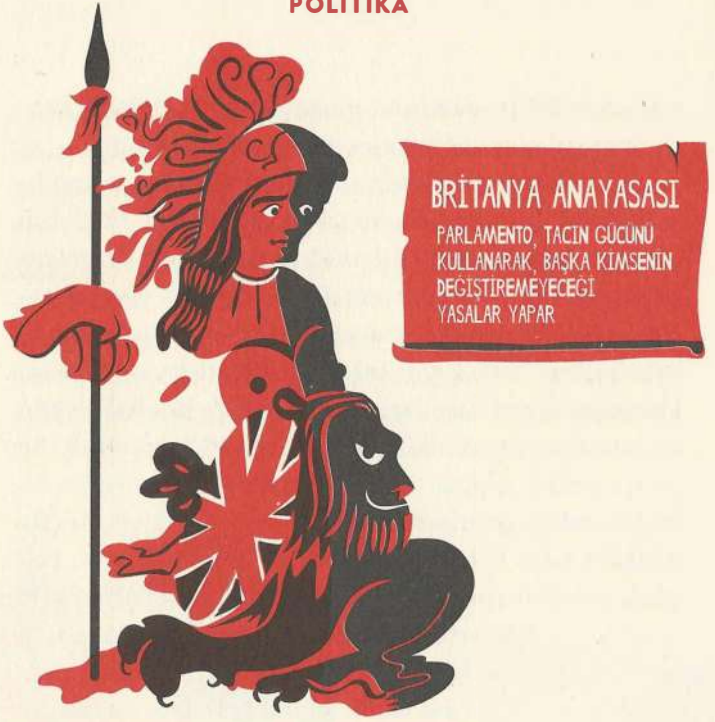
rejim olan Britanya İmparatorluğu'nu yarattı. Britanya kendi sömürgelerinin hedeflerine pek de aldırmamıştı.

On dokuzuncu yüzyılın sonunda Kongo'nun yaşadığı korkunç durumda –ki bu çıkarıcı politikanın tüm tarih boyunca yaşanan en kötü örneklerinden biridir– kapsayıcı bir devletin de parmağı vardı. On dokuzuncu yüzyılın sonunda Belçika derin toplumsal, kültürel ve etnik bölünmelerle (işçilere karşı kapitalistler, Katoliklere karşı liberaller, Flamanlara karşı Valonlar) yarılmış olsa da kendini bir arada tutmanın yolunu bulmuş bir anayasal monarşiydi. Bu görece politik istikrar, ülke yöneticilerinin kendilerini bir imparatorluğa çevirmesine olanak verdi – o minik Belçika Afrika'yı talan etti. Bir imparatorluk kurma becerisi, Belçikalı yöneticilerin ülke içi politik istikrarsızlık risklerinden

bazılarını dengelemesini sağladı. Bu zehirli bir bileşendi. Acemoğlu ve Robinson, politikada hiçbir şeyin kaçınılmaz olmadığını söylerken haklıdır; kötü politikanın sonuçları, iyi politikanın sonuçlarından daha öngörülebilir değildir. Kapsayıcı devletler diğer ülkelere şiddet ve sömürü uygulamak zorunda değildir. Ama gelin görün ki tarih bunu sık sık yaptıklarını gösterir.

Kapsayıcılık politik açıdan her derde deva bir ilaç değildir. Başarılması zordur. Aktarılması zordur. Kimi zaman tanınması bile zordur. Kapsayıcı ve çıkarıcı devletler (Güney ve Kuzey Kore) arasındaki fark çoğu zaman açık olsa da devletlerin tek tek hangi sınıfa gireceğini belirlemek çok

zor olabilir (tıpkı bir kişinin sağlıklı mı hasta mı olduğunu söylemenin çok zor olması gibi). Örneğin günümüz Güney Afrika'sı hangi sınıfa girer? Apartheid dönemi Güney Afrika'sının çıkarıcı bir rejim olduğu çok açıktı. Ama 1991'den bu yana Güney Afrika, anayasal reformu, devam eden ekonomik dışlanmayla karıştırmıştır. Ülke, kapsayıcı bir devlet oluşturmak için, hâlâ son derece zor durumda olan vatandaşlarının politik dönüşümün avantajlarından yararlanmasını sağlamak zorundadır. Fakir, siyahi Güney Afrikalılar şimdiye dek olduklarından hem daha iyiler hem de değil. Karşıt olarak, bugünkü Çin devleti özünde çıkarıcı bir rejim. Çin Komünist Partisi yönetiminde sıra gözetmiyor ve

sonuç olarak yozlaşmaktan kurtulamıyor. Ancak yöneticiler ülkenin artan zenginliğinden olabildiğince çok Çinlinin yararlanabilmesi için çabalamaktadır. Çin son zamanlarda Afrika'da ciddi yatırımlar yapmaktadır; bunlar içinde alt-yapı anlamında büyük ilerlemeler kaydeden DKC de vardır. (Çin Afrika'nın geri kalanına Güney Afrika hükümetinden çok daha fazla para yatırmıştır.) Çin aynı zamanda yurttiçi kullanım için Afrika'nın doğal kaynaklarının büyük bölümünü çıkarmaktadır. Çin Afrika'da çift taraflı oynuyor. Kazanan kim, kaybeden kim, anlamak uzun zaman alacak.

Aralarındaki fark ne kadar keskin olsa da, politik başarı ve başarısızlığa götüren kesin reçeteler yoktur. Politikayı rayına oturtmak hâlâ korkunç zor bir iş olmaya devam etmektedir.

TARİHİN SONU DEĞİL

Ancak tarihin bazı anlarında bu zorluk bir anda unutulur. İşte böyle anlardan biri 1989'da yaşandı. Soğuk Savaş'ın sonu öylesine ani ve öylesine sevinç vericiydi ki bunu bir ahlak masalı gibi okumayı çekici kılıyordu. Demokrasi kazanmıştı. Komünizm yenilmişti, yirminci yüzyılın ilerleyişinde totaliterliğin son bozgunu da böylece gerçekleşmiş oldu. İyi politika ile kötü politika arasındaki fark ayan beyan ortaya çıkmış görünüyordu. Tarih, siyaset sorununa yanıtını vermiş gibiydi. Yanıt, Batı liberal demokrasisiydi.

1989 yazında (Berlin Duvarı'nın yıkılışından birkaç ay önce) yayımlanan, "Tarihin Sonu" adını verdiği makalesi nedeniyle, bu basit görüşü öne sürmekle suçlanan kişi Francis Fukuyama'dır. 1989 olaylarını fazla abarttığı için

Fukuyama'yı suçlamak adil olmaz. Tarihin o yılın sonunda biteceğini öne sürmüyordu. Makalesi yalnızca, modern politika tarihi boyunca liberal demokrasinin avantajlarının, uygulanabilir başka alternatifler öne sürmeyi zorlaştıracak derece gitgide görünür hale geldiğini iddia ediyordu. Bundan çıkan sonuç, demokrasinin her yerde zafer kazanmak üzere olduğu ya da var olan demokrasilerin bundan böyle diledikleri gibi at koşturabileceği değildi. Fukuyama birçok şeyin yine de kötü gidebileceğini düşünüyordu. Onun endişesi, makul alternatifler olmadığında Batı demokrasisinin bayatlayıp yaratıcılığını kaybedebileceğiydi. Tıpkı Hobbes'un adının haksız yere kötümser çıkması gibi, Fukuyama'nın adı da haksız yere iyimsere çıkmıştır. Demokrasinin gelmekte olan egemenliğine büyük bir endişeyle yaklaşılması gerektiğini düşünüyordu.

Fukuyama endişelenmekte haklıydı. Ama yanlış şey için endişe duyuyordu. Soğuk Savaş zaferi Batı demokrasisini soluk ve cansız kılmadı. Onu pervasız ve kibirli yaptı. Demokrasiler kötüye gitti, çünkü kendilerini zafer sarhoşluğuna kaptırdılar. Bunu olumlu bir kazanım zannettiler. Öyle değildi. Demokrasinin yirminci yüzyıldaki zaferi aslında sakınım kaynaklı bir zaferdi. Demokrasi, yaptığı onca iyi şey yüzünden değil, kaçındığı kötü şeyler yüzünden zirveye oturdu. Churchill 1947'de yaptığı konuşmada gerçeği söylüyordu, demokrasi "zamanında denenmiş tüm sistemleri saymazsak en kötü yönetim sistemidir."

Modern demokrasi kökeninde bir dizginleme politikasıdır. En kötü şeylerin olmasını engellemenin iyi bir yoludur. Hintli ekonomist Amartya Sen'in göstermiş olduğu gibi, demokrasiler kıtlık yaşamaz, çünkü kıtlığın potansiyel

kurbanları bunu engellemek için hükümetlerini zamanında haberdar edebilir. Tarihsel kayıtlar demokrasilerin birbiriyle savaşımadığına işaret eder. Demokrasiler bireylere politikacılardan duyduğu hoşnutsuzluğu açığa vurma fırsatı verir. Fukuyama kişisel memnuniyetsizliğe itibar edilmesinin demokrasiye ilişkin genel memnuniyetin ana nedeni olduğunu, çünkü demokrasinin vatandaşlara saygınlık bahsettiğini düşünüyordu. Demokrasi insanların içini dökmesine izin verir, böylelikle sıkışıp patlamalarını önler. Yine de bunlar negatif kazanımlar olarak kalmayı sürdürür. Politikanın sorunlarına yanıt sayılacak kadar etkili değildirler.

Fukuyama'nın tarihin sonunu ilan etmesinden bu yana yaşananlar, dizginleme politikasının her şeyi yapamayacağını gösteriyor. Yapabileceğini zannettiğimiz zamanlarda bile büyük hatalar yapıldı. Örneğin demokrasi eşitsizlik sorununu çözmüş değil. Soğuk Savaş'ın bitiminden bu yana daha hızlı olmak üzere, 1970'lerin ortasından beri Batı dünyası eşitsizliğin arttığına tanık olmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde bu en dikkat çekici biçimde gerçekleşmiştir. Son birkaç on yılda zenginler çok daha zenginleşmiştir. Ekonomik kazanımlar nüfusun en zengin yüzde 1'ine sunulmuştur. Ve bu grup içinde bile servetine servet katan zaten en zengin olanlardır. En zengin yüzde 0,01 ya da yalnızca 16.000 hane şu an Amerika'nın toplam zenginliğinin neredeyse yüzde 5'ine sahip (hane başı ortalama 23.000.000 dolar). Bu, son hırsız baronlar döneminden bu yana, bir yüzyıldan fazla bir zamandır görülmeyen bir ganimet oranıdır. Aynı zamanda fakirler bir kuşak öncesinden daha iyi durumda değildir. Orta sınıfa ait birçok hane belirgin ölçüde kötüleşmiştir. Sermaye gelirleri almış başını giderken maaşlar yerinde saymıştır.

Bu politik açıdan zehirli bir bileşim gibi görünüyor; yaşam mücadelesi verenler hiçbir şey kazanamazken kimileri gitgide daha çok kazanıyor. Neden çok zengin olmayanlar buna katlanıyor? Neden dengeyi yeniden kurmak için politikayı kullanmıyorlar? Ne de olsa yüzde 99 kolaylıkla yüzde 1'e oy açısından üstün gelebilir. ABD'nin bir demokrasi olması gerekiyor. Ama Amerikan demokrasisi, oy kullananların isteği üzerine gelirin geniş ölçekte yeniden dağıtımına izin verecek şekilde tasarlanmamıştır. Dahası, bunu engellemek üzere inşa edilmiştir. Amerikan cumhuriyetinin kurucuları, demokratik çoğunluğun gücünü zengin azınlığın parasını almak için kullanacağından endişeliydi. (En büyük korkuları, yoksulların tüm borçların silinmesi yönünde oy kullanmasıydı.) Bu nedenle, çoğunluğun istediğini yapmasını –hatta ne istediğini bilmesini– zorlaştıracak karmaşık bir politik sistem oluşturdular. Dizginleme politikası, politikacıların kendilerine ait olmayan şeylere el uzatmasını engeller. İnsanları politik gücün suistimalinden korur. Politikacılara insanları ekonomik adaletsizlikten koruma gücü vermez.

Bunun sonucu olarak, liberal demokrasi zaman içinde büyük ölçekli yapısal eşitsizliklerin ortaya çıkmasına izin verebilir. Modern demokratik toplumda vatandaşların politikadan yakınmak için birçok yolu vardır ama kişisel memnuniyetsizliklerini ortak eyleme dökecek kaynaklardan yoksundurlar. Yapısal bir değişimi tetiklemek için genellikle bir felaket gerekir. Amerika Birleşik Devletleri ancak ülkeyi çöküşle tehdit eden Büyük Buhran'ın ardından en yoksul vatandaşlarının geçimini sağlayacak bir refah sistemine geçmiştir. Avrupa görece eşitlikçi devletler düzenine ancak II. Dünya Savaşı'nın sefaleti ardından niyetlenmiştir.

Bir felaket olmadığı sürece liberal demokrasiler adaletsizliğe sürüklenme eğilimi gösterir. Gücün politik açıdan bir yerde toplanmasından korunan vatandaşlar, gücün ekonomik açıdan bir yerde toplanmasıyla karşı karşıya kalırlar. 1989'dan sonra ivmelenerek gerçekleşen de budur. Demokrasiye yönelen ciddi bir tehdit olmaması, demokrasinin yeni bir yaldızlı çağa girmesine neden olmuştur.

Bu konuda ne yapabiliriz? Çok çekici olmayan bir görüş, sistemi sarsacak yepyeni bir felaket kopmasını umut etmektir. 2008 kırılması kötüydü ama yapısal bir değişikliğe sebep olmaktan çok uzaktı. (2013'te mega-zenginler 2007'dekinden çok daha zengindi.) O halde daha kötü bir şeye ihtiyacımız var. 2008'den daha kötü bir şey gerçekten de çok kötü olacaktır. Kim yeni bir küresel buhran ya da dünya savaşı ister ki? Hiçbir şey buna değmez. Alternatif çözümler düşünmeliyiz.

1970'lerden beri eşitsizlik sorununa yönelik iki çözüm ortaya atıldı. İlki siyaset felsefesinden gelir. Son yıllarda felsefeciler, liberal demokrasiyle uyum sağlayabilecek ama aynı zamanda onun adaletsizlik konusundaki geniş açıklarını kapatabilecek adalet düzeneklerini düşünmeye büyük zaman ve enerji sarf etti. Bunlar içinde en bilineni, felsefeci John Rawls'la özdeşleştirilen düzenektir. Rawls, bir demokraside, geniş biçimde yeniden dağıtılabılır bir ekonomik sistemin temel adaletinden, onun deyişiyle, en az avantajlının avantajına çalışan bir adaletten herkesin yararlanması gerektiğini söyledi. Rawls düşüncesini ortaya koymak için bir düşünce deneyi oluşturdu. Farz edin ki, zengin misiniz yoksul musunuz, bilmiyorsunuz. Hangi politik sistemi isterdiniz? Rawls hepimizin, çok zengin olma şansını kaybetmemize mal olsa bile, çok yoksul olmamayı güvence altına alan sistemi

seçeceğimizi düşünüyordu. Bu düşünce deneyinin amacı, insanları demokratik adalet üstüne kişisel olmayan bir açıdan düşünmeye itmektir. Halihazırda var olan demokrasiler insanları demokratik adaleti son derece kişisel bir açıdan düşünmeye teşvik eder: kişisel suistimaller, kişisel şikâyetler, kişisel çareler. İşte, en dezavantajlı vatandaşların bile içinde bulundukları çıkmazı görememesi bu yüzdendir.

Rawls en bilinen kitabı *A Theory of Justice*'i [*Adalet Teorisi*] 1971'de yayımladı. Kitap o zamandan bu yana Amerikan siyaset felsefesine yön vermiştir. Ancak yine aynı dönem içinde Amerikan demokrasisi Rawls'ın önerdiği yönün tersine ilerlemiştir. Rawls 2002'de öldüğünde, fikirleri bir ABD başkanının konuşma ve yazılarında geçti. Ne yazık ki bu başkan o sırada Beyaz Saray'da olan George W. Bush değildi. *The West Wing* dizisinde hayali Beyaz Saray'ı işgal eden, Nobel ödüllü ekonomist ve her yönden mükemmel adam Josiah Bartlet'ti. Rawls'ın düşünceleri felsefi açıdan güçlüdür. Tehlike, politik açıdan fanteziye dönüşmeleridir.

Daha yakın zamanlarda, yapısal adaletsizlik sorununa farklı bir felsefi yaklaşım da ortaya çıktı. Eğer modern demokrasi güçsüz ve özünde olumsuz bir politika kavrayışıyla neticeleniyorsa, neden onu cumhuriyetçi köklerine yeniden bağlayarak güçlendirmeyi denemeyelim? Klasik cumhuriyetçiliğin temelinde yatan düşünce, insanların yalnızca korunmaya değil, *güce* de ihtiyacı olduğudur. Bu güce, kamu yaşamına egemen olmak için maddi avantajlarını kullanan zenginlerin gücüne direnmek için ihtiyaç duyarlar. Tarafsız bir adalet politikası dengeyi sağlamak için yeterli değildir. Cumhuriyetçi adalet, etkin bir çözüm politikası gerektirir. Bu düşüncenin esin kaynağı, çağdaş siyaset felsefecileri

tarafından Hobbes'un uzun gölgesinden kurtulmak için dirltilen Machiavelli'dir.

Machiavelli aslında bir modern dönem öncesi düşünür olsa da cumhuriyetçilik yorumu her tür modern kullanıma uygundur. Bir grubun diğeri üstünde egemenlik kurduğu her durumda kullanılabilir: zenginin yoksula, erkeğin kadına, yetişkinlerin çocuklara, doktorların hastalara, hatta insanların hayvanlara egemen olduğu durumlar. Egemenliğin söz konusu olmadığı ideal durum, politikanın böylesi her ilişki için anlamlı bir çözüm sağlaması gerektiğine işaret eder. Eşitsiz muameleden mağdur olan herkese bu duruma karşı koymak için araçlar sunması gerekir. Bu araçlar kaçınılmaz olarak oy kullanma hakkı gibi uzlaşım sal politik hakların ötesine geçecektir. Oy kullanmak asla kendi başına yeterli olmayacaktır. (Hayvanlar açısından işe yaramayacağı kesin.) Egemenliği kırmak somut araçlar gerektirir. Dezavantajlı olanlar enformasyona, iletişime, eğitim ve temsile erişim gereksinimi içindedir. Bu, sendika gibi toplumsal kurumlara ve sağlık hizmeti, ücretsiz çocuk bakımı gibi refah sistemlerine öncelik vermek anlamına gelir. Bunun için paraya da ihtiyaç vardır. Eğer her yetişkine devlet tarafından geçimini sağlamaya yetecek bir maaş bağlansaydı, hiçbir kadın kötü muamele gördüğü bir ilişkiye ekonomik açıdan mahkûm olmazdı. İlişkiden kurtulmaya gücü yeterdi. Machiavelli'nin aklındaki cumhuriyetçilik bu değildi ama buradaki cumhuriyetçilik onun fikir ayrılıkları yaratan politik görüşlerinin makul bir uzantısıdır.

Çağdaş cumhuriyetçi filozoflar on yedinci yüzyıl Lucca'sına geri dönmek istemiyor: Orada ne evrensel ne de yerel sağlık hizmeti vardı. Bunun yerine, tam kapasiteye

ulaşabilmesi için modern demokrasiyi güçlendirmek istiyorlar. Egemenlik olmayan bir sistem olumsuz bir düşüncedir ama rakibi olan liberal demokratik düşünceden –yapayalnız kalmak– çok daha zengin bir olumsuz düşüncedir. Yine de, tam da yapayalnız kalmaya fazlasıyla alışmış olduğumuzdan, modern demokrasilerde cumhuriyetçiliğin pek alıcısı çıkmaz. Bizden ağır politik taleplerde bulunur ve tam politik katılıma yüksek bir prim verir. Rawls'inkinden çok daha sağlam bir siyaset felsefesidir, çünkü gücü ciddiye alır. Ancak yine de –kâğıt üzerinde birbirlerini çok iyi tamamlıyor gözükseler de– liberal demokrasiye tam olarak uymaz. Yapısal adaletsizlik sorununu çözme çabası genellikle dizginleme politikasına ters düşer.

Bu da bizi artan eşitsizliğe karşı olası bir diğer çözüme getiriyor: demokratik popülizm. Çok yoksul ile çok zengin arasındaki uçurumu kapatma yolunda en büyük adımları atmış olan ülkeler birçok liberal demokratik teminatı da hor kullanmıştır. Hugo Chavez yönetimindeki Venezuela, Chavez 2012'de öldüğünde Latin Amerika'daki herhangi bir yerden daha düşük bir eşitsizlik oranına sahipti. Aynı zamanda, onun iktidarda olduğu yıllara insafsız güç kapma girişimleri, anayasal yetkilerin sürekli kötüye kullanımı ve halkta öfke uyandırmaya yönelik aleni çağrılar damga vurmuştur. Özellikle zengin sınıftan birçok kişi, kendini çıkış yolu olmaksızın kapana kısılmış bulmuştur. Chavez seçimler düzenledi ve ne yapıp edip bu seçimleri kazandı. Ülkenin petrolü vardı, Chavez de kazancı harcadı. Venezuela onun yönetimi altında daha eşit bir toplum ve daha keyfi bir devlet haline geldi. Bir çeşit adalet –şekli adalet– pahasına başka bir çeşit adalet –yeniden dağıtılabılır adalet– sundu. Chavez

tarzı demokratik popülizm bu ikisinin birbirine pek uymadığını gösterir.

Günümüz Hindistan'ı da ters açıdan benzer bir örnek sunar. Hint demokrasisi 1947'deki doğuşundan bu yana az çok sağlam bir şekilde ayakta kalmıştır (1970'lerin ortasında Indira Gandhi yönetimindeki kısa otokratik dönem hariç). Batılı modellerden esinlenen anayasası, devleti yaygın popülizmden korumak üzere tasarlanmıştı. Karmaşık, girift ve üst üste binen hükümlerle dolu bir anayasadır. Yerel politika ulusal politikayla, politikacılar bürokratlarla, popülist demokrasi hukukun üstünlüğüyle rekabet halindedir. Sonuç büyük, hantal ve etkisiz ama ayakta kalan bir dizginleme politikasıdır. Hindistan bir anayasal demokrasiyle yönetilmeye devam ediyor ki bu ülkeye birçok yarar sağlamıştır (kıtlığın sona ermesi gibi). Ama eşitsizlik sorununu çözmekte başarısız olmuştur. Hindistan'ın son zamanlardaki ekonomik büyümesi son derece dengesiz biçimde dağılmıştır. Orta sınıf hızla genişlemiş, aşırı zengin seçkinler arasında büyük bir zenginlik birikimi olmuştur. Bu sırada Hintlilerin çoğunluğu hâlâ yoksulluk içinde yaşamaktadır. Neredeyse hiç kimse açlıktan ölmese de milyonlarca Hintli çocuk beslenme yetersizliği çekmekte ve birçoğu da bu nedenle ölmektedir. Hint demokrasisi yapısal adaletsizlik dengesine bir çözüm bulamamıştır.

Amartya Sen, Amerikalı felsefeci Martha Nussbaum'la birlikte, bunun bu şekilde olması gerekmediğini öne sürer. Onların görüşüne göre klasik liberal demokrasi, politik adaletin zorunlu koşuludur ama yeter koşul değildir. Onu es geçtiğinizde uzun vadede elinize adaletsizlikten başka bir şey geçmez. Ama ona bel bağlayamazsınız. Bunun yerine,

onu geniş bir politik işlevler (ya da Sen ve Nussbaum'un dediği gibi "yetenekler") yelpazesi içerecek şekilde genişletmelisiniz. Bu işlevler içinde duygusal refaha yönelik saygının yanı sıra eğitime, sağlık hizmetlerine ve kadınlar için eşit fırsatlara erişim bulunur. Olumsuz dizginleme politikası, olumlu başarı politikasına dönüşene dek genişletilmelidir. Hedef budur. Sen ve Nussbaum'un en başta kabul ettiği gibi, bu henüz gerçekleşmemiştir.

Olumsuzun nasıl olumluya çevrileceği, modern politikanın çözülmemiş ahlaki zorluklarından biridir. Şimdiye dek verilen en iyi yanıtlar –yeni cumhuriyetçilikten Sen ve Nussbaum'un yetenek kuramına kadar– yalnızca kâğıt üzerinde kalmıştır. Yakın tarih henüz bunlara arka çıkmamıştır. Fukuyama tarihin sonunu ilan ettiğinden bu yana, bunu nasıl yapacağımıza ilişkin pek az uygulamalı ders gördük – bu da tarihin sonunun hayli uzakta olduğunu gösterir. Bununla birlikte, nasıl yapacağımıza ilişkin açık bir ders aldık. Demokrasinin yukarıda listelediğim negatif kazanımları arasında "demokratik barış kuramı" diye bir şey de bulunur. Bu, demokrasinin yaygınlaştığı yerde savaşın olmayacağını, çünkü demokrasilerin birbiriyle savaşmadığını ileri süren görüştür. Tarihi, on sekizinci yüzyıl sonunda yaşamış Alman filozof Immanuel Kant'a kadar uzanır. Kant "ebedi barış"a uzanan yolun cumhuriyetçi politikanın, yani anayasal kısıtlama politikasının küresel genişlemesinde yattığını öne sürmüştü. Vatandaşlar hükümetlerinin savaşçı içgüdülerini dizginleyebilince, her şeyden öte, vergileri aracılığıyla savaşların maliyetini karşılayan insanlar savaşa engel olabilecek bir konuma gelince sağduyu hüküm sürer. Kant gözü kapalı bir iyimser değildi; barışa uzanan bu yolun zorlu ve

uzun olacağını biliyordu. Ama bu yol, şimdi demokrasi dediğimiz şeyden geçmek zorundaydı.

Yirmi birinci yüzyılın başlarında, George W. Bush'un başını çektiği kimi Batılı politikacılar bir kestirme yol bulmak istedi. Eğer demokrasi savaşın yokluğuna eşitse, o halde neden yararlarını yaygınlaştırmak için ordu gücüyle demokrasi ihraç edilmesin? Demokrasiyi yaymak için verilen savaşlar dünyanın gelecekteki barışına yapılmış yatırımlar olarak görülebilir: Abrakadabra, olumsuz döndü olumluya! 9/11 saldırılarının sonrasında demokratik barış kuramına önce Afganistan'da, sonra Irak'ta terörle savaş eklendi. Bu savaşların iki amacı vardı: Terörizmle savaşmak ve dünyada eksik olduğu yerlere demokrasi götürmek. Hedefleri güya karşılıklı destek olmaktı. Ancak karşılıklı yıkıma dönüştüler. Terörle savaş demokrasinin yerleşmesini sağlamadı; 2001'den bu yana ordu zoruyla götürüldükleri her yerde demokrasilerin kırılganlığı açığa çıktı. Demokrasi götürme girişimi teröre karşı savaşa yardımcı olmadı; demokrasi götürülen yerlerin çoğunda (her yerden önce Afganistan ve Irak'ta) terör olayları daha da arttı. Fukuyama neyin kötü gidebileceği konusunda uyarılardan biriydi. 2003'te, Irak'ın işgalinden önce, barış için savaşın ateşle oynamak olduğunu öne sürerek demokratik barış kuramı destekçileriyle bağlantısını kopardı. Politika böylesi doğrudan çözümler için fazlasıyla karmaşıktır. Fukuyama şiddeti engelleyen –hukukun üstünlüğünden ekonomik refah ve demokratik seçimlere dek– kurumsal düzenlemelerin çok sayıda ve birbiriyle örtüşen yapıda olduğu konusunda ısrarlıydı; birlikte çalışıp mucizeler yaratmaları zaman alır. Zorlamak genellikle bunu mahvetmek anlamına gelir.

Demokratik barış kuramı, politikada *bir şeyi* bilmek ile *onun nasıl olacağını* bilmeyi birbirinden ayıran tehlikeli uçuruma iyi bir örnektir. Demokrasilerin birbiriyle savaşa girmeyeceğini biliyoruz. Ama bunu nasıl gerçekleştireceğimizi bilmiyoruz. Hatta bunun niye olduğundan bile emin değiliz. Kant genellikle çağdaş liberal demokrasinin öncüsü olarak kabul edilse de Hobbes'un ardılı olarak görülmesi de bir o kadar akla yatkındır. Uluslararası ilişkiler alanında Hobbesculuk her durumda "anarşik" diye tercüme edilir, çünkü Hobbes devletlerin kendilerini savunmak için ellerinden geleni yapabileceğini söylemiştir. Bu da tabiat halindeki bireyler gibi davranacakları yönünde anlaşılmıştır: korkutucu, güvenilmez ve silaha sarılmaya hazır. Hobbes'un yanlış yorumlandığı noktalardan biri de budur. Uluslararası politikanın hukuksuzluğu herkesin herkesle savaşıyla sonuçlanmak zorunda değildir. Bunun nedeni, devletler ve bireyler arasında önemli bir fark olmasıdır: İyi örgütlenmiş devletleri öldürmek zordur. Onları sırtlarından vurup ortadan kaldıramazsınız. Asla sırtlarını dönmezler; bireyden farklı olarak, bir devlet asla dinlenmeye geçmez. Devletler insanlara benzemez. Makinelere benzer.

Modern politikanın yarattığı büyük, güçlü, keyfi teşekküllerin önlem olarak birbirine saldırmak yönünde gerçek bir güdüsü yoktur. Ne kadar güçlülerse saldırma güduları o kadar az olur. Modern çağın en güçlü devletleri demokrasiler (ya da Kant'ın deyişiyle cumhuriyetler) olmuştur; Amerika Birleşik Devletleri de bunların en güçlüsüdür. Bu gibi ülkelerin, bakış açınıza bağlı olarak mükemmel/dehşet verici bir savaş sicili vardır. Zor tahrik olurlar ama bir kez savaşa giriştiler mi onları yenmek zordur; aşırı güç kullanma

yönünde acımasız bir isteğe sahiptirler. Demokrasiler birbirleriyle savaşmayabilir ama demokrasiyle yönetilmeyen ülkelerle savaştıklarında savaşı nadiren kaybederler. (Başarı oranları yaklaşık yüzde 80'dir.) O halde demokrasilerin birbiriyle savaşmamasının nedenlerinden biri, o kadar dehşetli bir kapişmaya girişmek istemeyecek kadar zeki olmalarıdır. Demokratik barış belki de demokrasilerin ne kadar nazik olduklarının değil, ne kadar zalim olabileceklerinin kanıtıdır.

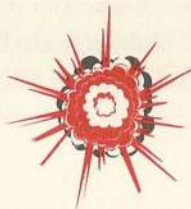
Bu, demokratik barış kuramının en karamsar versiyonudur. Liberal demokrasilerin serbest ticarete ve içlerinde yaşayan halkların serbest hareket etmesine olanak sağlayarak barışı teşvik ettiğini öne süren daha az karamsar versiyonlar da vardır. Bu bağlamda, Avrupa Birliği Kant'ın aklındaki bir örneğidir. Ama bu noktada bile, AB üyeliğine giden mevcut kestirme yollar dışında, kısa yoldan barışa nasıl ulaşılabileceğini bilmek zordur. (Türkiye 20 yılı aşkın bir süredir beklemektedir.) Sorun hâlâ varlığını korumakta: Ebedi barışın yararları büyümlü çemberinin dışında son derece eşitsiz biçimde dağıtılmıştır. Serbest ticaret yapan ve bir ülkeden diğerine serbestçe dolaşan insanlar, bu ayrıcalıkları başkalarıyla paylaşma konusunda son derece gönülsüz olabilir. Batı Avrupa demokrasilerini yeniden birbirleriyle savaşmaya itecek koşulları hayal etmek çok zor. Fransa yakın zamanda Almanya'yla savaşacak değil. Ama AB'nin, yeterince paniğe kapılırsa ve yeneceğinden yeterince emin olursa, dış düşmanlara savaş açması çok da hayali değil. Gelecekte Avrupalıların Afrika'yla, istediğini elde etmek için aşırı güç kullandığı bir çatışmaya girmesi hâlâ gayet olasıdır. O zaman ebedi barışın bedeli ne olacak?

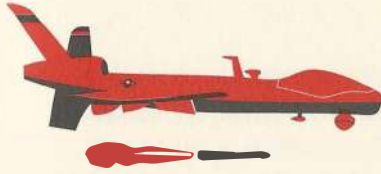
İşin doğrusu, barış için nasıl savaşaçağımızı bilmiyoruz. Demokratik olumsuzlukları demokratik olumluluklara nasıl çevireceğimizi bilmiyoruz. Politikanın faydalarını ona en çok ihtiyaç duyan insanlara nasıl götüreceğimizi bilmiyoruz. Bildiğimiz tek şey var: Daha iyisini yapabiliriz.

BOĞULAN ÇOCUKLAR

Bu bölümde şimdiye dek politika aracılığıyla iyi şeyler yapmanın zorluklarından söz ettim. Madem bu kadar zor, neden politikayı tamamen es geçip yalnızca iyilik yapmaya odaklanmayalım? Bunun doğru yol olduğunu düşündüren iki neden var. Birincisi pratik: Politikaya bel bağlamaksızın iyi şeyler yapmanın birçok yolu var. Demokrasiyi nasıl başka yerlere ihraç edeceğimizi bilemiyor olabiliriz ama başka birçok şeyin ihracı çok daha kolaydır. Bunlardan biri para; bugünlerde bir düğmeye basmanız yeterli, para istediğiniz yere gidiverir. Bir diğeri ise gıda. Açlık çeken insanlara ihtiyaç duydukları şey hızla gönderilerek yardım edilebilir. Avrupa da dahil dünyanın çoğu yerinde o kadar çok gıda var ki bununla ne yapacaklarını bilemiyorlar. Başka yerlerde ise yeterli denecek kadar bile yok. O halde gönderin!

İyi şeyler yapmaya odaklanmanın ikinci nedeni, küresel eşitsizliğin politik bir başarısızlık kadar ahlaki bir başarısızlık da yaratması. Sayısız insanın zorluk ve tehlike dolu bir yaşam

sürmesine izin vermek –hele de bunları azaltacak kaynaklara sahipken– bir tür zalimlik olarak görülebilir.

Ahlak felsefecisi Peter Singer'ın çizdiği tablo budur. Ünlü bir argümanında Singer, boğulan bir çocuk gördüğümüzde nasıl davranacağımıza ilişkin bir benzetme yapar. Bir gölün yanından geçerken boğulan bir çocuk gördüğünüzü hayal edin. Sizi durduran bir şey yoksa ona yardım etmek için suya atlar mısınız? Elbette atlarsınız. Ciddi bir rahatsızlık olsa bile kimse iki kere düşünmez. Evet, kıyafetleriniz ıslanacak ve gideceğiniz yere geç kalacaksınız. Ne olmuş? Yürüyüp gitmek vicdansızlık olur. Peki, ya çocuk gözünüzün önünde değil de binlerce kilometre ötedeyseniz? Ya boğulma sebebiyle değil açlıktan ya da önlenebilir bir hastalıktan ölüyorsa? Hâlâ yardım eli uzatarak çocuğu kurtaracak gücünüz var. Bunun olmasını engellemek için para yollayabilirsiniz. Yardım etmeden geçip gitmek nasıl bir durumda kabul edilebilir, hangi koşulda kabul edilemez olur? Neden tüm ahlaki farkı yaratan yalnızca fiziksel uzaklık olsun? Singer öyle olamayacağını söyler. Eğer bir ölümü engelleyecek gücünüz varsa ve bunu kullanmıyorsanız, davranışınız ahlaki açıdan savunulamaz – felaket nerede yaşanıyorsa yaşansın. Zorluklardan dem vurmamak özür değildir. Bir yaşam kurtarmak için harcayacağınız parayı, kendi yaşamınızı biraz daha rahat kılmak için harcamayı mı tercih ediyorsunuz?

Singer Batı dünyasında konforlu bir zenginlik düzeyine ulaşan ve ihtiyacından fazla kazanan herkesin, ihtiyacından fazlasını yeryüzünün boğulan çocuklarına göndermesinin ahlaki bir zorunluluk olduğunu öne sürer. Peki, ihtiyaç

fazlası nasıl belirlenecek? Kimse bunu tam olarak söyleyemez. Ama başka bir ahlak felsefecisi ve *Giving What We Can* derneğinin kurucusu Toby Ord, 2009'da yıllık 30.000 sterlinlik bir gelirin ihtiyacından fazla olduğunu, 20.000 sterlin ile yetinebileceğini söyleyerek haberlere konu oldu. Bunun manşet olmasının nedeni, çok az insanın Singer'ın söylediklerini kelimesi kelimesine anlamasıdır. Diğer ahlak felsefecileri Singer'ın argümanının açık noktalarını bulmaya çalışarak, doğrudan bağlantılı olduğumuz insanlara olan yükümlülüklerimizi gözden kaçırdığını belirttiler. Singer'ın konumu şüphesiz ahlaki açıdan son derece talepkârdır. Ama sorun bu değil. Ahlakın talepkâr olması gerekir, yoksa ne anlamı kalır? Asıl sorun politikadır. Singer'ın söyledikleri ahlaki açıdan ne kadar zorlayıcı olursa olsun, politika araya girmeyi becerir.

Politika bunu iki yoldan yapar. Birincisi, istikrarlı, zengin devletlerin vatandaşlarını –yani yardım edebilecek güce sahip insanları– dar görüşlü ve bencil yapar. Kapsayıcı politik sistemler kaçınılmaz olarak ufku daraltır, çünkü dikkatleri sürekli içeri yöneliktir. Modern demokrasilerde yaşayanlar, hükümetlerinin dış ülkelere gerçekte olandan çok daha büyük miktarlarda yardım yaptığına inanır. Amerika Birleşik Devletleri'nde 2013'te yapılan bir anket, ortalama bir Amerikalının ülkenin yaptığı denizaşırı yardımın federal bütçenin yüzde 25'ini aldığına inandığını ortaya koydu. Oysa gerçek oran yüzde 1 civarındadır. Bu yanılgı nedeniyle, ankete katılanların neredeyse yarısı, bütçe açığının azaltılması için yardımlarda kesintiye gidilmesini birinci sıraya yerleştirdi. Demokratik politika insanları illa bencil yapmaz. Ama onları miyoplaştırır. Vatandaşlar politik

tercihleri söz konusu olduğunda birbirlerini görürler, başkalarını değil. Ahlak felsefesi fiziksel uzaklığın önemli olmadığı konusunda ısrar edebilir. Ama kapsayıcı politika öyle olduğu mesajını güçlendirir.

Dolayısıyla başarılı devletlerin politikası sorunlardan biridir. Diğeri ise başarısız devletlerin politikasıdır. Eğer potansiyel bağışçılar paralarının doğru kişilere ulaşacağından emin olabilseydi, bireylere hükümetlerini es geçip parayı doğrudan ona muhtaç insanlara vermelerini söylemek daha güçlü bir mesaj olurdu. Çıplak ellerinizle bir çocuğu kurtarmak ile aynı sonuca ulaşmak için bir yere para yollamak arasında büyük bir fark vardır. İkinci durumda bunu sizin için yapacak birine güvenmek zorundasınız. Birçoğumuz böyle bir güven duymaz. Dünyanın doğrudan yardıma en çok ihtiyaç duyulan kısımlarında, genellikle yardımın yerine ulaştığından emin olmak imkânsızdır. Politik istikrarsızlık ve şiddet tehdidi nedeniyle yardımların çoğu, yozlaşmış memurlar ve vahşi savaş lordları tarafından hortumlanır. Batı'da, yardımın kötü politikaları atlatmak yerine daha da körüklediği düşünülür. Yardım kuruluşları bu izlenimi düzeltmek için ellerinden geleni yapar ama bu zor bir mücadeledir. Boğulan çocukları kurtarmakla ilgili argümanın ahlaki açıklığı, kaçınılmaz olarak, gerçek dünyanın yardım ulaştırma zorluklarınca bulanıklaşır.

Ayrı ayrı ele alındığında bu sorunlar, küresel zenginliğin kaynaklarının küresel yoksulluğa aktarılmasında aşılmaz engeller değil (ve Ord'un belirttiği gibi, en tepedeki yüzde 1'lik gelir dilimine girmek için 30.000 sterlin gelir yeterlidir. Zengin vatandaşlar miyop kalsa dahi, yardımlar gerçekten yararlı sonuçlar verdikçe, büyük olasılıkla insanlar zaman

içinde cömertliklerinin neler başarabildiğini görecektir. Başarısız devletler engel olmayı sürdürse dahi, demokratik vatandaşların sempatileri yaygınlaştıkça, zaman içinde kaynakların düzenli akışı devletin başarısızlıklarını onaracak koşulları yaratacaktır. Ama birlikte düşünüldüğünde, zengin dünyanın kendini ayrı tutması ve yoksul dünyanın istikrarsızlığı ölümcül bir bileşimdir. Sonuç, küresel yoksullukla savaşın gitgide her ikisinden de uzaklaşarak mikro girişimlere ve teknokratik düzenlemelere odaklanmasıdır. Bu yöntemlerle önemli ilerlemeler sağlanmış ve akıllıca yardım uygulamalarıyla kimi bölgelerdeki dehşetli yoksulluğun azaltılabildiği görülmüştür. Ama teknokratik düzenlemeler küresel zenginlerin küresel yoksulların içinde bulunduğu zor durum karşısındaki kayıtsızlığına çare olmaz. Dahası bu kayıtsızlığı güçlendirir. Teknokrasiyle ilgili sorun budur: Sorunun bizim çözemeyeceğimiz kadar karmaşık olduğunu belirtir. Bırakalım, başka biri ilgilensin.

Benzer bir zorluk, ihtiyaç içinde olabilecek başka bir grup insana yardım eli uzattığımızda da ortaya çıkar: doğmamış çocuklar. Süregiden iklim değişikliğinin olası sonuçlarına ilişkin yapılan en kasvetli kehanet, çok daha fazla sayıda boğulan çocuk olacağıdır. Sıcaklık ve onunla birlikte deniz seviyelerinin yüksekliği arttıkça, çok fazla sayıda insan çevresel felaketlerin korkunç etkilerine maruz kalacaktır. En kötü etkilenecek bölgeler ise gezegenin en yoksul kısımları olan Asya ve Afrika'dır. Kuzey'in zengin ülkeleri şimdikinden daha iyi bile olabilir. Küresel ısınma Kanadalılar için iyi gözükürken Kongolular için bir felakettir. Zengin uluslar şu anda yaklaşan tehdidi azaltmak için kaynak aktarma şansına sahip – büyük değil anlamlı harcamalarla.

(Stern raporu, bir fark yaratmak için küresel GSYİH'nın yüzde 1-2'sine ihtiyaç olduğunu belirtir.) Ama şimdiye dek neredeyse hiçbir şey yapmadık. Neden? Çünkü kaynaklara sahip olan insanlar en büyük risk altında olanlar değil. Çünkü ayırdığımız paranın etkili biçimde kullanılacağına inanmıyoruz. Çünkü şu an hayatta olan insanlar henüz doğmamış olanlar için gereksiz yere endişelenmek istemiyor. Başarılı demokrasilerin zaman ufku da coğrafi ufukları gibi daralma eğiliminde.

Burada Singer'ın boğulan çocuklar argümanıyla yapılabilecek etkileyici bir benzetme var. Önümüzdeki birkaç dakika içinde ölecek bir çocuğu kurtarır mıydınız? Evet. O halde hemen müdahale etmezseniz birkaç gün içinde ölecek (belki suda geçen birkaç dakika daha, kalıcı

bir hipotermiye yol açacaktır) bir çocukla ilgili de aynısını hissedersiniz. Eğer birkaç gün sonra olması bir şey değiştirmiyorsa, birkaç yıl neden değiştirsin? İşin aslı, gelecekte bir zamanda yaşayan –henüz doğmamış– bir çocuğun hayatı da şu an yaşayan çocuğunki kadar değerli olmalı, değil mi? Bir gün, yüz gün, bir yıl, yüzyıl: Felaketi önleyecek gücünüz varsa hepsi aynı kapıya çıkar. Zamanda uzaklık, mekânda uzaklıktan ahlaki olarak daha önemli değildir. Önlenabilir bir ölüm hâlâ önlenabilir bir ölümdür.

Ancak bu argümanın ahlaki gücü politik gerçeklerce hızla bulandırılır. Fiziksel uzaklığın yarattığı belirsizlikler, söz

konusu zaman oldu mu daha da şiddetlenir. Gelecekteki insanların gerçekten yardımımıza ihtiyaç duyacağından ya da yardımımızın onlara ulaşacağından nasıl emin olabiliriz? Teknolojik değişimlerin hızı düşünülünce, elli ya da yüzyıl sonrası akıl almaz derecede uzak görünür. Yaşam o zaman o kadar farklı olacaktır ki belki de yardım çabamız, yanlış şeyi hedeflediğimiz için boşa gidecektir. Belki gelecek kuşaklar küresel ısınma sorunuyla mücadele etmek için daha iyi bir konumda olacaktır. O halde yaşayan ve doğmamışlar arasındaki adalet dağıtımı için endişelenmek yerine teknolojik yeniliklere yoğunlaşmalıyız. Eğer yüzyıl önce yaşayan insanlar bizlere bırakmak için kaynaklarını idareli kullansaydı ne olurdu diye düşünürsek bu görüş güç kazanır. Şu an daha kötü durumda olabilirdik, çünkü onların özverili davranışı yenilikleri ve ekonomik büyümeyi sekteye uğratabilirdi. Şimdide harcamak geleceğe yatırımdır. Gelecek için saklamak şimdinin kaynaklarını heba etmek olabilir.

Şüpheci (hoşlarına giden deyişle, gerçekçi) çevreciler sıklıkla bunların daha önce defalarca yaşandığına işaret eder. Modern tarih yaklaşan kıyamet haberleriyle doludur: Yiyecek bitiyor! (1790'lar) Kömür bitiyor! (1860'lar) Petrol bitiyor! (1920'ler) Gezegen soğuyor! (1960'lar) Nüfus patlaması yaşanacak! (1970'ler) vb. Eğer bu uyarıların hepsi gerçekten ciddiye alınsa ve herkes aynı anda kemerleri sıksaydı, belki de sorun asla çözülmezdi; çünkü sorunları çözen yeni buluşlardır, kısıntı değil. Yine de bu tarz tekno-iyimserliğin taşıdığı ciddi bir tehlike vardır. Şu an yaptığımız bazı eylemlerin gelecekte kontrol edilemez tehlikeli sonuçlar doğurabilmesi mümkündür. Bugün tüketmek yalnızca elimizdeki kaynakların verimli kullanımını sağlamaz. Aynı

zamanda, henüz doğmamış olanların maruz kalacağı uzun vadeli zararları da biriktirir. Burada önemli olan gecikmedir. Teknolojik ilerlemelerin gelecek kuşaklara sorunlarını çözme imkânı sağlayacağı varsayımı, zamanında kendini ortaya koyan sorunlara dayanır. Ya hasar ondan korunmak için çok geç kalınmışken görünür hale gelirse? Yüzyıl önce yaşayan insanlar, çevreye etkileri ancak şimdi görülen korkunç bir zarar verdiyse, bu bize kendimizi mağdur hissetme hakkı verir. Ama bize interneti miras bırakmış oldukları gerçeği bir parça teselli sağlar.

Bu sorunları tartışmanın bir yolu, indirgeme ilkesiyle ele almaktır. Bu ilkeye göre, eylemlerimizin gelecekteki etkilerini düşünmemiz gerekir, ancak gelecek kuşakların sahip olacağı ek kaynaklar hakkındaki belirsizlik yüzünden sorumluluklarımızın bir kısmını indirgeyebiliriz. Diyelim ki bugün, elli yıl içinde sizden on kat daha zengin olacak birine yardım etmek için bir dolar harcadınız; o halde bu kişiye aslında on dolar harcamış olursunuz. İndirgeme ilkesi bu koşullar altında, adil davranmak için bu kişiye yalnızca 10 sent vermeniz gerektiğini söyler. Lakin geleceğe ilişkin fazlasıyla "indirgenmiş" bir beklenti bile modern demokrasiler için fazla talepkâr görülebilir. Zira modern demokrasilerde uzun vadeli planlar seçim döngüsünün kısa vadeli taleplerine kurban edilir.

Günümüzde Batı'daki demokratik politikalar gençlerin çıkarlarından çok yaşlılarınkine eğilmiştir. Bugünün emeklileri yarının emeklilerinden çok daha fazla ilgi görür; öğrenciler emekliler lehine sıkıştırılır; yaşlılık yardımları genellikle gerekenden çok daha uzun süre verilir. Çünkü ihtiyarlar gençlerden daha düzenli oy kullanır ve demokrat

politikacılar için bir sonraki seçim asla uzakta değildir. Oy kullanabilen gençlerin bile bir şansı yoksa, hiç mi hiç oy kullanmayan çocuklar ve doğmamışların halini varın siz düşünün. Kimi siyaset felsefecileri, tek çözümün her yaştan çocuğa oy hakkı verilmesi ve doğmamış çocukların parlamentoda temsil edilmesi olduğunu söyler. O zaman şöyle konuşmalar duyabiliriz: "Beni buraya yollayan yedi yaşındaki X adına..." ya da "Karşınızda 2050 yılının milletvekili olarak bulunuyor ve..." Ama bunlar fantezi. Yaşlılar da dahil, nefes alıp veren seçmenler buna asla izin vermez.

Kaynakların, onlara sahip olanlardan, bu kaynaklara gerçekten ihtiyaç duyanlara doğrudan aktarımı ahlaki bir zorunluluk ve uygulama açısından bir kâbustur. Ve politika buna hâlâ engel olmaktadır.

DÜNYA HÜKÜMETİ

O halde işte nihai çözüm: Politikayı baypas etmeye çalışmak yerine, neden onu sorunun boyutuna uyacak şekilde büyütüyoruz? Zengin devletlerdeki seçmenler gelirlerinin bir kısmını devlete vermeye, devletin de bu parayı daha muhtaç vatandaşlara yönlendirmesine alışmıştır. Neden bunu uluslararası düzeyde denemeyelim ki? Eşitsizlik ABD'de gitgide artmakta, ancak bu yine de ABD ve Afrika'nın en yoksul kesimleri arasındaki uçurumla kıyaslanamaz. Eğer bir dünya hükümeti küresel kaynakları, federal ABD hükümetinin ülke kaynaklarını –örneğin New York ile Louisiana arasında– yeniden dağıtması ölçeğinde yeniden dağıtılabirirse sonuç dönüştürücü olacaktır. (ABD'nin yoksul eyaletleri, ülkenin varlıklı kısımlarından aktarılan yıllık yüzlerce

milyara varan yardımlar almaktadır.) Tek gereken, vergileri toplayabilecek yaptırım gücüne sahip ve bu vergileri ne şekilde kullanacağını bilen merkezi bir otoritedir. Şu an küresel seviyede böyle bir otorite yok. Belki de artık var etmenin zamanı gelmiştir.

Dünya üstünde rekabet halinde olup gezegenin kaynakları için çekişen ulus devletler var olduğundan bu yana, bir dünya devleti düşü de var olmuştur. Çok basit gözükebilir: Eğer devletlerin bir anlaşmayı yürütecek gücü varsa ve sorun kendi aralarında anlaşamamalarıysa, o halde gereken, devletler arasında anlaşmayı yürütecek bir süper devlettir, değil mi? Kant on sekizinci yüzyılın sonunda ebedi barış düşüncesini ortaya attığında bu seçeneği düşünmüştü. Ama bunun kötü bir fikir olduğu sonucuna vardı. Öne sürdüğü neden gayet anlaşılırdı. Bir dünya hükümeti fazlasıyla hantal ve yönetimi altında yaşayan bireylerin yaşantılarından fazlasıyla uzak olur. Kant, küresel iletişim ve uluslararası ticaret alanlarındaki ilerlemeler yeni bağlantılar sağlasa da, tek bir politik yapı altında toplanamayacak kadar fazla küresel çeşitlilik olduğunu düşünüyordu. Gezegendeki herkese kucak açacak kadar büyük bir devlet, ister istemez birçok vatandaşın politik deneyimlerinden uzak düşmeye mahkûmdu. Bu düşünce bugün hâlâ zorlayıcı gözüktür. Dünya hükümeti kötü bir fikir olarak durmaktadır. Politikada her zaman olduğu gibi, olabileceklerin en kötüsünü düşünmek gerekir. Küresel bir devlette olabilecek en kötü şey küresel bir iç savaştır.

Kimi zaman Hobbes'un politika görüşünün bir dünya devletine işaret ettiği varsayılır. Eğer bireyler tabiat halinde savaşmayı bırakıp gücü daha yüksek bir otoriteye teslim etmeleri gerektiğini görebiliyorsa, neden egemen devletler de

aynısında mutabık kalmasın? Daha önce de belirttiğim gibi, bu sorunun yanıtı, devletlerin insan gibi olmaması. Onları öldürmek çok daha zordur. Birçok devlet –üstelik yalnızca en güçlüler de değil– şanslarını şiddetten yana kullanmayı seçecektir. Bu durum, devletlerin birbirlerinden, bireylerin tabiat halinde hissettiği kadar korku duyacağı koşulları yaratmanın çok zor olduğu anlamına gelir. Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve Çin'in kendilerini çok savunmasız hissedip güçlerini birleştirmek zorunda olduklarını düşünmeleri için gerçekten afet gibi bir tehdit olmalıdır. Belki yer-yüzüne çarpacak bir asteroit ya da uzaylıların istilasını sağlayabilir. Bunlar Hollywood yapımcılarını gerçekten heyecanlandıran senaryolar (tabii filmin sonunda sorumluluğu genellikle ABD başkanı üstlenir). Böyle bir şey gerçekten yaşanana dek, konuştuklarımız politik fanteziler olarak kalmaya devam edecek.

Gelgelelim küresel bir politika yaratmanın pratik güçlükleri insanları denemekten alıkoymamıştır. Modern siyaset tarihinde, ulus devletlerin uyumsuzluklarını

çözümlemek amacıyla bir araya gelmeleri için kurumsal bir çerçeve oluşturmaya yönelik sürekli çabalar ara ara kendini gösterir. Bu girişimler genellikle korkunç uluslararası anlaşmazlıkların sonrasında hız kazanır. Birinci Dünya Savaşı Milletler Cemiyeti'ni doğurdu. İkinci Dünya Savaşı ise onun ardılı olan Birleşmiş Milletler'i. Bu kurumlar bir dünya devleti olmak için gerekenlerin bir kısmından yoksundur: Parlamentoları vardır ama orduları ve vergi toplama yetkileri yoktur. Ayrıca devletler arasında var olan güç farklılıklarını bir hayli pekiştirmişlerdir.

Milletler Cemiyeti, İngiliz ve Amerikalı devlet adamlarının, kendi ülkelerinin küresel politikadaki gücünü artırmak için ortaya attıkları bir fikirdi. Aslında bunun her iki ülkeyi de tatmin edecek biçimde nasıl yapılabileceği üstünde anlaşılamamışlardı. (ABD senato üyelerinin bir kısmının, Amerikan katılımını kesinkes reddetmesinin bir nedeni, ortaya çıkan kurumun Britanya İmparatorluğu'nun uzantısı gibi görünmesiydi.) BM de savaş sonrası emperyal güç politikalarının gerçekliğini yansıtır. Güvenlik Konseyi,

uluslararası arenanın büyük canavarlarına –ABD, Rusya ve artık Çin– küçük ülkelerce alınan her kararı veto hakkı tanır. Ayrıca birbirlerini veto etme hakkını da verir. Bu da BM'nin bir dünya hükümetine dönüşmesini engellemek için tek başına yeterlidir. Bunu gerçekleştirmenin tek yolu, hâlâ bir küresel imparatorluğun dünyanın geri kalanını istila etmesi gibi görünmektedir.

Dünya devleti boş bir hayaldir. Ama tek tek ulus devletlerin politikası ile herkes için tek hükümet ideali arasında bir yerde duran birçok uluslararası kuruluş vardır. BM, arabulucu, hakem, sağlık ve eğitim denetçisi ve insan hakları savunucusu kisveleri altında birçok yan kuruluşa sahiptir (bunların listesini <http://www.un.org/en/aboutun/structure/> adresinde bulabilirsiniz). Ayrıca BM'nin aralarında bulunduğu kıta birlikleri vardır. Afrika Birliği, kimi Afrika ülkelerinin artan ekonomik refahını kullanarak son on yılda güç kazanmıştır. NAFTA gibi ticaret bölgeleri, FIFA gibi spor kuruluşları, WHO gibi bilimsel kuruluşlar var. Dünya Bankası ve Uluslararası Suç Mahkemesi var. G8 ve G20 var. Uluslararası ölçekte sayısız STK var. Bu liste uzayıp gider. Son olarak, dünyada hemen her ulusal bir yetki sınırı içerisinde çalışan birçok çokuluslu şirketi de ekleyebiliriz. Kimi zaman bu şirketler normalde hükümetle ilişkilendirdiğimiz rollere bürünebilir, çeşitli hizmetler üstlenebilir: eğitim, staj, yardım, güvenlik. Eğer Google bünyesinde çalışıyorsanız, nerede yaşarsanız yaşayın çok iyi bakılırsınız. Bu hizmetin dağılımı son derece eşitsizdir; büyük ölçüde doğru zamanda doğru yerde olmaya dayanır. (Google'da işe girmek akıl almaz derecede zordur.) Ama kimi yerlerde bu hükümet için de geçerlidir.

Ancak, uluslararası kuruluşların bu kafa karıştırıcı yaygınlığı bir yana, bir dünya devleti dışında aslında yalnızca iki temel uluslararası politika modeli vardır. Biri teknokratik modeldir. Burada politika, akılcı olabilen ve teknik uzmanlığın dar alanlarına bölüştürülebilecek bir şey olarak görülür. Altta yatan pragmatik bir düşüncedir: Uluslararası işbirliği, işleri nasıl yürüteceğini bilen uzmanlara devredildiğinde en iyi şekilde işler. Bu model sıklıkla, hükümetleri hizaya getirmek ve anlaşmazlıkları çözmek üzere gitgide büyüyen uluslararası hukuka dayanır. Lakin tüm teknokratik modellerin takıldığı yerde takılır: yeterince politik değildir. Uzmanlık yararlı oldukça, uzman olmayanların uzmanların yönlendirmesini kabulleneceğini varsayar. Böyle olmaz. Birincisi, insanlar uzmanlar tarafından ne yapmaları gerektiğinin söylenmesinden usanırlar. Önünde sonunda kendi düşüncelerini uygulamak isterler. İkincisi, uzmanlar bile sürekli yararlı olmaz. Er ya da geç işi batırırlar. Bu olduğunda, uluslararası teknokratik düzen sorunla başa çıkmayı başaramaz. Politika infilak eder.

Alternatif model, uluslararası politikayı modern devletin sınırından öte, onun uzantısı gibi görür. İş dünya hükümeti kurmaya gelene kadar, ölçek büyütmenin yolları vardır. AB'yi ele alalım. Günümüzde AB teknokrasiye kaymaktadır. Bankacılar ve avukatlar, düzenleyiciler ve bürokratlar hepsi de ulusal politikacıların çevresinden usulca dolanarak, kimseyi fazla sinirlendirmeden kazanımları korumanın yolunu bulmaya çalışıyor. Federal bir Avrupa devletine yönelik isteklerin sesi kısık. Almanlar paralarını Yunanlara vermek istemiyor, çünkü onları kendi vatandaşları olarak görmüyorlar. Şimdilik kimse konunun üstüne gitmek

istemiyor. Ama gerçek bir Avrupa devleti ya da onun dünyanın başka bir kısmındaki dengi –bir Batı Afrika devleti, bir pan-Pasifik devleti, bir Orta Amerika devleti– ürkütücü teknokrasinin tek makul rakibidir. Böylesi bir seçim tabii ki radikal bir değişiklik gerektirecektir. AB'de bu, adaylarını tüm Avrupa'ya yayan Avrupa çapında politik partiler, Avrupa ölçeğinde platformlarda gerçekleşen Avrupa çapında seçimler demektir. Gerçek politika, gerçek tercihler, gerçek çatışmalar ve sonunda, eğer durum bunu gerektirirse, tüm kıtanın kaynaklarını tek havuzda toplayacak gücü olan biri. Bu ne kadar da büyük bir değişim olurdu? Düşünsenize, sürekli UKIP [Birleşik Krallık Bağımsız Partisi] ile flört eden ve AB'den tamamen çıkmak yönünde bir şans sunan bir referandumla baştan çıkmış Britanya seçmeni, Avrupa başkanlığı için Polonyalı, İspanyol ya da Hollandalı bir politikacıya oy veriyor ve sonucu meşru kabul ediyor. Daha sonra zafer kazanan politikacı, meşruluğunu kullanarak Avrupa Birliği'nin çıkarlarına hizmet edecek şekilde, Britanya vatandaşlarından vergi topluyor. Ve Britanyalılar ödemekten başka seçenekleri olmadığını hissediyorlar. İşte *bu* büyük bir değişiklik olur.

Ölçeği büyütmenin yanı sıra küçültmek de gerekir. Farklı nüfusları ve geniş toprakları kapsayan büyük politik kuruluşların yerel politika için alan bırakması gerekir. Yeni teknoloji yerel

politikanın yeniden canlanmasına yardımcı olabilir. Yavan görünen bir örneği ele alalım: 3-D baskının icadı yakın zamanda bireylere ve yerel topluluklara, ihtiyaç duydukları ürünlerin fiziksel üretimini kendi başlarına yapabilme olanağı sağlayacak. Bu ürünlerin dünyanın bir ucundan diğerine gitmesi yavaş yavaş gereksiz olacak. Ama bu yeni yerellik kendi başına işlemez. Dünyayı silip süpürmeye, para ve kaynakları emmeye devam edecek olan küresel kapitalizmin gücü karşısında ayakta kalmasını sağlayacak politik koruma ve politik kurumlar gerekecektir. Uluslararası politika, küçük olanı koruyacaksa, büyük olmalıdır. 3-D yazıcılar politika yapamaz – cep telefonları da.

Büyük ölçekli çözümlerle ilgili sorun, fazlasıyla politik olmaları. Birinin konunun üstüne gitmesi gerekir. Ulus devletler kaynaklarını bu şekilde toplamak üzere teşvik edilmiyor. Yumuşak, yumuşacık teknokratik yaklaşım daha kolay, çünkü gizlilik içinde çok şey yapılabiliyor. Sıradan vatandaş ya da politikacı insanların yeni tür bir politika için imza atması neredeyse her zaman sistemde sarsıntı yaratır. Bu sarsıntının aldığı geleneksel biçim savaştır. Asıl AET (AB'nin önceli) ancak II. Dünya Savaşı kıyameti ve nihayetinde Fransa'yla Almanya'nın kafa kafaya vermesine neden olacak ufuktaki Soğuk Savaş tehdidiyle mümkün olmuştu. Bir sonraki aşama olarak Avrupa Federasyonu'na geçmek –başka deyişle kafa kafaya vermiş Almanya ile Yunanistan– benzer bir zorlayıcının yokluğunda nasıl mümkün olacak, söylemek zor. ABD federal devleti iki savaşın ürünü: Britanya karşısında verilen Bağımsızlık Savaşı –sonucunda bir ulusal yönetim ortaya çıktı– ve sonunda bu yönetime tüm kıtanın zorlayıcı otoritesi olma gücünü veren İç Savaş.

Bugün Avrupa'da iç savaş uzak görünüyor, çünkü artık bu tarz bir geçiş istemiyoruz. Bunu başarmak için savaş olasılığını canlandırmak çok yüksek bir bedel gibi görünüyor.

Barış kolay seçenekleri öne çıkarır. Kolay seçenekler kötü politikaya cesaret verir. Kötü politika felaketle tehdit eder. Felaket politik kurtuluşu çağırır. Bu riskli bir iştir. Zaman ve şansla, çok korkunç bir şeyler yaşanmadan o noktaya gelebiliriz. Soru şu: Şansımız var mı? Ve zamanımız var mı?

SONSÖZ

FELAKET

Yüz yüze kaldıkları zorluklara uyum sağlayamayan toplumlar er geç yıkılır. Gezegen, geride yalnızca kalıntılarını bırakarak silinip gitmiş politik sistem anıtlarıyla doludur. Atina'daki Parthenon, iki yüzyıl boyunca yıldızı parlayan ve sonra Makedonyalı Filip ile oğlu Büyük İskender'in ellerinde son bulan Antik Yunan demokrasisinin geçip giden ihtişamının kanıtı olarak durmaktadır. Easter Adası'ndaki yekpare kafa heykelleri, gelişen bir adanın halkı tarafından adanın önde gelen sakinlerinin gücü ve davasının sembolleri olarak üretilmiştir; daha büyük ve daha iyi heykeller yapma yarışı en sonunda adanın doğal kaynaklarını kurutmuş, açlık ve yıkıma sebebiyet vermiştir. Lenin'in Moskova'daki mezarı, bir zamanlar geleceği fethedecek bir politika geliştiren adamın onuruna, küresel komünizmin odak noktası iken, şimdi –o gelecek gelmişken– turist tuzaklarından biri haline gelmiştir. Fukuyama'ya göre tarihin sonu olan liberal demokrasiler de aynı sonu yaşamaya mı yazgılı? Washington'daki Kongre Binası da er ya da geç büyüleyici harabelerden biri mi olacak?

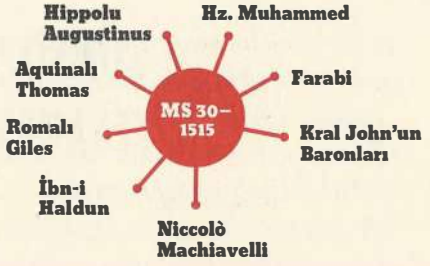
Demokrasinin kaderinin farklı olacağını düşünmeye iten iki neden var. Birincisi, bugün en başarılı olan devletlerin, daha önceki hiçbir toplumun sahip olmadığı kaynaklara erişimi var. Akıl almaz oranda zenginleştik; daha önce hiçbir insanın olmadığı kadar iyi eğitilmiş, bilgili, sağlıklı

**BURADAN
BAŞLAYIN**

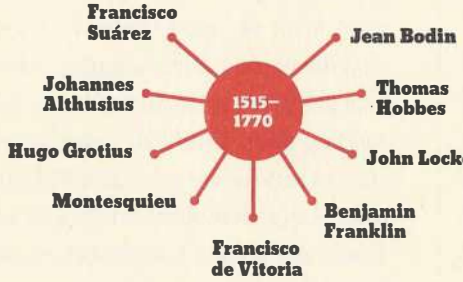
Antik Dünya

Ortaçağ'da Politika

Akılcılık ve Aydınlanma

POLİTİKA

Daha fazlasını bilmek ister misin?

Kitle Siyaseti

ve daha uzun ömürlüyüz. Geniş ve girift iletişim ağlarından yararlanabiliyoruz. İnanılmaz bir hızla yeni şeyler icat ediyoruz. Değişimin hızı artacak. Böylesi toplumların nasıl uzun zaman boyunca çaresizliğe sıkışıp kalacağını kestirmek zor.

İkinci neden, modern demokrasinin yapısı gereği uyarlanabilir olması. Demokrasiler en kötü politik sonuçlardan kaçma konusunda iyidir, çünkü demokratik düzenin vatandaşları aksi ve sabırsızdır; sürekli sahip olduklarının daha iyisini isterler. Demokrasiler hata yaptığında –ki sık sık yaparlar– acı sonu beklemezler. Gidişatı değiştirirler. Dizginleme politikasının politikacıların yapabileceği en ciddi yargı hatalarını düzeltmekte iyi olduğu kanıtlanmıştır. Kötü politikacılar ofisten kapı dışarı edilir; yerlerine daha az kötü olanlar gelir. Yavaş ve acılı bir süreç içinde sistem kendini düzeltir. Ani kararlar almada genellikle daha iyi olan despot rejimler, bu kararlar yanlış olduğunda bunu fark etme konusunda kötüdür. Halklarını uçurumdan aşağı sürenler diktatör ve tiranlardır.

Bununla birlikte, bunların boş teselliler olabileceğini düşündüren nedenler de yok değildir. Birincisi, demokrasiler kendi kaderinin efendisi değildir. Dünyamız artık o kadar birbirine bağlı ki, bir yerde yapılan hata, herkes için korkunç sonuçlar doğuran bir çığa dönüşebilir. Bugünün Danimarka'sı insanların şimdiye dek bulduğu yaşanacak en rahat yer. Ama Danimarka da kendini gezegenin başka bir yerindeki berbat yönetimden koruyamayabilir. En güçlü devletler bile birbirine o denli bağımlıdır ki, birbirlerinin hatalarından başı sıkışmazlar. Amerika Birleşik Devletleri ve Çin teknokratik hükümetin iki rakip örneğidir.

Finansal uzmanlıkla seçimleri –profesyonel politikacılarla bankacıları– birleştiren demokratik versiyon daha uyarlanabilir. Tek parti yönetimini idari uzmanlıkla –parti kadrolarını mühendislerle– birleştiren otokratik versiyon daha kararlıdır. Uyarlanabilir sistemin sorunu, kararsız olabilmesidir. Kararlı sistemin sorunu ise uyarlanmaya direnç gösterebilmesidir. Bu deneylerden biri kötü gittiğinde zincirleme etkisi her yerde hissedilecektir. ABD'deki başka bir finansal krizin ya da Çin'deki başka bir politik devrimin sonuçlarını öngörmek çok zordur. En kötü senaryoda iki sistem de kendilerini savaşta bulabilir. Ve bu olduysa artık her şey mümkündür. Danimarka'da bile.

Endişenin ikinci nedeni, tarihin çok da güvenilir bir rehber olmamasıdır. Devletlerin yirmi birinci yüzyılda yüzleştiği zorluklar geçmişte karşı karşıya kaldıklarından farklı. Fark, zaman ölçeğidir. Demokratik uyarlanabilirliğin avantajı, uyarlanacak zaman olmasına bağlıdır. Demokrasilerin yüzleşmek zorunda kalacağı en ciddi sorunlarda zaman olmayabilir. 2008 ekonomik krizinin en vurucu özelliklerinden biri, politikacıların felaketi savmak için çok hızlı davranmak zorunda olmasıydı. Bu felaketten kıl payı kurtuldular ama bir dahaki sefere bu kadar şanslı olacaklarının garantisi yok. Bir taraftan bu ekonomik krizin etkileri de bir ya da daha fazla kuşakta görülecek. Toparlanma daha önceki ekonomik gerilemeleri takip edenlerden, hatta 1930'lardaki Büyük Buhran sonrasında bile daha yavaş. Batı dünyasında büyük bir genç insan grubu işsiz ve yakın zamanda iş bulma olasılıkları yok. Hem kemer sıkma hem de kamu ve şirketlerin borç ödemeleri öngörülebilir bir gelecek boyunca devam edecek gibi. Seçmenlere bunun uzun

vadede kendi yararlarına olduğu söylendi. Yine de demokrasi seçim takvimine göre işliyor; aradaki zaman diliminin insanların yaşam kalitesinde iyileşme getiriyor olması temel kıstas. Ve zaman ölçeğinin çivisi çıkmış durumda. Politikacıların dünyayı kurtarmak için birkaç saati var, seçmenler yararlarını görebilmek için on yıllarca beklemek zorunda. Demokrasinin bu zorluğu nasıl aşacağı belli değil.

Belirsizliğin en şiddetli versiyonu iklim değişikliği ve çevresel felaket tehdidiyle ilgili. İklim değişikliğinin etkilerinin hissedilmesinden önceki uzun bekleyiş, seçilmiş politikacıların erken önlemler almasını çok zor kılıyor. Bu politikacılar parayı ödeyecek insanların yararı görecek insanlar olmadığına gayet bilincinde. Yine de hiçbir önlem almazsak ve günümüz bilimince ortaya konan korkunç senaryolar gerçeğe dönüşürse, sonuçlar bizi hazırlıksız yakalayacak. Bir nokta gelecek ve çevresel yıkım tehdidi tehdit olmaktan çıkıp vakaya dönüşecektir: devasa bir sel, korkunç bir hasat felaketi, halkların büyük hareketleri, bir başka savaş. Bu noktada demokratik uyarlanabilirlik etkisini gösterecek. Ama belki o zaman çok geç olacak. Çin gibi despot rejimler iklim değişikliğinin uzun vadeli etkileriyle baş etmek için şu anda daha kararlı eylemlerde bulunabilirler. Çinli yöneticilerin yeniden seçilmek gibi bir endişesi yok. O nedenle, eğer Çin'in teknokratları yeşil bir Çin kentine karar verirse, pratik sınırlar içinde bunu yapabilirler. Ancak Çin teknokrasisi iklim değişimini kendi başına çözemez. Ve demokratik eylemsizliğin sonuçları gelecekte kendini gösterince, Çin siyaset sistemi bununla başa çıkmak için belki de yeterli derecede uyarlanabilir olmayacak.

Son sorun, demokratik uyarlanabilirliğin demokratik rehavete dönüşebilmesidir. Tarihsel kanıtların, demokrasi-lerin yüz yüze kaldıkları zorlukları önünde sonunda aşacak olgunluğa eriştiğini gösterdiği bir noktadayız. Hobbes'un dünyasından bizim dünyamıza geçiş, kapsayıcı devletle- rin, tarih onlara ne oyun oynarsa oynasın, başarılı biçimde uyum sağlamalarının öyküsünü anlatır. Demokrasi Büyük Buhran'ı atlattı. Faşizmi kapı dışarı etti. Komünizmden daha uzun ömürlü oldu. Sonunda tüm vatandaşlarına oy hakkı verdi. Şiddet geriledi. Zenginlik yaygınlaştı. Demok- rasiler tehdit ve adaletsizliklere daima tam zamanında tepki vermez ama sonunda başarılı olurlar. Bu sürecin sonsuza dek devam edebileceğini düşünmek baştan çıkarıcı. Gerek duyduğumuzda her şeyi yoluna koyacağız.

2013 Ekim sonlarında ABD Kongresi, Başkan Obama'nın sağlık reformlarının desteklenmesi konusunda süren zorlu ve yıpratıcı tartışmanın tarafı olarak federal hü- kümetin faaliyetine son verdi. Düşüncesizce yapılmış, ki- birli bir hareket gibi gözüküyordu: Politikacılar önemli bir yönetmelik konusunda anlaşılmadıkları için hükümetin fi- şini çekmeyi tercih ediyorlar. Amerikan politikasında gide- rek artan taraflılığın ve kinin birçok sebebi var. İçlerinden biri de şu olmalı: Politikacılar bu kadar kibirli davranıyor, çünkü sistemin ayakta kalacağını düşünüyorlar. Hüküme- tin fişini gerçekten çektiklerine inanmıyorlar. Amerikan demokrasisi geçmişte bundan çok daha kötülerini gördü ve ayakta kaldı. O yüzden bunun da atlatılacağı varsayılı- yor. Toz bulutu dağılınca sistem uyum sağlayacaktır. Ve belki sağlar. Ama bu, gerçek tehlikenin her zaman uzakta

olduğunu düşünerek tehlikeyi göze almak demek. Felaketle flört edebilirsin, çünkü bu sadece flört. Amerikalı hiçbir politikacı Amerika'nın borçlarını ödememeyi ya da fatura ödemelerini durdurmayı istemez. Bunu yapmakla tehdit ederler, çünkü bunun asla olmayacağına inanırlar.

Hızlı değişimlerin yaşandığı ve küresel bağlantılılığın arttığı bir zamanda felaketle flört etmek, onunla hiç beklemediğiniz zamanda yüz yüze kalma riskini taşır. Amerikan hükümeti sonunda borçlarını mutlaka ödeyeceğine inanabilir. Ama alacaklıları, mesela Çin hükümeti, bir gün bu oyundan sıkılabilir. Çin'in teknokratları nakitlerini değerlendirecek başka bir yer arayarak, fişi kendi kendilerine çekmeyi tercih edebilirler. İşte o durumda ABD'nin başı gerçekten derde girer. Kibirli demokratik politikacılar olayların kontrolünü kolayca elden kaçırabilir. Kendilerini uyarlanabilirliğin kurtaracağına güvenmek sonunda duvara toslama risklerini artırmak dışında bir işe yaramaz.

Bunların hiçbiri demokrasinin ölüme mahkûm olduğu anlamına gelmez. Politikada hiçbir şey önceden belirlenemez. Hâlâ her zamankinden daha iyi bir dünya için iyimser olmaya olanak var – şiddet ve yoksulluğun gerilediği, teknolojinin sınırsız yeni olanaklar vaat ettiği bir dünya. Ancak felaket tehdidi hâlâ olduğu yerde. İşler korkunç derecede kötü gidebilir. Bizi kurtarması için teknolojiye güvenmek yeterli olmayacak. Artan küresel bağlantılılık halinin, şimdiki eylemlerimiz ile bunların uzun vadeli sonuçları arasındaki gecikmenin ve politikanın başarabileceklerine ilişkin artan rehavetimizin getirdiği riskleri fark etmemiz gerek. Geleceğin zorluklarıyla yüzleşmenin tek yolu, modern devleti temsil eden kurumları elimizden

geldiğince iyi kullanmak. Bekleyen zorlukların boyutları, devlet kurumlarının hem bunlarla boy ölçüşebilecek kadar büyüebilmesini hem de onları gözden kaçırmayacak kadar küçülebilmesini gerektirecek. Bu, zor seçimler ve tehlikeli dönemeçler demek. İşimiz hiç de kolay değil. Şans veya dualar kâfi gelmez. Sadece politika aracılığıyla başarılabilir. Politika hâlâ önemlidir.

KAYNAKÇA

Metinde gönderme yapılan kitap ve yazarların kronolojik sıralaması şöyledir:

- Thomas Hobbes, *Leviathan* (1651), (Yapı Kredi Yayınları, 1993)
- Charles-Louis de Montesquieu, *Kanunların Ruhu Üzerine* (1748), (Doruk Yayınları, 2016)
- Immanuel Kant, "Perpetual peace: a philosophical sketch" (1795), *Political Writings*, ed. H. L. Reiss (Cambridge University Press, 1991)
- Benjamin Constant, "The liberty of the ancients compared to the liberty of the moderns" (1819), *Political Writings*, ed. Biancamaria Fontana (Cambridge University Press, 1988)
- Max Weber, "Politics as a vocation" (1919), *Political Writings*, ed. P. Lassmann ve R. Speirs (Cambridge University Press, 1994)
- James Burnham, *The Managerial Revolution* (Westport, CT: Greenwood Press, 1941)
- George Orwell, *1984* (1948) (Can Yayınları, 2000)
- John Rawls, *A Theory of Justice* (Harvard University Press, 1971)
- Francis Fukuyama, "The end of history", *The National Interest*, 16 (1989), ss. 3-18.
- Peter Singer, "The drowning child and the expanding circle", *New Internationalist* (Nisan 1997)
- Cormac McCarthy, *Yol* (Kanat Kitap, 2011)
- Christian Jungersen, *İstisna* (Ayrıntı Yayınları, 2014)
- Nicholas Stern, *The Economics of Climate Change: The Stern Review* (Cambridge University Press, 2007)
- Martha Nussbaum, *Creating Capabilities: The Human Development Approach* (Harvard University Press, 2011)
- Daron Acemoğlu ve James Robinson, *Ulusların Düşüşü: Güç, Zenginlik ve Yoksulluğun Kökenleri* (Doğan Kitap, 2013)

MERAKLISI İÇİN

Giriş

- Danimarka'yı Danimarka yapanın ne olduğu ve düzenli politik toplumların tarihsel evrimi hakkında: Francis Fukuyama, *Siyasi Düzenin Kökenleri* (Profil Yayıncılık, 2016)

1. Bölüm: Şiddet

- Modern tarih boyunca (ve özellikle yakın zamanlarda) şiddetin azalması hakkında: Steven Pinker, *The Better Angels of Our Nature: A History of Violence and Humanity* (Penguin, 2012)
- Hobbes'un devlet kuramının özgün yanını açıklayan bir konuşma: Quentin Skinner, "What is the state? The question that will not go away", <http://vimeo.com/14979551>
- Temsil fikrini ve onun modern politikadaki rolünü anlatan en iyi çalışma: Hanna Pitkin, *Temsil Kavramı* (Sakarya Üniversitesi Yayınları, 2014)
- Vietnam Savaşı zamanında yazılan ve savaşın korkularını yansıtan, "kirli eller" ikilemi üzerine bir çalışma: Michael Walzer, "Political action: the problem of dirty hands", *Philosophy and Public Affairs*, 2 (1973), ss. 160-80
- İnsansız hava araçlarının ardındaki zihniyet ve bunun sakıncaları üzerine kısa ve anlaşılır bir makale: Stephen Holmes, "What's in it for Obama? The drone presidency", *London Review of Books* (18 Temmuz 2013), ss. 15-18. <http://www.lrb.co.uk/v35/n14/stephen-holmes/whats-in-it-for-obama>

2. Bölüm: Teknoloji

- Hükümet harcamaları ve teknoloji devrimi arasındaki ilişki üstüne son zamanlarda ortaya konan en iyi çalışma: William H. Janeway, *Doing Capitalism in the Innovation Economy* (Cambridge University Press, 2012)
- Yeni teknolojinin yükselişi ve Amerikan politikasının çöküşü arasındaki bağlantı üzerine: George Packer, *The Unwinding: An Inner History of the New America* (Faber and Faber, 2013)
- Yirmi birinci yüzyılda Britanya'da siyasi sınıfın daralması üzerine, bir politikacının kaleminden çıkan öfkeli bir çalışma: Ferdinand Mount, *The New Few, or A Very British Oligarchy* (Simon and Schuster, 2012).
- Gelişen ülkelerde istikrar sağlamada korumacılığın rolü üstüne: Ha-Joon Chang, *23 Things They Don't Tell You about Capitalism* (Penguin, 2011). Ekonomistler bu kitabı sevmez ama kitap esasen ekonomi hakkında değil, politika hakkındadır.

- Politikanın enformasyon teknolojisindeki son gelişmelere müdahalesi hakkında radikal bir eleştiri: Evgeny Morozov, "Information consumerism: the price of hypocrisy", *Frankfurter Allgemeine* (24 Temmuz 2013) <http://www.faz.net/aktuell/feuilleton/debatten/ueberwachung/information-consumerism-the-price-of-hypocrisy-12292374.html>

3. Bölüm: Adalet

- Rawls felsefesi ve fantezi politikası arasındaki tehlikeli ilişki hakkında: Raymond Geuss, *Philosophy and Real Politics* (Princeton University Press, 2008)
- Hobbes ve Rawls eleştirisini olduğu kadar yetenekler yaklaşımının da savunmasını içeren Sen'in adalet fikri tartışması: Amartya Sen, *The Idea of Justice* (Harvard University Press, 2009)
- Hiçbir şeyin neden asla görüldüğü kadar kötü olmadığına ilişkin ateşli ve ikna edici bir çalışma: Matt Ridley, *Akılcı İyimser: Refahın Evrimi* (Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2013)
- Bu kitapta klasik siyaset felsefesi hakkında çok az şey söyledim. Antik Yunan'ı incelemek bize ekoloji ve adalet hakkında bazı şeyler anlatabilir: Melissa Lane, *Eco-Republic. What the Ancients Can Teach Us about Ethics, Virtue and Sustainable Living* (Princeton University Press, 2011)
- Son iki yüzyıl boyunca gerçek küresel politikayı bulma yönünde yapılan girişimlerin kusursuz bir tarihi için: Mark Mazower, *Dünyayı Yönetmek* (Alfa Yayıncılık, 2015)

Sonuç

- Geçmiş, bugün ve gelecekte demokrasi ile felaket arasındaki ilişki hakkında düşündüklerimin daha uzun bir açıklaması için: David Runciman, *The Confidence Trap: A History of Democracy in Crisis from the First World War to the Present* (Princeton University Press, 2013)

YAZAR HAKKINDA

David Runciman, Cambridge Üniversitesi'nde Siyaset Bili-mi profesörüdür ve *The Politics of Good Intentions* (2006), *Political Hypocrisy* (2008) ve *The Confidence Trap* (2013)'in de aralarında olduğu pek çok kitabın yazarıdır. Aralarında *London Review of Books*'un da bulunduğu pek çok periyo-dik yayın için siyaset üzerine yazılar kaleme almaktadır.

Seçme şansı verselerdi, Danimarka'da mı
yoksa Suriye'de mi doğmak isterdiniz?
Şayet özel bir bağınız yoksa, sorunun
cevabı barizdir.

İster sevin ister burun kıvırsın, politika önemlidir.
Dün sıkıcı bir kuzey karakolu olan Danimarka'yı
böylesine çekici hale getiren de, uygarlığın
beşiğinde yer alan Suriye'yi bu derece yaşanmaz
kılan da *politikadır*.

Elinizdeki kitap, dünyanın önde gelen siyaset
bilimcilerinden **David Runciman** tarafından
hazırlanmış, kısa ama tesirli bir rehber: Politika
nedir? Neden ona ihtiyaç duyarız? İçinde
bulduğumuz çalkantılı günlerde bizi nereye
doğru götürebilir? Tüm soruların cevabı *demokrasi*
olabilir mi? Yoksa Washington'daki Kongre
Binası'nın da, tıpkı Atina'daki Parthenon ya da
Moskova'daki Lenin mozaesi gibi, büyüleyici bir
harabeye dönüşmesi kaçınılmaz mı?

Runciman'ın berrak anlatım dili ve etkileyici
görsel tasarımıyla **Politika**, nasıl –ve neden–
yönetildiğimize kafa yoran herkes için önemli bir
kitap.

